

BELGISCHE KAMER VAN
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS
DE BELGIQUE

INTEGRAAL VERSLAG
MET
VERTAALD BEKNOPT VERSLAG
VAN DE TOESPRAKEN

COMPTE RENDU INTÉGRAL
AVEC
COMPTE RENDU ANALYTIQUE TRADUIT
DES INTERVENTIONS

PLENUMVERGADERING

SÉANCE PLÉNIÈRE

woensdag

mercredi

05-02-2003

05-02-2003

10:15 uur

10:15 heures

AGALEV-ECOLO	<i>Anders gaan leven / Ecologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales</i>
CD&V	<i>Christen-Democratisch en Vlaams</i>
FN	<i>Front National</i>
MR	<i>Mouvement réformateur</i>
PS	<i>Parti socialiste</i>
cdH	<i>centre démocrate Humaniste</i>
SP.A	<i>Socialistische Partij Anders</i>
VLAAMS BLOK	<i>Vlaams Blok</i>
VLD	<i>Vlaamse Liberalen en Democraten</i>
VU&ID	<i>Volksunie&ID21</i>

<i>Afkortingen bij de nummering van de publicaties :</i>		<i>Abréviations dans la numérotation des publications :</i>	
DOC 50 0000/000	<i>Parlementair document van de 50e zittingsperiode + basisnummer en volgnummer</i>	DOC 50 0000/000	<i>Document parlementaire de la 50e législature, suivi du n° de base et du n° consécutif</i>
QRVA	<i>Schriftelijke Vragen en Antwoorden</i>	QRVA	<i>Questions et Réponses écrites</i>
CRIV	<i>Integraal Verslag, met links het definitieve integraal verslag en rechts het vertaald beknopt verslag van de toespraken (op wit papier, bevat ook de bijlagen)</i>	CRIV	<i>Compte Rendu Intégral, avec, à gauche, le compte rendu intégral définitif et, à droite, le compte rendu analytique traduit des interventions (sur papier blanc, avec les annexes)</i>
CRIV	<i>Voorlopige versie van het Integraal Verslag (op groen papier)</i>	CRIV	<i>Version Provisoire du Compte Rendu Intégral (sur papier vert)</i>
CRABV	<i>Beknopt Verslag (op blauw papier)</i>	CRABV	<i>Compte Rendu Analytique (sur papier bleu)</i>
PLEN	<i>Plenum (witte kaft)</i>	PLEN	<i>Séance plénière (couverture blanche)</i>
COM	<i>Commissievergadering (beige kaft)</i>	COM	<i>Réunion de commission (couverture beige)</i>

<i>Officiële publicaties, uitgegeven door de Kamer van volksvertegenwoordigers</i>	<i>Publications officielles éditées par la Chambre des représentants</i>
<i>Bestellingen :</i>	<i>Commandes :</i>
<i>Natieplein 2</i>	<i>Place de la Nation 2</i>
<i>1008 Brussel</i>	<i>1008 Bruxelles</i>
<i>Tel. : 02/ 549 81 60</i>	<i>Tél. : 02/ 549 81 60</i>
<i>Fax : 02/549 82 74</i>	<i>Fax : 02/549 82 74</i>
<i>www.deKamer.be</i>	<i>www.laChambre.be</i>
<i>e-mail : publicaties@deKamer.be</i>	<i>e-mail : publications@laChambre.be</i>

INHOUD

Berichten van verhindering	1
Regeling van de werkzaamheden	1
PARLEMENTAIR ONDERZOEK	2
Verslag van de parlementaire onderzoekscommissie belast met het onderzoek van de omstandigheden die hebben geleid tot het faillissement van Sabena, de bepaling van de eventuele verantwoordelijkheden en de formulering van aanbevelingen voor de toekomst (1514/3)	2
<i>Bespreking</i>	2
BIJLAGE	67

Sprekers: **Vincent Decroly, Jacques Chabot**, rapporteur, **Lode Vanoost**, rapporteur, **Servais Verherstraeten**, rapporteur, **Gerolf Annemans, Hugo Coveliers**, voorzitter van de VLD-fractie, **Willy Cortois, André Smets, Yves Leterme**, voorzitter van de CD&V-fractie, **Ludo Van Campenhout, Claude Eerdekens**, voorzitter van de PS-fractie, **Guy Verhofstadt**, eerste minister, **Karel Van Hoorebeke, Pierre Lano, Raymond Langendries**, voorzitter van de cdH-fractie, **Rik Daems**, minister van Telecommunicatie en Overheidsbedrijven en Participaties

INTERNE BESLUITEN	67
PARLEMENTAIRE OVERLEGCOMMISSIE	67
BESLISSINGEN	67
INTERPELLATIEVERZOEKEN	68
INGEKOMEN	68
VOORSTELLEN	69
VERZOEK OM ADVIES VAN RAAD VAN STATE	69
MEDEDELINGEN	69
SENAAT	69
OVERGEZONDEN WETSONTWERPEN	69
EVOCATIE	70
REGERING	71
ALGEMENE UITGAVENBEGROTING 2002 EN 2003 – HERVERDELING DES BASISALLOCATIES	71
ARBITRAGEHOF	71
ARRESTEN	71
BEROEPEN TOT Vernietiging	72
PREJUDICIËLE VRAGEN	72
ADVIEZEN	73
CENTRALE RAAD VOOR HET BEDRIJFSLEVEN	73

SOMMAIRE

Excusés	1
Ordre des travaux	1
ENQUÊTE PARLEMENTAIRE	2
Rapport de la commission d'enquête parlementaire chargée d'examiner les circonstances qui ont conduit à la mise en faillite de la Sabena, de déterminer les éventuelles responsabilités et de formuler des recommandations pour l'avenir (1514/3)	2
<i>Discussion</i>	2
ANNEXE	67

Orateurs: **Vincent Decroly, Jacques Chabot**, rapporteur, **Lode Vanoost**, rapporteur, **Servais Verherstraeten**, rapporteur, **Gerolf Annemans, Hugo Coveliers**, président du groupe VLD, **Willy Cortois, André Smets, Yves Leterme**, président du groupe CD&V, **Ludo Van Campenhout, Claude Eerdekens**, président du groupe PS, **Guy Verhofstadt**, premier ministre, **Karel Van Hoorebeke, Pierre Lano, Raymond Langendries**, président du groupe cdH, **Rik Daems**, ministre des Télécommunications et des Entreprises et Participations publiques

DECISIONS INTERNES	67
COMMISSION PARLEMENTAIRE DE CONCERTATION	67
DECISIONS	67
DEMANDES D'INTERPELLATION	68
DEMANDES	68
PROPOSITIONS	69
DEMANDE D'AVIS AU CONSEIL D'ETAT	69
COMMUNICATIONS	69
SENAT	69
PROJETS DE LOI TRANSMIS	69
EVOCATION	70
GOUVERNEMENT	71
BUDGET GENERAL DES DEPENSES 2002 ET 2003 – REDISTRIBUTION DES ALLOCATIONS DE BASE	71
COUR D'ARBITRAGE	71
ARRETS	71
RECOURS EN ANNULATION	72
QUESTIONS PREJUDICIELLES	72
AVIS	73
CONSEIL CENTRAL DE L'ECONOMIE	73

PLENUMVERGADERING

van

WOENSDAG 5 FEBRUARI 2003

10:15 uur

SÉANCE PLÉNIÈRE

du

MERCREDI 5 FÉVRIER 2003

10:15 heures

De vergadering wordt geopend om 10.16 uur door de heer Herman De Croo, voorzitter.
La séance est ouverte à 10.16 heures par M. Herman De Croo, président.

Tegenwoordig bij de opening van de vergadering zijn de ministers van de federale regering:
Ministres du gouvernement fédéral présents lors de l'ouverture de la séance:
Rik Daems, Guy Verhofstadt.

De **voorzitter**: De vergadering is geopend.
La séance est ouverte.

Berichten van verhindering
Excusés

Guy D'haeseleer, André Schellens, wegens ziekte / pour raison de santé.

01 Regeling van de werkzaamheden
01 Ordre des travaux

Overeenkomstig het advies van de Conferentie van voorzitters van 3 februari 2003, stel ik u voor volgende wetsontwerpen op onze agenda van donderdagnamiddag in te schrijven:
Conformément à l'avis de la Conférence des présidents du 3 février 2003, je vous propose d'inscrire à notre ordre du jour du jeudi après-midi les projets de loi suivants:

- Wetsontwerp houdende oprichting van een centraal Orgaan voor de inbeslagneming en de verbeurdverklaring en houdende bepalingen inzake het waardevast beheer van in beslag genomen goederen en de uitvoering van bepaalde vermogenssancties (nr. 2217/1);
- Projet de loi portant création d'un Organe central pour la saisie et la confiscation et portant des dispositions sur la gestion à valeur constante des biens saisis et sur l'exécution de certaines sanctions patrimoniales (n° 2117/1);

- Wetsontwerp houdende instemming met de volgende internationale akten:

1. Intern Akkoord tussen de vertegenwoordigers van de regeringen van de lidstaten, in het kader van de Raad bijeen, betreffende de financiering en het beheer van de steun van de Gemeenschap in het kader van het financieel protocol bij de partnerschapsovereenkomst tussen de Staten in Afrika, het Caribisch gebied en de Stille Oceaan en de Europese Gemeenschap en haar lidstaten, ondertekend te Cotonou (Benin) op 23 juni 2000, en de toewijzing van financiële bijstand ten behoeve van de landen en gebieden overzee waarop de bepalingen van het vierde deel van het EG-Verdrag van toepassing zijn, en Bijlage;
2. Intern Akkoord tussen de vertegenwoordigers van de regeringen van de lidstaten, in het kader van de Raad bijeen, inzake maatregelen en procedures voor de tenuitvoerlegging van de ACS-EG-Partnerschapsovereenkomst, en Bijlage, gedaan te Brussel op 18 september 2000 (nr. 2257/1).

Projet de loi portant assentiment aux actes internationaux suivants:

1. Accord interne entre les représentants des gouvernements des Etats membres, réunis au sein du Conseil,

relatif au financement et à la gestion des aides de la Communauté dans le cadre du protocole financier de l'accord de partenariat entre les Etats d'Afrique, des Caraïbes et du Pacifique et la Communauté européenne et ses Etats membres, signé à Cotonou (Bénin) le 23 juin 2000, et à l'affectation des aides financières destinées aux pays et territoires d'outre-mer auxquels s'appliquent les dispositions de la quatrième partie du traité CE, et Annexe;

2. Accord interne entre les représentants des gouvernements des Etats-membres, réunis au sein du Conseil, relatif aux mesures à prendre et aux procédures à suivre pour la mise en œuvre de l'accord de partenariat ACP-CE, et Annexe, fait à Bruxelles le 18 septembre 2000 (n° 2257/1).

Geen bezwaar? (*Nee*)

Aldus wordt besloten.

Pas d'observation? (*Non*)

Il en sera ainsi.

Parlementair onderzoek

Enquête parlementaire

02 Verslag van de parlementaire onderzoekscommissie belast met het onderzoek van de omstandigheden die hebben geleid tot het faillissement van Sabena, de bepaling van de eventuele verantwoordelijkheden en de formulering van aanbevelingen voor de toekomst (1514/3)

02 Rapport de la commission d'enquête parlementaire chargée d'examiner les circonstances qui ont conduit à la mise en faillite de la Sabena, de déterminer les éventuelles responsabilités et de formuler des recommandations pour l'avenir (1514/3)

Bespreking

Discussion

De bespreking is geopend.

La discussion est ouverte.

Le **président**: Chers collègues, j'ai écrit aux chefs de groupe, vendredi dernier, au sujet de l'ordre de nos travaux d'aujourd'hui. En conférence des présidents, nous avons convenu d'essayer de terminer le débat vers 18.00 heures, si tout va bien. Il est évident que je n'ai pas de précédent pour la limitation du temps de parole.

Ik heb met de fracties een soort van voorafpraak gemaakt. Men zou niet meer dan maximaal een klein uurtje per fractie gebruiken. De sprekers zouden zich misschien kunnen beperken tot maximaal een halfuur als zij alleen maar zouden spreken. Er is in dit debat dat de Kamer terzake organiseert geen regel.

Le but essentiel est de terminer ce débat important vers 18.30 heures aujourd'hui.

Ik stel u het volgende voor. In de eerste plaats zal ik het woord geven aan de verslaggevers.

Les rapporteurs sont MM. Chabot, Vanoost et Verherstraeten. Vous êtes-vous réparti la tâche, messieurs?

Is er een afspraak onder de verslaggevers? De heer Chabot begint, daarna de heer Vanoost en dan de heer Verherstraeten.

02.01 **Vincent Decroly** (indépendant): Monsieur le président, je voudrais soulever une question de procédure et formuler une motion d'ordre.

Monsieur le président, les auditions l'ont montré et chacun en Belgique en a connaissance, vous avez, à titre personnel comme en charge de différentes fonctions – notamment quand vous avez exercé des responsabilités ministérielles – une part de responsabilité

02.01 **Vincent Decroly** (onafhankelijke): Ik heb een vraag in verband met de procedure die bij deze bespreking wordt gevolgd. U bent mogelijk deels verantwoordelijk – in welke mate dient te worden bepaald – voor de omstandigheden die tot het

à déterminer dans ce qui est arrivé à la Sabena, au cours de son histoire et en particulier dans la manière dont elle a terminé sa vie.

Dès lors, je pose la question de savoir s'il est logique que les débats d'aujourd'hui soient placés sous votre présidence. Nous avons clairement tous le souvenir de votre audition devant la commission d'enquête. Nous savons quel rôle vous avez joué. Il ne m'appartient pas ici de préjuger de la manière dont la Chambre évaluera ce rôle mais est-ce bien à vous, aujourd'hui, monsieur De Croo, de présider nos travaux?

Le **président**: J'estime que je suis susceptible et capable de le faire avec l'objectivité nécessaire, sauf si la Chambre décidait que je dois me faire remplacer. Je ne crois pas que ce soit le cas, merci monsieur Decroly.

02.02 Jacques Chabot, rapporteur: Monsieur le président, monsieur le premier ministre, messieurs les ministres, chers collègues, en préambule et malgré un certain nombre de difficultés rencontrées au cours de cette année de travail, je tiens à remercier – et j'espère pouvoir le faire au nom de mes collègues – le président de la commission ainsi que les experts et le personnel de la Chambre affectés à notre commission d'enquête.

En tant que rapporteur de cette commission d'enquête parlementaire, la mission qui m'a été assignée consiste à vous brosser un portrait d'ensemble du contenu du rapport et de la manière dont il a été élaboré et ce, pour toute la partie qui a servi de socle aux constatations, aux responsabilités et aux recommandations.

Permettez-moi, avant tout autre propos, de rappeler le drame humain qu'a constitué la faillite de notre compagnie aérienne nationale. Chaque sabénien vit, depuis ce moment, une situation difficile, même la personne qui a réussi à trouver du travail et à assumer une reconversion dans un métier parfois totalement différent de celui pour lequel il ou elle se sentait destiné(e).

A ce stade, il me semble judicieux de rappeler les objectifs de notre commission:

- dresser l'inventaire de tous les faits qui, depuis 1975, ont entraîné la faillite de la Sabena;
- procéder à l'examen des décisions stratégiques;
- étudier la gestion de la Sabena par Swissair et le contrôle de celle-ci par les organes compétents;
- déterminer les causes majeures de l'échec des différents plans de restructuration;
- examiner les causes des déconvenues successives en matière de partenariat;
- déterminer clairement les raisons de la faillite;
- et enfin, pointer les responsabilités avant de formuler les recommandations pour l'avenir.

Il est vrai que la commission a été confrontée à certaines limites, notamment en raison du problème de l'audition par la commission de personnes visées par l'instruction judiciaire ou susceptibles de l'être. Il faut d'ailleurs saluer, à ce propos, la concertation permanente qui s'est déroulée entre le président de la commission et le procureur

faillissement van Sabena hebben geleid. Is het dan wel logisch dat u deze vergadering voorziet, mijnheer de voorzitter?

De **voorzitter**: Ik meen dat ik in staat ben om de debatten met de nodige objectiviteit te leiden, tenzij de Kamer daar anders zou over beslissen.

02.02 Jacques Chabot, rapporteur: Vooraf zou ik de voorzitter van de commissie, de deskundigen en de personeelsleden van de Kamer die ermee belast werden de onderzoekscommissie bij te staan, willen bedanken. Als rapporteur zal ik een algemeen beeld schetsen van de inhoud van het verslag en van de manier waarop het is tot stand gekomen, en zulks voor het gedeelte betreffende de vaststellingen, de verantwoordelijkheden en de aanbevelingen.

Ik wil er in de eerste plaats op wijzen dat het faillissement van onze nationale luchtvaartmaatschappij een menselijk drama is. Alle voormalige Sabena-werknemers, ook degenen die erin geslaagd zijn een andere baan te vinden, hebben het daar nog altijd moeilijk mee. De Commissie had zich ten doel gesteld een inventaris op te maken van alle feiten die sinds 1975 tot het faillissement van Sabena hebben geleid, de strategische beslissingen en het beheer van Sabena door Swissair en het toezicht op dat beheer door de bevoegde organen te onderzoeken, na te gaan welke de hoofdoorzaken zijn van het mislukken van de verschillende herstructureringsplannen, de oorzaken te achterhalen van het mislukken van de samenwerking

général près la Cour d'appel.

La nomenclature du document se définit comme suit: le premier chapitre reprend tous les travaux préparatoires de la commission, à savoir:

- la chronologie des travaux de la commission, qui montre à quel rythme les auditions se sont succédées, sans oublier l'ensemble des exposés préalables auxquels nous avons participé en vue d'une mise à niveau dans des matières, comme la procédure de faillite, les pratiques commerciales du secteur aérien, le "corporate governance", et j'en passe;
- les questions préliminaires qui constituent un préambule indispensable puisque la commission a dû se pencher sur des questions de principe telles que la procédure de faillite, l'audition de la présidente du tribunal de commerce, Mme Spiritus-Dassesse, l'instruction pénale menée par le juge Van Espen à Bruxelles ou encore le refus de certaines personnes résidant à l'étranger de venir témoigner devant la commission;
- les documents mis à la disposition, ainsi que la chronologie des faits relatifs à l'histoire de la Sabena.

Ces travaux préparatoires ont duré grosso modo deux mois.

J'en viens à présent au chapitre deux de notre rapport. Ce chapitre aborde la situation juridique et économique de la compagnie aérienne, c'est-à-dire une analyse complète des conventions telles que l'accord entre actionnaires de 1995, l'accord de l'hôtel Astoria, les contrats CityBird et Virgin Express et d'autres encore.

Cette analyse juridique visait à définir les objectifs poursuivis lors de la conclusion des accords et à déterminer les devoirs et les obligations des différentes parties concernées.

L'analyse économique balaie tous les indicateurs pertinents de liquidité, de solvabilité ou de rentabilité, sans oublier les multiples comparaisons de la Sabena avec des compagnies similaires en Europe, ce qui nous a permis de nous faire une idée précise de la situation de la compagnie belge dans le marché aérien international. Ces micro- et macro-analyses reposent sur des données comptables ainsi que sur le détail de certaines rubriques des comptes annuels. Les données relatives à la Sabena servent de point de départ et sont ensuite complétées par les données consolidées disponibles.

Le chapitre 3 regroupe les dépositions de témoins sur la base d'une méthode d'analyse thématique reprenant le fonctionnement de la Sabena avant 1975, entre 1975 et 1991, entre 1991 et 1995 et après 1995, en ce compris la période du concordat et le règlement de la faillite.

Les constatations sont reprises dans le chapitre 4 et subdivisées en parties relatives aux motifs directs et immédiats de la faillite, aux éléments fondamentaux ayant mené directement ou indirectement à celle-ci, à la faillite elle-même et au fonctionnement de la commission d'enquête.

Le chapitre 5 est celui des responsabilités évoquées au niveau de l'actionnaire suisse et de l'actionnaire belge, du conseil d'administration, du comité de direction, du management, du

met partners uit de luchtvaartsector, de oorzaken van het faillissement vast te stellen en ten slotte, de verantwoordelijkheden bloot te leggen alvorens aanbevelingen voor de toekomst te formuleren.

De commissie heeft te maken gehad met enkele beperkingen, onder andere omwille van de hoorzittingen met personen die in het gerechtelijk onderzoek werden of konden worden geïnterviewd.

Ik geef u een overzicht.

Het eerste hoofdstuk bevat alle voorbereidende werkzaamheden van de commissie, namelijk de chronologie van de werkzaamheden van de commissie en het geheel van de voorafgaande uiteenzettingen, de preliminaire kwesties, de terbeschikkinggestelde documenten en de chronologie van de feiten.

Die voorbereidende werkzaamheden hebben grosso modo twee maanden geduurd.

Hoofdstuk 2 beschrijft de juridische, contractuele en economische toestand waarin SABENA verkeerde.

Hoofdstuk 3 bevat de getuigenverklaringen over de werking van SABENA voor 1975, tussen 1975 en 1991, tussen 1991 en 1995 en na 1995.

Hoofdstuk 4 maakt een onderverdeling van de vaststellingen afhankelijk van de rechtstreekse en onmiddellijke aanleiding tot het faillissement, de elementen die ertoe hebben geleid, het faillissement zelf en de werkwijze van de onderzoekscommissie.

Hoofdstuk 5 handelt over de verantwoordelijkheden.

Tot slot formuleren we een aantal

personnel, des syndicats et même des acteurs externes comme les banques, les bureaux de consultance ou les commissaires-réviseurs de la compagnie.

Enfin, à l'instar des autres commissions parlementaires, nous proposons une série de recommandations afin d'éviter qu'une telle situation ne se reproduise dans notre pays. Ces recommandations concernent la politique des pouvoirs publics, la réglementation européenne en matière de participation des pouvoirs publics dans des entreprises privées et de "corporate governance", la législation sociale, le processus judiciaire, le contrôle parlementaire des entreprises publiques, la gestion de la documentation par les autorités publiques, l'amélioration de l'infrastructure et des recommandations relatives, notamment, à une meilleure formation en gestion publique.

L'ambiance de nos travaux est restée très correcte, compte tenu de la difficulté du dossier que nous avons sur la table. Cependant, je ne peux que déplorer les nombreuses fuites, qui avaient sans doute pour but de nous déstabiliser et jeter le discrédit sur un travail délicat à réaliser.

Avant d'entamer une analyse plus personnelle, je tiens à affirmer, haut et fort, que la responsabilité de la faillite de la Sabena revient principalement à la compagnie Swissair qui, sans vergogne et avec un cynisme inqualifiable, a floué notre compagnie aérienne ainsi que l'actionnaire belge.

En ce qui concerne les différents managers qui se sont succédé à la tête de la compagnie, il faut souligner que Reutlinger a manifestement outrepassé ses responsabilités, par exemple, lors de la conclusion de contrats avec CityBird et Virgin Express et ce, sans mandat de son conseil d'administration.

Les banques de Swissair ont accepté de mettre de nouveaux capitaux à disposition de cette dernière à condition qu'elle abandonne ses participations étrangères déficitaires dont la Sabena. C'est pourquoi Swissair a abandonné ses parts dans AOM et Air Littoral.

Quant aux responsabilités, je tiens à répéter toute l'indignation que je ressens à l'annonce du rapport établi par Ernst & Young sur la situation comptable et financière de Swissair.

La renaissance miraculeuse de la compagnie suisse, que je qualifierai de brillamment orchestrée, nécessite, en effet, une enquête en profondeur afin que justice soit faite.

Dès lors, j'engage les membres de notre gouvernement à utiliser les conclusions de ce rapport pour obliger les banques suisses à faire face à leurs obligations vis-à-vis de feu notre compagnie belge et surtout de son personnel.

J'en terminerai par mon opinion sur le chapitre des recommandations.

Il est vrai que ce chapitre aurait mérité plus d'attention et de temps que ce que nous avons pu lui accorder. En effet, certaines

aanbevelingen om te voorkomen dat een dergelijke toestand zich nogmaals zou voordoen.

De werkzaamheden zijn in een serene sfeer verlopen, rekening houdend met de delicate aard van het dossier. Ik betreur evenwel dat er heel wat werd gelekt, wellicht met de bedoeling de commissie te verzwakken en onze werkzaamheden in diskrediet te brengen.

Ik sta er op in alle duidelijkheid te zeggen dat de verantwoordelijkheid voor het faillissement van Sabena hoofdzakelijk bij Swissair ligt. Overigens is Reutlinger zijn bevoegdheden duidelijk te buiten gegaan.

De banken waren bereid nieuw kapitaal in Swissair te pompen op voorwaarde dat dit afzag van de verlieslatende buitenlandse deelnemingen. De miraculeuze en briljant georkestreerde wederopstanding van Swissair zou moeten worden onderzocht.

Ik vraag de regering dit verslag, waarvan bepaalde aanbevelingen misschien wat algemeen en vaag lijken en een grondiger analyse vergen, te gebruiken om de Zwitserse banken te verplichten hun verbintenissen ten aanzien van wijlen onze luchtvaartmaatschappij na te komen.

recommandations peuvent paraître trop généralistes ou trop floues par rapport au dossier étudié, à savoir celui de la Sabena. Il faudra donc veiller à analyser en profondeur les recommandations préconisées avant d'envisager une quelconque application.

Je vous remercie.

02.03 Lode Vanoost, rapporteur: Mijnheer de voorzitter, collega's, ik wou in de eerste plaats voor iedereen aanwezig duidelijk maken dat de voorstelling van het rapport – wat nu gebeurt – niet de persoonlijke interventie is van de sprekers, niet van de vorige sprekers noch van mezelf. Wat wij nu doen, is het rapport voorstellen in zijn geledingen. De uiteenzettingen die wij zelf zullen doen, zullen later komen, in de loop van de dag. Ik zeg dat om even het onderscheid duidelijk te maken.

Uiteraard wens ik ook de heren Morlet, De Lembre, Vanthemsche en Garny te danken voor het uitstekende werk dat zij gedaan hebben. Ik wil zeker ook het personeel van de Kamer bedanken, in het bijzonder de secretarissen, de heren De Ryck en Schelstraete en uiteraard de tolken die ons zo lang – gedurende een jaar – hebben bijgestaan bij die moeilijke arbeid.

Collega's, ik wil even het hoofdstuk 4 Vaststellingen toelichten. Omwille van de neutraliteit zal ik mij vooral beperken tot het aanhalen van enkele citaten en die even toelichten. Het voorwerp van de vaststellingen staat geformuleerd op pagina 238: "Deze commissie zal zich niet beperken tot een loutere opsomming van alle voor de werking van Sabena negatieve factoren. Integendeel, zij zal zich toespitsen op die elementen die volgens haar rechtstreeks of onrechtstreeks tot het faillissement hebben geleid".

Over de rechtstreekse aanleiding, collega's, tot het faillissement van Sabena bestaat er, denk ik, voor niemand discussie. Op 7 november 2001 heeft de raad van bestuur van Sabena de boeken neergelegd om twee reden. Er was geen geld meer en bovendien kreeg Sabena geen geld meer. Waarom was dat zo? Omdat de andere aandeelhouder, Swissair, de minderheidsaandeelhouder, de verbintenis die hij had aangegaan om te herkapitaliseren, niet wilde nakomen. Op 1 oktober werd er geen geld meer gestort en is het doek gevallen.

Er zijn ook een aantal elementen die minder rechtstreeks tot het faillissement hebben geleid. Daarvoor geeft het rapport eerst een lange voorgeschiedenis en begint dan met 1975 en de herkapitalisering met 4,25 miljard. In 1975 was er ook de mislukking van de alliantie met KLM. In 1979 opnieuw 3 miljard aan steun en het plan-Van Rafelghem. In 1981 volgt een rapport van de Inspectie van Financiën dat zegt: "Sabena is virtueel failliet." In 1982 wordt er een einde gemaakt aan de automatische dekking van de schulden van Sabena. In datzelfde jaar wordt Sabena ook geherkapitaliseerd met inbreng vanuit de privé, zij het dat die privé-investering een bijzonder karakter had. De externe investeerders kregen immers een gewaarborgd dividend van 10%, ongeacht het feit of Sabena nu wel of geen winst maakte. In 1983 is de filialisering doorgevoerd. In 1987 heeft men met SAS onderhandeld. Dit is ook mislukt. In 1988 was er KLM; opnieuw mislukt. In 1990 is Sabena samengegaan met KLM en British Airways. Ook dat heeft maar een jaar stand gehouden. In

02.03 Lode Vanoost, rapporteur: La commission a réalisé un excellent travail, il convient donc de remercier toutes les personnes qui y ont collaboré. Le rapport étant devenu très volumineux, je me limiterai à en commenter les constatations.

La commission ne s'est pas limitée à une simple énumération des facteurs négatifs qui ont influencé le fonctionnement et la gestion de la Sabena. Elle s'est penchée sur les éléments qui ont contribué, directement ou indirectement, à la faillite de la compagnie aérienne. Celle-ci a fait faillite parce qu'elle ne disposait plus de liquidités et que de nouveaux capitaux n'arrivaient plus, Swissair ne respectant pas ses engagements. D'autres éléments encore ont contribué, fût-ce dans une moindre mesure, à la faillite.

Le rapport comprend un long historique, allant de la recapitalisation et de l'alliance ratée avec la KLM en 1975, en passant par les diverses injections de capitaux, les tentatives d'alliances avec la SAS, British Airways et Air France, la transformation en une compagnie purement privée et les faillites virtuelles pour arriver à la faillite finale. Les pouvoirs publics ont exercé une influence considérable sur le destin de la société. Les aides publiques étaient considérées comme allant de soi. Cet élément notamment explique que la compagnie n'était pas de taille à affronter la concurrence. En 1995, il régnait encore une culture d'entreprise dépassée. L'alliance avec Swissair n'a rien arrangé.

1992 was er de omvorming tot een zuiver private NV wat het tot dan nog niet was. Sabena was niet zomaar een naamloze vennootschap maar had een speciaal, bijzonder karakter. Pas in 1992 is Sabena een echte, zuivere private naamloze vennootschap geworden. De samenwerking met Air France is zoals u weet ook mislukt. Ik citeer: "De voortdurende rol van de overheid in het Sabena-dossier heeft wel degelijk een bijzonder zware invloed gehad op de prestaties in dat bedrijf".

Ik citeer: "Overheidssteun – dus de steun van de Belgische overheid – werd door het bedrijf als een evidentie beschouwd. Mede als gevolg hiervan, was de nationale luchtvaartmaatschappij niet opgewassen tegen de internationale concurrentie". Die kwalen van het verleden – bedrijfscultuur van een overheidsbedrijf en te traag beslissingsproces en te hoge kostenstructuur – bestonden nog steeds in 1995 en konden ook daarna niet worden verholpen. De alliantie Sabena-Swissair is er ook niet in geslaagd om die kwalen wat te verhelpen.

Als er iets is dat wij permanent terugvinden bij het zoeken naar een partner, dan is het telkens weer wanneer men een partner zoekt, dat men onvoldoende naging wat de sterkte en de kracht van die toekomstige partner was. In het vakjargon noemt men dat due diligence. Dat komt neer op een onderzoek van het gezond verstand. Als je namelijk met een partner samengaat, ga je in volle openheid bij elkaar kijken hoeveel je waard bent. Sabena heeft dat dus nooit gedaan. Juridisch was alles piekfijn in orde, maar het financieel onderzoek was altijd veel te beperkt. Men wist dus eigenlijk nooit met wie men in zee ging. Men wist nooit wat men in de kuip had.

Ik kom tot de bedrijfsstrategie of beter het gebrek aan bedrijfsstrategie, want een echte bedrijfsstrategie heeft dit bedrijf nooit gehad. De leiding van het bedrijf besliste ad hoc – au fur et à mesure, zou men in het Frans zeggen – naargelang het jaar verliep, jaar na jaar. Er was gewoon geen visie op lange termijn. Door professor De Lembre werd dat zeer accuraat omschreven als "zwalpmethode". Met andere woorden, zwalpen betekent gewoon met de golven meegaan, zonder eigenlijk het stuur in handen te houden.

Wel heeft men twee dingen gepoogd. Eerst en vooral is dat inderdaad het zoeken naar een alliantie met een buitenlandse partner. Een ding wist men zeker: Sabena was op zich te zwak om te overleven. Ik heb alle vruchteloze pogingen al opgenoemd; ze zijn allemaal negatief afgelopen. U kan dat in detail lezen in het rapport. Toch citeer ik even pagina 244: "Zowel de Belgische Staat als de partner van het ogenblik – Air France, KLM, British Airways, Swissair op het einde – hebben bij het sluiten van nieuwe allianties bijkomend kapitaal ingebracht".

Zij kwamen zo tot een eigen vermogen van 25%, met andere woorden net genoeg om door te gaan. Maar onmiddellijk daarna zakte het percentage weer weg. Met andere woorden, men gaf telkens genoeg om te kunnen beginnen maar niet om echt te kunnen doorgaan. Te veel om onmiddellijk ten onder te gaan, te weinig om echt te overleven, dat was ongeveer de lijn die zat in de steun die de overheid gaf.

Men heeft toen dat fameuze hub-and-spoke-systeem willen invoeren.

A chaque fois que la Sabena a cherché un partenaire, une analyse suffisante de la puissance et de la future force de ce partenaire a fait défaut. Tout était en ordre d'un point de vue juridique, mais il manquait une analyse financière en profondeur. Une seule chose était toutefois certaine: la Sabena était trop faible pour survivre seule.

Il n'y a jamais eu de véritable stratégie d'entreprise ni de vision à long terme. Le professeur De Lembre a exprimé cette réalité en termes forts justes, puisqu'il a qualifié la méthode de travail de "navigation à vue".

L'Etat belge et le partenaire du moment ont toujours alloué juste assez de fonds pour assurer la survie de la Sabena, mais les fonds propres disparaissaient à nouveau immédiatement. C'est alors qu'est arrivé le projet ambitieux "hub and spokes" que la Sabena devait réaliser en collaboration avec Swissair: un réseau intercontinental devait être développé pour remédier aux faiblesses de la Sabena en interne. Ce projet impliquait une stratégie de croissance, à un moment où il existait déjà une surcapacité dans le secteur. Ce n'est qu'avec M. Müller que la stratégie de croissance a été limitée dans le cadre du *Blue Sky Plan*. La possibilité de croître existait, mais la capacité engagée était trop grande.

La société était dirigée de manière confuse et inefficace. Le management n'informait pas le conseil d'administration et celui-ci ne se montrait pas suffisamment assertif. L'achat de 34 Airbus était navrant: un plan de développement n'a été élaboré qu'un mois plus tard et il n'y avait pas de plan complet pour le financement.

Après le départ de M. Godfroid, l'arrivée de M. Reutlinger a

Voor de collega's die niet weten wat hub-and-spoke betekent, verklaar ik die terminologie. Het valt te vergelijken met de naaf en de spaken van een fietswiel. Naaf-en-spaak dus, maar het klinkt natuurlijk modieuzer in het Engels, waarbij men Brussel als de naaf zag en alle vluchtroutes met elkaar verbonden werden als de spaken van een wiel. Sabena zat in België met een thuismarkt die te beperkt was en men wou een intercontinentaal netwerk uitbouwen om die zwakte te compenseren. Men heeft dus, zodra Swissair met Sabena samenwerkte, een zeer ambitieuze groeistrategie gevolgd. Nochtans, toen Sabena ging samenwerken met Swissair, en die groeistrategie volgde, was dat precies op het ogenblik dat de sector als geheel reeds met een enorme overcapaciteit zat. Bovendien was de partner zelf net van die groeistrategie aan het terugkomen.

Het heeft jammer genoeg geduurd tot het plan-Blue Sky van Müller vooraleer de groeistrategie werd teruggedraaid. Nu kan men zeggen dat Sabena niets anders deed dan groeien. Het probleem was alleen – om het in gewone mensentermen te zeggen – dat, wanneer men één autobus uitbaat en men ziet dat men er wel vijf kan vol krijgen, men geen tien bussen moet kopen, want dan zit men met een slechtere situatie dan tevoren, ondanks het feit dat men vijf keer gegroeid is. Dat is zo'n beetje wat bij Sabena gebeurd is. Er was een mogelijkheid om te groeien, maar de capaciteit die men daarvoor inzette, was veel en veel te groot.

De manier waarop het bedrijf werd bestuurd – het is mode om dat corporate governance te noemen, overigens een heel correcte manier om een bedrijf te besturen – getuigde niet van gezond verstand en transparantie zoals het geval had moeten zijn. Wij konden zien dat het management en het bestuur elkaar niet eens degelijke informatie doorgaven, zeker in verband met investeringen inzake de vliegtuigen, dat de raad van bestuur bovendien een totaal gebrek aan assertiviteit vertoonde, en dat de strategische opties en de ondernemingsplannen van het management zonder meer, gewoon omdat de CEO ze voorstelde, werden goedgekeurd. Ik geef het voorbeeld van de aankoop van de 34 Airbussen, waar het allemaal nog veel schrijnender was. Eerst keurde men de aankoop goed, en dan ging men, een maand later, een ontwikkelingsplan goedkeuren dat zagezegd de aanleiding daarvoor was. Dat is de wereld op zijn kop zetten: men moet eerst bepalen wat men gaat doen en dan hoeveel vliegtuigen daarvoor nodig zijn. Wel, de raad van bestuur van Sabena deed het omgekeerde.

Bovendien gebeurde de financiering van die toestellen maar partieel, zonder enig globaal plan. Om het in eenvoudige termen te zeggen: Sabena ging één huis kopen, maar de notaris zei dat één huis kopen niet ging. Dus ging Sabena naar een andere notaris en kocht nog een huis, enzovoort, enzovoort, telkens met hetzelfde geld natuurlijk. Voor elke aankoop afzonderlijk leek de financiering te kloppen, maar als men alles bijeen zou leggen, zou blijken dat Sabena dat niet kon betalen. Wel, dat alles bijeenleggen is nooit gebeurd. Er is nooit bekeken wat de aankoop van de Avro's, en later van de Airbussen, voor de middellange en de lange afstand feitelijk betekende.

De komst van Reutlinger heeft inderdaad een vorm van sociale vrede gebracht, na de periode van Godfroid waarin alle CAO's waren opgezegd – de mensen van Sabena zullen zich dat nog wel herinneren. Het probleem was toen onder meer de bedrijfscultuur.

ramené la paix sociale. Le problème était cependant la culture d'entreprise. Personnellement, jamais je n'ai cru non plus que la Sabena pouvait disparaître. La création d'AMP s'est faite au détriment du personnel de la Sabena. La stratégie qui consistait à vendre davantage de sièges business class était en totale contradiction avec les contrats passés avec City Bird et Virgin Express. Les restructurations opérées entre 1983 et 2000 n'ont pas eu le moindre effet positif sur le bilan. Durant ses 75 années d'existence, la Sabena n'a jamais réalisé de bénéfices. Les dernières années, il n'y avait pas de plan de financement pour la flotte.

En 1998, M. Reutlinger a présenté des chiffres positifs. Dans l'intervalle, nous avons appris qu'ils résultaient d'une comptabilisation erronée de recettes exceptionnelles telles que la vente d'avions et de créneaux aéroportuaires (*slots*) à l'aéroport d'Heathrow.

On a investi dans la flotte – tant des avions court-courriers que des avions moyen-courriers et long-courriers – sans procéder à une analyse de l'évolution du marché et sans réfléchir aux conséquences financières. Trente-quatre Airbus ont été achetés alors que l'on savait que la croissance du trafic aérien appartenait au passé. Ce n'est qu'un mois plus tard qu'un business plan a été adopté de manière à pouvoir utiliser ces appareils. On a laissé entendre au conseil d'administration que le management préconisait à l'unanimité l'achat d'Airbus, ce qui n'était pas le cas. Le CEO a fait pression sur le management pour choisir Airbus et le conseil d'administration était intimement persuadé que la collaboration avec Swissair devait réussir. Aucun des témoins n'est parvenu à nous indiquer clairement la date

Het is jammer dat ik het moet zeggen, maar toen ik er nog werkte, en ook later toen ik tijdens een vorige legislatuur het dossier kritisch bekeek vanuit de oppositie, heb zelfs ik nooit geloofd dat Sabena zou verdwijnen. Dat was eigenlijk een deel van het probleem: men dacht altijd dat er wel een oplossing zou komen, dat men wel iets zou vinden. De waarheid, weten wij nu, is jammer genoeg anders.

De oprichting van AMP gebeurde ten koste van het personeel van Sabena. De marketingpolitiek bestond er officieel in om zoveel mogelijk businesspassagiers aan te trekken en te dien einde sloot men contracten met City Bird en Virgin, hetgeen uiteraard indruiste tegen het idee.

Bovendien bleek later in de praktijk dat door de oprichting van AMP, Sabena haar marketingstrategie uit handen gaf.

De herstructurerings van Sabena vanaf 1983 tot 2000, met filialisering en defilialisering, had geen enkele gunstige invloed op de balans van het bedrijf en eenmaal de herstructurering van AMP was doorgevoerd, was de integratie van Sabena vrijwel onomkeerbaar.

Financieel gezien trap ik een open deur in als ik zeg dat Sabena in de loop van haar 75-jarig bestaan, nooit winst heeft geboekt. Zeker tijdens de laatste jaren werd er nooit een globaal financieringsplan opgesteld voor de vernieuwing en de uitbreiding van vloot.

Ik wens het echter specifiek te hebben over het jaar 1998, toen de CEO Reutlinger uitkwam met bijzonder goede cijfers. Na de aankoop van de Airbus ging het dat jaar goed met Sabena, want er werd weer winst geboekt. Wat bleek echter? Dat een aantal zogenaamde "uitzonderlijke elementen" niet correct in de boekhouding werden ingeschreven. Er werden dertien 737-toestellen verkocht, die dat jaar als opbrengst werden geboekt. Bovendien werden de fameuze hedgingcontracten waarbij men zich een beetje verzekert tegen prijsschommelingen van de kerosene tegen 43,5 miljoen euro en werden de slots in Heathrow gekocht tegen 8 miljoen en 1 miljoen dollars. Dit leidde zagezegd tot winst in 1998. Thans weten wij dat er dat jaar geen sprake was van winst.

De vlootinvesteringen voor korte afstandsvluchten – de aankoop van de Avro's – gebeurde zonder dat men ook maar enig idee had van de impact hiervan op de financiële structuur van het bedrijf. Bovendien werden er geen prognoses gemaakt van de evolutie van de markt om na te gaan wat er met die nieuwe vliegtuigen zou worden gedaan. Wat betreft de middellange afstandsvluchten werd beslist om vierendertig van de fameuze Airbussen aan te kopen op 17 november 1997 en alle Boeings te vervangen. Nauwelijks een maand later wordt het businessplan goedgekeurd waarmee die vierendertig toestellen in gebruik kunnen worden genomen. Bovendien zei de heer Bruggisser op 8 december: "Nous sommes actuellement dans la dernière ou les dernières années du boum aérien" – dus van de expansie – "après sa descente". Hierbij zegt hij dus dat de groeistrategie en groei mag worden vergeten; dat dit voorbij is. Tegelijk keurt de raad van bestuur het businessplan voor de vierendertig Airbussen goed, een maand na de aankoop.

Een volgend probleem is dat de raad van bestuur de indruk gaf dat het management het eens was over die aankoop, terwijl dat helemaal niet het geval was. Er was helemaal geen unanimité bij het

à laquelle il a été décidé d'acquérir 34 avions au lieu de 17.

Il est ensuite apparu que Swissair avait transféré à la Sabena des options sur des avions. Le management de la Sabena avait connaissance de cette opération, pas le conseil d'administration. Cependant, il n'apparaît pas clairement pourquoi les membres belges du conseil d'administration ont consenti à cette acquisition. A cette époque, en effet, des doutes existaient déjà quant à la possibilité de financer cet achat.

D'autres éléments ont également contribué au déclin de la Sabena. Dans les pays voisins, l'aéroport national a été conçu sur mesure pour la compagnie aérienne nationale, alors que ce n'est pas le cas en Belgique.

M. Reutlinger a payé le prix nécessaire pour rétablir la paix sociale et a initié le processus d'intégration de la Sabena dans Swissair. Il a clairement choisi le camp des Suisses, comme le révèle un courrier daté du 14 octobre 1999. Il a outrepassé les limites de ses compétences en prolongeant les contrats avec City Bird et Virgin Express. C'est également lui qui fut responsable de la comptabilisation incorrecte des recettes des créneaux horaires à Heathrow.

M. Müller fut le premier manager à oser mettre en question la stratégie de croissance, mais il était trop tard. Sa position personnelle à l'égard de Swissair n'a jamais été très claire.

Le conseil d'administration n'a jamais étudié sérieusement la stratégie de croissance. Les membres belges du conseil n'avaient pas conscience de leur mission et avaient été nommés en fonction des rapports de force entre les partis politiques traditionnels. Les membres suisses défendaient en premier

management, wat betreft de keuze voor de aankoop van de Airbus, integendeel. Blijkbaar werd het toch zo voorgesteld op de raad van bestuur. Dat kan trouwens in het rapport worden gelezen.

Soms vergeet men nogal gemakkelijk dat de 17de november 1997, de dag van de aankoop van de vierendertig Airbusen, eveneens zes langeafstandstoestellen werden aangekocht, namelijk A-330- en A-340-toestellen, zonder dat hiervoor een globaal plan werd gevraagd noch ontvangen door de raad van bestuur.

Er is zware druk geweest van de CEO op het managementcomité om voor Airbus te kiezen. Bovendien hebben de leden van de raad van bestuur die zijn komen getuigen, allemaal gezegd dat hun op het hart werd gedrukt dat de samenwerking met Swissair moest slagen. Dat was de enige prioriteit. Swissair bepaalde wat er ging gebeuren en niets anders. Daarom hebben zij die aankoop gedaan. Of dat een voldoende argument is, zullen wij straks toelichten in onze eigen persoonlijke uiteenzetting.

Het is niet alleen de keuze voor Airbus geweest, maar ook de keuze voor het aantal toestellen. Geen enkele van die getuigen die bij ons op de hoorzittingen zijn verschenen, heeft uitsluitend gegeven over het tijdstip wanneer intern in Sabena is beslist om van 17 naar 34 toestellen te gaan. Er was sprake van 14, 13, 17, 28, 32 of 34 toestellen. Geen enkele getuige heeft kunnen zeggen wanneer zij hebben beslist om naar de raad van bestuur te gaan om de aankoop van 34 toestellen voor te stellen. Nergens is dat duidelijk geworden. Dat zegt ook iets over de manier waarop het bedrijf werkte.

Op het einde van ons onderzoek hebben wij die fameuze opties van Swissair ontdekt. Wij hadden er al vermoedens van, maar nog geen echte bewijzen. Voor alle duidelijkheid, collega's, met opties bedoelt men eigenlijk een soort van reservatie die men neemt om een toestel binnen twee of drie jaar te kopen, maar waarvoor men al een voorkoopsom betaalt. Swissair – dat moeten we toch goed beseffen – beslist dat Sabena moet groeien en toestellen moet bijkopen, terwijl zij het omgekeerde doen. De opties van 21 toestellen, die ze niet meer willen kopen, geven ze door. Financieel hadden ze dus het voordeel dat ze die opties kwijt waren en bovendien – dat mogen we ook niet vergeten – waren ze daarmee ook af van de koopplicht om nog 21 Airbusen te kopen. Daarover is een hele briefwisseling geweest waaruit blijkt dat men bij Sabena op het niveau van het management wel degelijk op de hoogte was van het bestaan van die opties. Blijkbaar heeft men dat toch nooit aan de raad van bestuur doorgegeven.

Die opties zeggen alles over de motivatie van Swissair, maar het kan niet worden gebruikt als argument voor de motivatie van de Belgische zijde van de raad van bestuur om de aankoop goed te keuren. Dat is een andere zaak. Ook hier gaat het weer over de financiering van die toestellen voor de middellange en de lange afstand. Bovendien hebben meerdere getuigen op de hoorzittingen gezegd dat zij op 17 november 1997, op het ogenblik van de aankoop, reeds sterke twijfels hadden over de mogelijkheden van Sabena om die aankoop te financieren.

Er zijn ook een aantal externe factoren geweest, die voor de hele sector gelden en uiteraard ook voor Sabena. Ik verwijs naar de

lieu les intérêts de Swissair. De nombreux administrateurs ont outrepassé leur mandat. Le fonctionnement du conseil était perturbé par des fuites.

La commission a également effectué certaines constatations concernant les actionnaires.

En 1995, un accord a été conclu, et un peu plus tard, à la demande de la Commission européenne, un avenant a été rédigé qui stipulait que les Belges pouvaient continuer à exercer le contrôle effectif. La réalité s'est révélée tout autre. La stratégie de croissance n'a jamais été mise en doute et Swissair n'a jamais offert de garanties solides.

En 1991, la Sabena a reçu des aides publiques conformément au principe "*one time, last time*", qui a rendu impossible toute intervention de l'Etat en 2001. Plus tard, il est toutefois apparu que la Commission européenne appliquait ce principe avec une certaine souplesse et s'était montrée très accommodante, particulièrement à l'égard de la France.

La ratification du traité entre L'UE et la Suisse s'est longtemps fait attendre, ce qui a détérioré les relations entre les actionnaires belges et suisses.

En outre, à chaque changement de gouvernement, il s'est produit une perte d'expertise.

Concernant les *special purpose companies* – des constructions pour le financement d'avions – nous n'avons pas obtenu de chiffres.

En avril 2001 déjà, les banques suisses subordonnaient tout financement futur à l'abandon par Swissair de l'ensemble de ses participations étrangères.

Depuis 1975, la stratégie de

liberalisering, de mondialisering en de Europese context. Ik wou ook speciaal beklemtonen dat België, in tegenstelling tot de ons omringende landen, nooit heeft gekozen voor een geïntegreerde ontwikkeling van de luchthavenmaatschappij en de luchthaven samen. In België waren dat zelfs twee honden die elkaar meer bestreden om een been en een derde ging ermee heen. KLM in Schiphol, Lufthansa in Frankfurt en Air France in Charles de Gaulle hebben allemaal een luchthaven die op hun maat is gesneden om transitpassagiers en dergelijke goed te kunnen opvangen. Dat is allemaal nooit gebeurd voor Sabena.

Er is ook de context van 11 september, maar daarop ga ik nu niet te veel in.

De commissie is ook tot een aantal vaststellingen gekomen in verband met de periode Godfroid, die op een bepaald moment is moeten vertrekken in de gekende omstandigheden. Reutlinger is dan gekomen en hij heeft de sociale vrede inderdaad hersteld. Hij heeft daarvoor een bepaalde prijs betaald, maar we weten nu allemaal hoe lang dat heeft standgehouden. Hij heeft de integratie van Sabena in Swissair mogelijk gemaakt.

De heer Reutlinger was niet neutraal, hij was wel degelijk de man van één kant. Wij hebben in het dossier een brief gevonden van 14 oktober 1999 aan de heer Bruggisser – u waarschijnlijk ook bekend – waarin hij duidelijk maakt dat hij niet neutraal was in de verhouding tussen de Belgische en Zwitserse aandeelhouder. Bovendien overschreed de heer Reutlinger wel degelijk zijn bevoegdheid toen hij het contract met CityBird verlengde, en het contract met Virgin Express verlengde tot 8 jaar. Dat deed hij eigenhandig. De raad van bestuur heeft hem daarna weliswaar niet teruggefloten. Daarop baseert hij zich ook om te zeggen: het mocht, want achteraf hebben ze gezegd dat het goed was. Bovendien heeft hij ook slots van Sabena in Heathrow verkocht en werden die niet correct geboekt, zodanig dat men de verkeerde indruk kon hebben dat het inderdaad ging om betere cijfers voor dat jaar.

Dan is Christoph Müller gekomen. Hij was de eerste om die groeistrategie in twijfel te trekken. Jammer genoeg was het dan al veel te laat, maar in ieder geval strekt het hem tot eer. Ook hier wordt de opmerking gemaakt dat zijn persoonlijke positie ten opzichte van Sabena nooit erg duidelijk is geweest.

Ook over de bestuurders doen wij een aantal vaststellingen. Men heeft die groeistrategie nooit extern laten toetsen. Men zei wel: zoveel gaan wij groeien, zoveel passagiers gaan wij hebben en zoveel tickets gaan wij verkopen, maar men nam dat allemaal zomaar aan. Er werden een paar slides en powerpoint-presentaties naar voren gebracht en het was OK.

In de commissie is mij ook opgevallen – ons allemaal trouwens – dat die leden van de raad van bestuur – dat zijn toch de mensen die het beleid richting moeten geven in zo'n belangrijk bedrijf met zoveel werknemers – eigenlijk nauwelijks een idee hadden van wat hun opdracht was. Bovendien gebeurde de samenstelling van de raad, en ik citeer uit het rapport, "op basis van de sterkte van de traditionele politieke partijen: christen-democraten, socialisten en liberalen, wat niet belette dat sommige partijen ook 'captains of industry'

croissance de la Sabena était fondée sur des conseils de McKinsey. Aucune autre source n'a jamais été consultée.

La commission a aussi fait des observations sur les avis recueillis. Outre McKinsey, des consultants ont été engagés par le management et par les pouvoirs publics. En avril 2002, le cabinet d'avocats NautaDutilh a été chargé de réaliser une étude des faits sur la responsabilité du gouvernement belge dans la gestion de la Sabena.

Les contrôleurs de KPNG se sont surtout préoccupés de la forme de la comptabilité, le contenu les intéressait moins.

J'en viens à présent aux observations sur la faillite proprement dite. Des problèmes de liquidités se sont posés dès mai 2002. On a conseillé à la Sabena de demander le concordat judiciaire mais elle ne l'a pas fait car cela risquait de précipiter la faillite.

Il y a eu différents changements de pouvoir. En fin de compte, il est apparu clairement que Swissair ne respecterait pas les contrats. La Belgique a proposé un dernier compromis mais la réponse des Suisses n'était à nouveau pas satisfaisante. Le passage du rapport sur l'"accord de l'Astoria" est essentiel et doit être lu attentivement. Finalement, Swissair a indemnisé les Français et les Allemands et la Sabena n'a rien obtenu.

Trois jours après la demande de concordat judiciaire, le gouvernement prenait déjà une décision de principe sur le financement du plan social. On n'a plus pu trouver de repreneurs et le concordat n'a pu être prolongé. Le 7 novembre, la Sabena était déclarée en faillite.

La manière dont les membres du

benoemden”.

De Zwitserse bestuurders daarentegen, waarvan er sommigen specifieke ervaring hadden in de luchtvaart, verdedigden in de eerste plaats de belangen van Swissair, die soms strijdig waren met die van Sabena, dat is nu gebleken. Bovendien waren er ook individuele bestuurders betrokken bij de voorbereiding van bestuursdaden zonder daartoe gemandateerd te zijn. Dit is gebeurd bij de totstandkoming van het zogeheten hotelakkoord. Niet alleen deze onderzoekscommissie heeft geleden onder lekken, ook de werking van de raad van bestuur werd dikwijls zeer bemoeilijkt door lekken vanuit die raad van bestuur.

Ik ga verder naar een aantal vaststellingen van de Belgische en Zwitserse aandeelhouders. In 1995 werd een akkoord getekend, met even later een bijvoegsel van 12 juni 1995 op verzoek van de Europese Commissie, waardoor de effectieve controle van Sabena in Belgische handen kon en zou blijven. De realiteit is anders gebleken. Bovendien trok men die groeistrategie van de consultant McKinsey nooit in twijfel. Swissair zei: wij zullen u wel een gemeenschappelijke financiering garanderen, zonder de balansstructuur van Sabena in gevaar te brengen. Daar zijn geen harde garanties voor gegeven en dat is nooit gehonoreerd, dat weten wij nu ook.

Er speelden ook een aantal politieke overheden mee op een ander niveau dan het Belgische, zoals de Europese Commissie. Wij weten allemaal dat Sabena in 1991 de eerste luchtvaartmaatschappij in Europa was om de fameuze “one time last time”-overheidssteun te krijgen om te overleven.

Sindsdien hebben vele andere maatschappijen hetzelfde gedaan. Aangezien België in 1991 een van de eerste was, werd ons land met het probleem geconfronteerd dat dit in 2001 niet meer toegelaten werd. De onderzoekscommissie is nochtans tot de vaststelling gekomen dat de Europese Commissie met betrekking tot deze manier van werken geval per geval een oordeel heeft geveld waardoor grotere lidstaten zoals onder meer Frankrijk meer hun voordeel wist te doen.

Een ander punt is de problematiek van de ratificatie van het fameuze multilaterale verdrag tussen de Europese Unie en Zwitserland dat voor Swissair een voorwaarde was om de meerderheid te bekomen. Die ratificatie heeft heel lang aangesleept en heeft de relatie tussen de Belgische overheid en de Zwitserse aandeelhouders verzuurd. We weten allemaal dat het uitvlaggingsscenario van Godfroid werd teruggefloten. Niemand maakte een duidelijke keuze. Ander probleem was het verloren gaan van deskundigheid en ervaring bij elke regeringswissel waardoor telkens opnieuw moest worden herbegonnen.

In haar onderzoek heeft de commissie problemen ondervonden met de fameuze SPC's, de Special Purpose Companies, een soort van financiële constructies meestal in Ierland voor de financiering van de toestellen. De commissie is er niet in geslaagd hierover cijfermateriaal vast te krijgen.

Op een bepaald ogenblik hebben de Belgische banken besloten de geldkraan dicht te draaien. Bovendien hebben Zwitserse banken in

personnel ont été informés était franchement déplorable. En avril 2002, le Bureau du Plan a réalisé une étude sur le véritable impact de la faillite de la Sabena sur le revenu national. L'influence sur l'emploi dépasse largement le cadre de la Sabena.

Tant le gouvernement que la Sabena n'ont pas eu suffisamment de temps pour élaborer un plan d'accompagnement social. L'élaboration du plan ainsi que sa mise en oeuvre se sont déroulées et se déroulent encore trop lentement. Plus d'un an après la faillite, la plupart des anciens collaborateurs de la Sabena n'ont toujours rien perçu. En outre, les suppléments de pension sont perdus.

Enfin, j'aborderai les constatations sur le fonctionnement de la commission d'enquête elle-même. Il y a bel et bien eu deux réunions de l'avant-dernier conseil d'administration pour accorder les violons. La commission constate en outre qu'elle a rencontré des difficultés pour obtenir des documents du cabinet du premier ministre. Outre l'objectif évoqué, le recours à un bureau d'avocats par le ministre Daems a également servi à préparer sa défense devant la commission d'enquête. En ce qui concerne les motifs qui ont justifié le recours à ce bureau d'avocats, le ministre a d'ailleurs fait des déclarations qui ne correspondent pas à la réalité.

april 2001 aan Swissair te verstaan gegeven dat er geen vers geld zou komen vooraleer al de buitenlandse participaties, waaronder Sabena, van de hand waren gedaan. Op dat ogenblik wist Swissair reeds dat de boeken van de buitenlandse participaties moesten worden gesloten.

Heel de groeistrategie van Sabena was gebaseerd op de adviezen van het consultancybureau McKinsey. Blijkbaar was dit reeds het geval van in 1975. Nooit vroeg iemand zich af of men niet beter te rade zou gaan bij een andere bron voor een dubbel checken van de adviezen. Dat is allemaal nooit gebeurd. De adviezen werden als evangelie geslikt, zelfs op het ogenblik dat Bruggisser, een maand na de fameuze aankoop stelt dat de groei voorbij is.

De commissie heeft eveneens een aantal vaststellingen gedaan met betrekking tot andere consultaties. Ik citeer: "Tijdens de door de onderzoekscommissie bestudeerde periode, deed Sabena niet alleen een beroep op McKinsey. De hierna volgende consultants werden eveneens ingeschakeld. Een aantal consultants werden ingeschakeld door het management, een aantal door de overheid". Er worden er 6 opgesomd, waarvan de laatste zal opvallen. De commissie komt tot de vaststelling dat de overheid het advocatenkantoor NautaDutilh in april 2002 heeft geconsulteerd voor een door minister Daems gevraagde feitenstudie over de eventuele aansprakelijkheid van de Belgische Staat in het beheer van Sabena.

Er volgt een aantal bladzijden over de rol van de commissarissen, de zogenaamde controleurs van KPMG. Dit deel is vrij technisch. Het komt erop neer dat de controleurs van de boeken er vooral over bezorgd waren dat de boeken naar de vorm in orde waren. Ze hadden veel minder commentaar als het over de inhoud ging.

Ik kom tot de vaststellingen met betrekking tot het faillissement.

Wij weten dus dat er vanaf mei 2000 liquiditeitsproblemen ontstaan. In gewone mensentaal: er is geen geld meer in de kas. Vanaf februari 2001 krijgt Sabena van de voorzitter van de Brusselse rechtbank, mevrouw Spiritus-Dassesse, de raad een gerechtelijke akkoord aan te vragen. Sabena wou dat toen niet doen om commerciële en andere redenen. Zij vreesden dat zulk gerechtelijk akkoord inderdaad een faillissement kon bespoedigen. Als men dat nu leest, is dat natuurlijk allemaal een zeer droevige vaststelling. Swissair was de enige partner die Sabena nog had. Op 26 april was er de principeovereenkomst dat de meerderheid zou overgaan in handen van Swissair. Dat is vastgelegd op 25 januari 2001.

Dan is er nog het Blue Sky-programma geweest, dat jammer genoeg erg lang heeft aangesleept voor het werd toegepast. Dat heeft geduurd tot 22 februari, als ik me niet vergis. Daarna zijn er natuurlijk de wissels aan de macht geweest. Bruggisser is moeten gaan. Dan is Honnegger gekomen. Dan is Suter gekomen. En ten slotte was er de fameuze Corti, van wie de meesten de naam nu goed kennen. Vanaf april 2001 was het duidelijk dat de SAirGroup die contracten van januari 2001 niet wou nakomen. In juni 2001 dreigt de Belgische aandeelhouder met gerechtelijke stappen. Eind juni 2001, enkele dagen voor het indienen van de schadeclaim, stelt de Belgische regering nog een ultiem compromis voor aan Swissair. Daarbij zouden zij afzien van contractuele verplichtingen. Het antwoord van

Swissair was opnieuw ontoereikend.

Collega's, daarna volgt er een heel relaas – ik zou bijna zeggen, een logboek – van wat er is gebeurd en van wat uiteindelijk heeft geleid tot het hotelakkoord. Net als u besef ik dat het een zeer delicate passage van dit hoofdstuk is. Ik zal het dan zeker ook niet citeren, omdat ik niet het risico wil lopen bepaalde dingen te citeren en andere dingen dan weer weg te laten. Maar dit is een zeer belangrijk onderdeel, dat grondig moet worden gelezen. Het uiteindelijke resultaat kent men: in augustus betaalt Swissair zijn Franse en Duitse belangen uit, maar Sabena in België krijgt niets. Op 5 oktober wordt dan onvermijdelijk het concordaat aangevraagd.

Collega's, drie dagen na het aanvragen van het gerechtelijk akkoord, werd door de regering al een principiële beslissing genomen omtrent de financiering van het sociaal plan. Ik wil maar zeggen dat de regering op dat ogenblik reeds rekening hield met een mogelijk faillissement. En inderdaad, dat is gebleken tijdens de periode van het gerechtelijk akkoord. Er waren geen overnemers meer te vinden en een verlenging van het concordaat was zinloos geworden. Als geluk bij een ongeluk is er toen het overbruggingskrediet geweest, dat is kunnen worden gebruikt voor DAT, nu SN Brussels Airlines, waarvan de overlevingskansen op dit ogenblik nog moeten blijken. Op 7 september, zoals we weten, werd Sabena failliet verklaard.

Collega's, ik heb bijna gedaan wat de vaststellingen betreft. Ik heb nog een paar opmerkingen over het sociaal plan en de reconversiecellen. Het collectieve ontslag van de sabéniens heeft voor veel commotie gezorgd. De informatie aan het personeel over hun lot was zonder meer ondermaats en slecht. In april 2002 heeft het Planbureau een studie gemaakt van de echte impact van het faillissement van Sabena op het nationaal inkomen. Er waren drie scenario's: een gunstig, een neutraal en een zeer ongunstig. Hoe dan ook, de impact op de werkgelegenheid is beduidend groter dan de impact op de werkloosheid bij de sabéniens zelf. Die impact gaat veel verder. Door het faillissement zijn er veel meer mensen geraakt in hun job dan alleen de sabéniens zelf.

Zowel de regering als Sabena kwamen tijd te kort om een sociaal begeleidingsplan uit te werken. Er is dus eigenlijk nooit een echt sociaal akkoord getekend. Het is allemaal veel te traag gegaan. De uitvoering van dat sociaal plan – ik denk niet dat ik dat aan de sabéniens hoeft uit te leggen – loopt veel te traag. Eén jaar na het faillissement werden slechts 1.500 van de circa 7.000 schuldvorderingen door de curatoren bij het Fonds voor Sluiting van Ondernemingen ingediend. Dat betekent dus dat 5.000 vorderingen nog altijd niet ingediend zijn. De compensatiepremie kan pas worden gestort nadat de wettelijke premies en de opzegvergoeding door het Fonds voor Sluiting van Ondernemingen zullen zijn uitbetaald. Eén jaar na het faillissement – het is nu zelfs al wat meer dan één jaar later – heeft het overgrote deel van de ex-werknemers van Sabena nog altijd niets ontvangen.

Bovendien verliezen de gepensioneerden en de bruggepensioneerden de pensioentoeslag, waarop zij als Sabena-lid recht hadden. Ik hoeft niet te zeggen dat de situatie van de werknemers die tijdens de geldigheidsduur van de CAO's vijftig jaar geworden zouden zijn, zeer problematisch is.

Ten slotte eindigt het hoofdstuk Vaststellingen met een aantal vaststellingen in verband met de werking van de onderzoekscommissie zelf. Ook dat is een onderdeel dat straks het onderwerp zal zijn van ruim debat. Ik zal mij dus beperken tot de weergave van wat erin staat.

In de eerste plaats, er zijn twee voorafgaande vergaderingen geweest van de leden van de voorlaatste raad van bestuur – niet van de allerlaatste raad van bestuur – om de verklaringen van de bestuursleden op mekaar af te stemmen, om er wel degelijk voor te zorgen dat ze allemaal hetzelfde zouden zeggen.

De commissie stelt vast dat er moeilijkheden zijn geweest bij het verkrijgen van documenten van het kabinet van de eerste minister. Ik zal niet citeren; u kan het zelf lezen en het zal straks ruim besproken worden.

De commissie heeft ook een aantal vaststellingen gedaan in verband met de aanstelling door de minister van Overheidsbedrijven van een ander advocatenkantoor. In dat verband stelde de minister – dat wordt in de vaststellingen verderop trouwens ook bevestigd – dat het kantoor moest nagaan welke aansprakelijkheid er voor het beheer van Sabena in hoofde van de Belgische staat kon zijn. In de onderzoekscommissie zijn wij tot de vaststelling gekomen dat dat inderdaad wel klopt, maar dat het kantoor ook gediend heeft voor de verdediging van de minister zelf tijdens het onderzoek van de onderzoekscommissie. De commissie komt tot de vaststelling dat er aan die advocaat een bedrag is uitgegeven.

Ik wil nog een laatste opmerking maken. Het rapport is, wat die laatste tekst betreft, op bladzijde 287 oorspronkelijk in het Frans opgesteld. Ik wil er toch even op wijzen dat de Franse tekst terzake de oorspronkelijke tekst is. Ik lees even de tekst na het tweedelaatste gedachtestreepje voor: "Over het doel van de aan het advocatenkantoor toevertrouwde opdracht heeft minister Daems verklaringen afgelegd die niet stroken met de waarheid". In de oorspronkelijke tekst, die in het Frans was gesteld, staat wel degelijk het volgende.

"Le ministre Daems a fait, en ce qui concerne la finalité de la mission confiée au bureau d'avocats, des déclarations qui ne correspondent pas à la réalité".

Dat is niet helemaal hetzelfde.

02.04 Servais Verherstraeten, rapporteur: Mijnheer de voorzitter, mijnheer de eerste minister, heren ministers, collega's, in mijn hoedanigheid van rapporteur wil ik ook op mijn beurt onze experts van de commissie, de medewerkers en ook de voorzitter van de parlementaire onderzoekscommissie danken voor het vele gepresteerde dag- en nachtwerk.

Collega's, wat het hoofdstuk over de verantwoordelijkheden betreft, wordt op de eerste bladzijde onmiddellijk aangeduid wat de limieten zijn van een parlementaire onderzoekscommissie. Wij kunnen alleen politieke verantwoordelijkheden aanduiden. Wij verwijzen terzake naar de Grondwet. Wij kunnen als parlementaire

02.04 Servais Verherstraeten, rapporteur: Je tiens d'abord à remercier les experts, les collaborateurs et le président de la commission d'enquête. La mission d'une commission d'enquête parlementaire se limite à déterminer les responsabilités politiques. Par ailleurs, ses conclusions ne sont pas contraignantes pour le juge.

onderzoekscommissie geen uitspraken doen over civielrechtelijke of strafrechtelijke verantwoordelijkheden. Onze vaststellingen terzake binden de rechter niet.

Met betrekking tot de verantwoordelijkheden hebben wij ons toegespitst op de Swissair-periode. Wij hebben ons echter niet tot die periode beperkt. Er is onder meer over het kapitaal vastgesteld dat tot en met 1995 het eigen vermogen, telkens er een alliantie werd gesloten, opgetrokken werd tot het Europese gemiddelde. Zodoende was het kapitaalsniveau de dato 1995 geen rechtstreekse oorzaak van het faillissement. Na het optrekken daalde vervolgens wel steeds het kapitaal.

De overheid beschikte niet over een due diligence om de sterkten en de zwakten te bepalen. Ze belemmerde de hub-and-spoke-strategie. Na 1995 heeft de aandeelhouder zich eerder als een minderheidsaandeelhouder gedragen. Dat had een onvoldoende belangenverdediging van de Belgische Staat tot gevolg. Er was geen uitgekende strategie. Die strategie wisselde van beleid. Op lange termijn kwam dat de consistentie niet ten goede. Er zijn problemen geweest met de informatiedoorstroming bij regeringswissels tussen de voorgedijministers. Bij het aantreden van de nieuwe voorgedijminister in deze regering heeft deze minister nieuwe garanties afgedwongen. Er werd gezocht naar nieuwe partners. Jammer genoeg bleken die niet te bestaan. Men slaagde er niet in de feitelijke implementatie van AMP te koppelen aan een definitief aandeelhoudersakkoord. Dit definitief aandeelhoudersakkoord is echter later wel tot stand gekomen.

Wanneer we het over de verantwoordelijkheden in het Sabena-dossier hebben, kunnen we uiteraard niet zwijgen over vlootinvesteringen.

Wat stelt de commissie met betrekking tot de investeringen in verband met de korte afstand? De raad van bestuur vroeg geen second opinion. Hij had een onvoldoende kritische benadering. Het managementcomité had een gecompartmenteerde werking. Er was duidelijk een gebrek aan interne coördinatie. Met betrekking tot het personeel gaven financiers een signaal. Zij twijfelden eraan om Sabena te ondersteunen, indien de sociale onrust bleef voortduren.

Inzake de investeringen voor de middellange afstand kan de druk van Swissair voor de keuze van het type toestel, namelijk Airbus, en van het aantal toestellen niet worden geminimaliseerd. Terzake kwam zij ook haar financieringsbeloftes niet na. De raad van bestuur had ook in dit dossier een te passieve houding. Hij vroeg geen second opinion aan. Hij stelde evenmin vragen over het aantal toestellen en over de globale financiering van deze investering. Nadat duidelijk bleek dat er financiële problemen zouden komen, zijn er geen pogingen ondernomen om het aantal bestelde vliegtuigen te reduceren. Het managementcomité deed een onvoldoende en onvolledige rapportering. De rapportering was ook onjuist. Ondanks hun interne verdeeldheid werd de beslissing aan de raad van bestuur als een unaniem standpunt voorgedragen.

Zij zochten en vonden inderdaad een financiering. Dit was een succes. Er is echter geen aanzet geweest om de aantallen te reduceren tot de komst van CEO Müller. De CEO speelde terzake

Dans le cadre de la détermination des responsabilités, la commission s'est concentrée sur la période Swissair. A cet égard, la commission a constaté que jusqu'en 1995 inclus, à chaque nouvelle alliance, le niveau des fonds propres a été relevé à la moyenne européenne, pour diminuer à nouveau par la suite. Le niveau de capitalisation de 1995 ne peut donc être considéré comme une des causes immédiates de la faillite. Après 1995, l'actionnaire s'est plutôt comporté en actionnaire minoritaire et l'Etat belge a insuffisamment défendu ses intérêts. Il n'y avait pas de stratégie bien étudiée. A l'occasion des changements de gouvernement, le transfert d'informations entre ministres de tutelle ne s'est pas toujours effectué de manière optimale.

En évoquant les responsabilités dans le dossier de la Sabena, nous ne pouvons passer sous silence les investissements dans la flotte. Pour ce qui est de la flotte court-courriers, le conseil d'administration a manqué d'esprit critique et le comité de direction a fait preuve d'un manque de coordination interne. En ce qui concerne la flotte moyen-courriers, la Sabena a subi de fortes pressions de la part de la Swissair pour porter son choix sur Airbus. Par ailleurs, la compagnie suisse n'a pas respecté ses engagements financiers. Dans ce dossier également, le conseil d'administration a fait preuve d'une passivité excessive et le comité de direction a fait rapport d'une manière insuffisante, incomplète et incorrecte. On a trouvé une solution pour les problèmes de financement des appareils, mais on n'est pas arrivé à réduire la commande.

Les mêmes arguments s'appliquent à la longue distance. Le transfert des options de Swissair à la Sabena, qui a déboursé 5,7

geen coördinerende rol. Collega's, met betrekking tot de lange afstand kunnen de bemerkingen van daarnet deels worden herhaald. Ze zijn gelijklopend.

Naar aanleiding van de vlootinvestering hebben we het in het hoofdstuk over de verantwoordelijkheden ook gehad over de overdracht van opties. Swissair-opties werden overgedragen aan Sabena, die er 5,7 miljoen U.S.-dollar voor betaalde. Swissair was te kwader trouw en heeft het eigen belang nagestreefd bij de overdracht van deze opties. Dit werd verzwegen aan de raad van bestuur. Als we de beslissing van de raad van bestuur van november nemen en we zien dat in december – een maand later – een developmentplan wordt goedgekeurd, als op diezelfde raad van bestuur Bruggisser erkent dat de boom in de luchtvaart ten einde loopt, dan legt de commissie een band tussen deze uitspraak en het niet lichten van de opties door Swissair.

CEO Reutlinger was op de hoogte. Hij heeft dit niet laten opnemen in de notulen van het managementcomité. Secretaris-generaal Dubois was op de hoogte. Hij heeft dit niet meegedeeld. Minstens één lid van het managementcomité was op de hoogte van deze overdracht van opties en heeft dit niet gemeld aan de commissie. Er was hiervan niets terug te vinden in de notulen van het managementcomité noch in de notulen van de raad van bestuur.

De commissie heeft terzake nog bijzondere gegevens met betrekking tot deze overdracht van opties doorgegeven aan de procureur-generaal van het hof van beroep van Brussel. De commissie oordeelt dat het opportuun is dat verder gerechtelijk onderzoek hierover zal plaatsvinden. Justitiële organen zullen hier echter het laatste woord hebben.

Het algemeen besluit met betrekking tot deze vlootinvesteringen is het volgende. Het groepsbelang ging steeds voor terwijl Sabena instond voor alle financieringen. Er was geen globaal financieringsplan. Vele investeringen gebeurden op basis van gunstige groeihypothese. Deze werden kort na de beslissing opnieuw in vraag gesteld. Met betrekking tot de verantwoordelijkheden kan worden gezegd dat de Belgische overheid terzake geen gebruikgemaakt heeft van haar meerderheidsaandeelhouderschap, noch in de raad van bestuur, noch in het managementcomité. Ze heeft geen visie of opdracht gegeven aan de leden van de raad van bestuur. Er was bij Swissair duidelijk belangenvermenging. De raad van bestuur trad te passief op. Hij vroeg geen second opinion. Bij het managementcomité was er geen cohesie. De CEO vervulde geen coördinerende rol. Er was duidelijk een onjuiste rapportering.

Ik kom aan de operationele werking. Het is algemeen zo dat de overheid jarenlang steun heeft gegeven aan Sabena. Er is een klimaat gegroeid waarin bedrijfseconomische eisen niet altijd ingewilligd werden. Bij herstructureringsplannen was er niet altijd voldoende duidelijkheid. De raad van bestuur had onvoldoende gezag, maar werd ook slecht gerapporteerd. Er was zeker niet voldoende collegiale werking. Deze was er zeker niet tussen de vertegenwoordigers van de Zwitserse aandeelhouder, enerzijds en de vertegenwoordiger van de Belgische aandeelhouder, anderzijds.

millions de dollars à cet effet, a surtout servi les intérêts de Swissair, qui n'avait pas levé les options. Les intérêts des Suisses et la mauvaise foi ont clairement primé. Tout cela a délibérément été passé sous silence par M. Reutlinger et d'autres. La commission d'enquête a communiqué cette information au procureur général près la Cour d'appel de Bruxelles, car une enquête judiciaire approfondie s'impose en l'occurrence.

En conclusion: en ce qui concerne les investissements dans la flotte, l'intérêt du groupe – dans lequel la Sabena a assumé tous les financements – l'a indubitablement emporté. Seul le court terme a été envisagé dans le cadre des investissements et il n'existait pas de plan d'investissement global. Les pouvoirs publics belges, en tant qu'actionnaire majoritaire, et le conseil de direction sont restés trop passifs. Le comité de direction a rédigé des rapports incorrects et la coordination des CEO a été insuffisante; ils n'ont pas fait preuve de suffisamment de neutralité. Un manque de flexibilité peut être reproché aux pilotes.

Sur le plan du fonctionnement opérationnel, les erreurs sont légion. Le soutien accordé pendant des années par les pouvoirs publics ne se justifiait pas toujours d'un point de vue économique. Le conseil d'administration avait peu d'autorité et l'échange d'informations était lacunaire. Le comité de direction fonctionnait mal, il n'est pas parvenu à construire une relation équilibrée avec le personnel, il n'a pas suffisamment communiqué et il était par ailleurs confronté à un problème de confusion d'intérêts. Pendant ce temps, les alliances conclues avec *Virgin Express* et *CityBird* coûtaient énormément d'argent.

Het managementcomité vertoonde onvoldoende cohesie. Het vond geen evenwicht tussen sociale vrede en bedrijfseconomische vereisten.

Hij vond geen evenwichtige relatie met het personeel. Het schoot tekort in de rapportering. CEO Reutlinger was niet neutraal en stelde geen einde aan de baronieën. CEO Müller had functies die belangenconflicten konden doen ontstaan. Met betrekking tot het personeel werd gewezen op de soms gebrekkige flexibiliteit bij piloten.

Er was het contract met Virgin Express dat Sabena veel geld heeft gekost. De raad van bestuur accepteerde dit contract, hoewel het eigenlijk inging tegen de plannen om meer businesspassagiers te kunnen aantrekken en heeft niet opgetreden tegen de bevoegdheidsoverschrijding van Reutlinger terzake. CEO Reutlinger sloot het contract zonder mandaat en plaatste de raad van bestuur voor voldongen feiten. Hij droeg de slots van Heathrow over zonder de raad van bestuur hierover in te lichten en CEO Müller kon dit contract niet verbreken wegens hoge schadevergoedingen. Ook het CityBird-contract heeft Sabena veel geld gekost en ging in tegen Horizon 98 en tegen de vlootharmonisering. De eis van piloten heeft de kostprijs van dit contract bovendien in ruime mate doen toenemen.

Met betrekking tot AMP is het zo dat de Belgische staat gedoogde dat een feitelijke implementatie voorafging aan de onderhandelingen met betrekking tot de meerderheidsparticipatie. Zodoende gaf men een hefboom weg en ontstond een feitelijke fusie en aan de opschortende voorwaarden die destijds gesuggereerd waren door de raad van bestuur werd niet voldaan. De raad van bestuur zag niet toe op die opschortende voorwaarden en zorgde niet voor een evenwichtige verdeling. Het managementcomité kon geen bruggen slaan voor Sabena-standaarden en was niet in staat om kostenverhogende effecten terug te schroeven. Met betrekking tot commissaris-revisoren heeft de commissie verweten dat de controle te zeer vormelijk was. De vormelijke inhoud overwoog op de inhoudelijke.

Komen we dan tot het laatste deel met betrekking tot verantwoordelijkheden, de herstructureringen, het hotelakkoord, het gerechtelijk akkoord en het faillissement. De voogdijminister bedong enerzijds nieuwe voorwaarden, maar anderzijds werd de feitelijke implementatie van AMP gedoogd zonder garanties over een aandeelhoudersovereenkomst. De Belgische aandeelhouder hield onvoldoende rekening met negatieve signalen omtrent de kredietwaardigheid van Swissair. Er was een integrale vervanging van de raad van bestuur in april 2001. Dit kon risico's inhouden van discontinuïteit. Men ging ten slotte tot dagvaarding over toen duidelijk bleek dat Swissair zijn contractuele verplichtingen niet nakwam en een akkoord niet meer mogelijk bleek. Met betrekking tot het hotelakkoord heeft Swissair duidelijk misbruik gemaakt van het uitstel van betaling dat het bekwam en het ontbreken van de bankgarantie. Toen Swissair niet betaalde, werd een gerechtelijk akkoord onafwendbaar. De commissie stelde vast dat er in de regering in de maanden september en oktober een gebrek aan coördinatie optrad. De niet-betaling van Swissair is echter de rechtstreekse en onmiddellijke aanleiding van het faillissement. De

L'Etat belge s'est lui-même mis hors jeu en tolérant l'entrée en vigueur du *Airline Management Partnership* (AMP) avant même d'entamer les négociations relatives à sa participation majoritaire. Il n'a donc pas été satisfait aux conditions suspensives, suggérées à l'époque. Le comité de direction n'est pas parvenu à réduire les coûts et lors de leur contrôle, les commissaires-réviseurs se sont trop attachés à la forme et pas suffisamment au contenu.

Lors de la restructuration, l'AMP a continué à être toléré sans que l'on dispose de garanties concernant la conclusion d'un accord entre actionnaires. Les autorités n'ont pas prêté attention aux signaux négatifs. Le gouvernement n'a fait procéder à la citation en justice qu'après le refus de Swissair d'honorer ses engagements.

Après que Swissair a abusé des dispositions de "l'accord de l'Astoria" (ou plutôt de l'absence de celles-ci), un accord que le conseil d'administration a adopté sans formuler la moindre critique, l'absence de versements effectués par Swissair a donné lieu à un concordat puis, finalement, à la faillite. Le comité de direction a préparé le concordat trop tard, les avertissements du président du tribunal de commerce ont été ignorés et le personnel a été insuffisamment informé.

Passons à présent aux recommandations. La commission recommande au gouvernement de définir plus précisément son objet social et le concept de service public. Un centre d'expertise doit assurer un suivi actif des participations publiques. Notre pays doit jouer un rôle moteur en matière de réglementation européenne. La loi sur la "corporate governance" doit

raad van bestuur heeft dit hotelakkoord zonder kritiek goedgekeurd. Het managementcomité heeft te laat een gerechtelijk akkoord voorbereid en opgestart. Er is te weinig rekening gehouden met signalen van de voorzitter van de rechtbank van koophandel en er is op niet correcte wijze informatie aan het personeel gegeven.

Ik kom dan tot de aanbevelingen van de commissie. De overheid moet haar maatschappelijk doel duidelijk definiëren en erop toezien dat de openbare dienstverlening minimaal wordt gedefinieerd. Daarvoor moeten bovendien de vereiste financiële middelen ter beschikking worden gesteld. De overheid heeft een kenniscentrum nodig, een centrale eenheid die de kennis over de sectoren aanhoudt en de participaties actief volgt. Terzake moet ter attentie van de regering en het Parlement jaarlijks een verslag uitgebracht worden over al de ondernemingen.

Omtrent Europese regelgeving moet België het voortouw nemen om duidelijkheid te krijgen inzake de Europese regelgeving met betrekking tot overheidsparticipaties in de private sector. Dit Parlement keurde op 2 augustus een wet goed met betrekking tot corporate governance, de regels van deugdelijk bestuur. Volgens de commissie dienen deze regels ook te gelden voor overheidsbedrijven en ondernemingen waarin de overheid participeert, behoudens gemotiveerde uitzonderingen. Hierover dient jaarlijks te worden gerapporteerd. Er moet transparantie zijn van bestuur. Corporate governance houdt onder meer een duidelijke procentuele verhouding in tussen de verschillende groepen binnen de raad van bestuur. Profielen van bestuurders moeten worden omschreven met aandacht voor het feit dat alle kennisdomeinen aanwezig moeten zijn in een raad van bestuur. De vraag moet worden beantwoord of er al dan niet splitsing moet komen tussen functies van voorzitter van de raad van bestuur en voorzitter van het managementcomité. Er zijn bijzondere comités nodig binnen de raad van bestuur. Er moeten behoorlijke vergoedingen voor bestuurders komen, zodat zij voor hun opdracht tijd kunnen vrijmaken. Er is nood aan een gedegen communicatie tussen alle geledingen van de onderneming. Er moeten duidelijke benoemingsprocedures komen voor bestuurders. De commissie vraagt ook een charter op te stellen met daarin de wijze waarop de overheid wil samenwerken met haar bestuurders en de opdracht en missie die aan deze bestuurders worden meegegeven.

De commissie heeft het ook opportuun geoordeeld om aanbevelingen te formuleren met betrekking tot de sociale wetgeving. De commissie pleit voor een verhoging van de maximumbedragen inzake tussenkomst en reserves voor het Fonds voor Sluiting van Ondernemingen. Loongrenzen dienen welvaartvast te worden gemaakt. Er moet in sluitingspremies worden voorzien voor werknemers in ondernemingen met minder dan 20 werknemers. De regering dient hiertoe aan te dringen bij de NAR. Er moet een prioritaire behandeling komen van de schuldvorderingen van werknemers door de curatoren. Rechtbanken moeten de curatoren aansporen om hieraan actief mee te werken. De commissie pleit voor het opnemen van aanvullende vergoedingen inzake brugpensioen bij de bevoorrechte schuld en voor fiscale aftrekbaarheid van de kosten voor de vernieuwing van de licentie van de piloten.

De commissie stuitte op problemen met betrekking tot de

également s'appliquer aux participations. La gestion doit être transparente et les conseils d'administration doivent être composés de manière équilibrée. La commission demande également qu'une charte régit la collaboration entre les pouvoirs publics et les administrateurs.

Pour ce qui est de la législation sociale, la commission a également formulé un certain nombre de recommandations: la protection des travailleurs doit être améliorée de plusieurs manières, notamment en apportant certaines adaptations au Fonds de fermeture des entreprises et en traitant prioritairement les déclarations de créance des travailleurs.

Le contrôle parlementaire doit être plus performant et des règles doivent être établies en ce qui concerne la conservation des documents au sein des cabinets. En matière d'infrastructure, la commission préconise une liaison rapide entre l'aéroport de Zaventem et le réseau TGV ainsi que le réseau ferroviaire intérieur.

gerechtelijke behandeling en de begeleiding van overheidsbedrijven in moeilijkheden. De financiële resultaten van die bedrijven moeten beter kunnen worden gevolgd. Een wijziging van de wetgeving inzake het gerechtelijk akkoord dringt zich op zodat bedrijven in moeilijkheden werkelijk een tweede kans kunnen krijgen. Ook de parlementaire controle op overheidsbedrijven dient te worden verhoogd via jaarlijkse rapportage.

De minister zou jaarlijks een overzicht moeten geven van alle overheidsparticipaties aan het Parlement. Wij nodigen het Rekenhof uit om met de Kamer van Volksvertegenwoordigers na te gaan hoe parlementaire controle kan worden uitgevoerd. Ook controle van de uitvoerende macht moet opnieuw worden bekeken.

Naar aanleiding van de problemen met betrekking tot het documentatiebeheer suggereert de commissie om regels uit te werken voor duurzame bewaring van archieven van kabinetten en dat met een dubbel doel voor ogen: een efficiënte werking van de overheid, de continuïteit van het beleid veilig stellen en ook de vrijwaring van het historisch patrimonium.

Met betrekking tot de infrastructuur pleit de commissie voor een spoedige aansluiting van de luchthaven van Zaventem op het HST-net en een betere aansluiting op het binnenlands spoorwegennet.

Ten slotte waren er enkele diverse aanbevelingen met betrekking tot het ontwikkelen door de Gemeenschappen van curricula voor publiek management en equivalentie van de pilootopleiding met andere diploma's. Tot daar, voorzitter, collega's, het verslag van deze parlementaire onderzoekscommissie.

Le **président**: Quatorze orateurs sont inscrits dans la discussion générale. Je vais essayer de faire la répartition en tenant compte des demandes et des disponibilités.

Mijnheer Verherstraeten, ik zal u iets later laten spreken om u enige tijd tussen het verslag en het brengen van uw standpunten te gunnen. Ik zal eerst het woord geven aan de heer Annemans.

J'alternerai les rôles linguistiques ainsi que les orateurs de l'opposition et de la majorité.

Na de heer Eerdeken, als er nog tijd is, de heer Van Hoorebeke. Ik denk dat wij dan de ochtendzitting kunnen afsluiten. Mijnheer Annemans, u krijgt het woord voor uw uiteenzetting in de algemene bespreking.

02.05 Gerolf Annemans (VLAAMS BLOK): Mijnheer de voorzitter, collega's, ik zal toch maar beginnen met het einde. Wij hadden vorige week al vastgesteld, en daarom heeft het Vlaams Blok in de commissie niet voor het rapport gestemd, dat inzake parlementaire onderzoekscommissies politiek het absolute dieptepunt reeds bereikt was. Vorige week stelden wij dat al vast. Maar gisteravond heb ik gezien dat het nog dieper kan. Immers, goede collega Coveliers, ik heb vernomen dat de VLD – om naar ik begrijp politieke redenen – het verslag niet zal goedkeuren.

02.05 Gerolf Annemans (VLAAMS BLOK): En matière de commissions d'enquête parlementaire, nous avons touché le fond de l'abîme. J'ai appris hier soir que le VLD votera contre le rapport et n'adoptera que les recommandations. Les libéraux donnent ainsi l'impression qu'ils prennent leurs distances par rapport aux responsabilités établies dans le rapport. En commission, ils ont pourtant adopté ce rapport dans son intégralité.

02.06 Hugo Coveliers (VLD): Mijnheer de voorzitter, ik heb hier alle moties die bij de vorige onderzoekscommissies werden gedeponereerd. Wel, identiek dezelfde motie wordt nu door ons voorgesteld, identiek dezelfde motie als bij alle vorige onderzoekscommissies!

02.06 Hugo Coveliers (VLD): Nous proposons une motion tout à fait identique à celles déposées pour toutes les commissions d'enquête précédentes.

02.07 Gerolf Annemans (VLAAMS BLOK): Het wordt zeer interessant. Nu blijkt dat u toch voor het rapport gaat stemmen?

02.08 Hugo Coveliers (VLD): Mijnheer Annemans, u moet uw dossier leren.

02.09 Gerolf Annemans (VLAAMS BLOK): Ik zal mijn dossier leren. Laten wij systematisch beginnen.

In de parlementaire onderzoekscommissie is er een stemming geweest bij het eind van het opstellen van het rapport. Dat rapport werd toen door de VLD goedgekeurd. Vanochtend, tenzij ik mij vergis – omdat ik het dossier niet ken, neem ik aan – heb ik op de radio gehoord dat u het niet zult goedkeuren maar dat u alleen de aanbevelingen wil goedkeuren.

02.10 Hugo Coveliers (VLD): Opnieuw, u moet eens nakijken hoe parlementaire onderzoekscommissies – er bestaan trouwens al heel wat publicaties, zowel in het Nederlands als in het Frans van – beëindigd worden. Het is nooit, maar dan ook nooit, gebeurd dat het volledige rapport van de commissie door de Kamer in plenaire vergadering is goedgekeurd. U kunt zien voor alle commissies die er geweest zijn, dat de aanbevelingen worden goedgekeurd.

02.10 Hugo Coveliers (VLD): Un rapport n'est jamais adopté dans son intégralité en séance plénière. A l'inverse des recommandations, le rapport ne peut faire l'objet d'amendements.

02.11 Gerolf Annemans (VLAAMS BLOK): Collega Coveliers, nu snap ik het.

02.12 Hugo Coveliers (VLD): Waarom is dat zo? Omdat men het rapport niet kan amenderen, maar de aanbevelingen wel.

02.13 Gerolf Annemans (VLAAMS BLOK): Het is dus gewoon een technische kwestie?

02.14 Hugo Coveliers (VLD): Ja.

02.15 Gerolf Annemans (VLAAMS BLOK): Aha, er zit dus helemaal niets politieks achter?

02.16 Hugo Coveliers (VLD): Nee.

02.17 Gerolf Annemans (VLAAMS BLOK): Goed. Inderdaad, mijn bescheiden ervaring met parlementaire onderzoekscommissies leert mij dat bij het einde ervan een resolutie wordt goedgekeurd waarin de aanbevelingen worden bevestigd. Maar ik leid af, uit het feit dat de VLD in de onderzoekscommissie zelf geen opmerkingen heeft gemaakt toen de geëerde voorzitter, de heer Langendries het rapport ter stemming bracht, dat de VLD het heeft goedgekeurd, en uit het feit dat de VLD nu – op basis van de geschiedschrijving inzake de parlementaire onderzoekscommissies en gepaard gaand met heel wat politieke bemerkingen via radio en televisie – zegt dat zij niet

02.17 Gerolf Annemans (VLAAMS BLOK): Ce revirement du VLD s'explique clairement par des motivations politiques.

gebonden wil worden door alle conclusies van de onderzoekscommissie, dat u politieke redenen hebt gehad om vorige week in de onderzoekscommissie anders te stemmen dan u zegt nu te zullen doen in de plenaire vergadering. U gaat blijkbaar alleen de aanbevelingen goedkeuren en zo in ieder geval de schijn wekken dat u afstand neemt van wat er in alle conclusies en vaststellingen over de verantwoordelijkheden geformuleerd is.

Kortom, ik blijf erbij – maar ik zal horen wat u daar allemaal nog over te zeggen hebt – dat ...

02.18 Willy Cortois (VLD): Mijnheer Annemans, mag ik u onderbreken?

02.19 Gerolf Annemans (VLAAMS BLOK): Ik heb geen bezwaar tegen om het even welke onderbreking.

02.20 Willy Cortois (VLD): Mijnheer Annemans, in alle kalmte kan ik alleen maar vaststellen dat u aan de werkzaamheden van de commissie bitter weinig hebt deelgenomen.

02.20 Willy Cortois (VLD): C'est à peine si M. Annemans a pris part aux réunions de la commission.

02.21 Gerolf Annemans (VLAAMS BLOK): Geachte collega Cortois, ik ben er geweest toen ik er moest zijn. Ik heb er ook heel dikwijls vastgesteld hoe weinig betekenis die commissie had en hoe weinig betekenis ze had moeten hebben. Uiteindelijk hebt u zelf bevestigd dat zij geen betekenis heeft, want u gaat daadwerkelijk alleen de aanbevelingen goedkeuren.

02.21 Gerolf Annemans (VLAAMS BLOK): J'ai assisté aux réunions lorsque cela fut nécessaire. L'attitude adoptée à présent par le VLD démontre que cette commission ne présente guère d'intérêt. Nul besoin de se réunir 270 heures durant pour finalement n'adopter que les recommandations.

Nu, goed, ik wilde de VLD niet uit haar kot lokken, ik stel gewoon vast dat zij het rapport niet wil goedkeuren. De VLD wil alleen de aanbevelingen goedkeuren: een paar nietszeggende – ongetwijfeld interessante maar politiek nietszeggende – opmerkingen over wat er in de toekomst met overheidsbedrijven zou kunnen gebeuren, wat de verhouding moet zijn tussen de raad van bestuur van de overheidsbedrijven en de overheid, en over de politieke verantwoordelijken. Maar voor die aanbevelingen hadden wij geen jaar werk van een onderzoekscommissie nodig. Daarvoor hadden wij geen 270 uren vergadering nodig.

Le Vlaams Blok a déjà voté contre le rapport en commission parce qu'il s'agit d'un mauvais rapport. Le VLD fera de même. Le CD&V et le PS suivront, faute de quoi ils devront reconnaître la responsabilité politique de leur parti. Allons-nous assister à un rejet en séance plénière d'un rapport qui a été adopté en commission?

Laten wij ernstig zijn. Het Vlaams Blok heeft het rapport niet goedgekeurd, omdat het in zijn geheel op niets lijkt. Bij de algemene stemming, onder het voorzitterschap van de heer Langendries, hebben wij neen gestemd. Thans stellen wij vast dat de VLD het evenmin zal goedkeuren. Bijgevolg zal ook CD&V het rapport niet goedkeuren, want anders onderkent deze partij haar eventuele politieke verantwoordelijkheid in deze zaak. En bijgevolg zal de PS het evenmin kunnen goedkeuren, want dan zouden zij toegeven dat ook hun politieke verantwoordelijkheid terzake speelt.

Wij zullen aldus worden geconfronteerd met een rapport dat in de parlementaire onderzoekscommissie werd goedgekeurd door een meerderheid van de leden, maar dat vervolgens, in plenaire vergadering, niet meer de meerderheid van de stemmen zal behalen, tenzij – en daarover zijn wij het allen eens en zelfs de heer Langendries zal dat niet ontkennen – wat het absoluut onbelangrijkste deel van het rapport betreft, te weten de

aanbevelingen.

Waar het werkelijk om gaat, zal niet meer worden goedgekeurd door het Parlement. Daarin zal het Vlaams Blok worden gevolgd. Alle naar ons oordeel politieke verantwoordelijken – dus alle andere politieke partijen behalve het Vlaams blok dat nooit enige verantwoordelijkheid kon, mocht en moest dragen in het Sabena-dossier – zullen op de ene of andere manier dat rapport afkeuren. Op den duur komen we nog tot de rare veronderstelling dat het Vlaams Blok het zal moeten goedkeuren om nog een onderscheid te kunnen maken tussen alle schuldigen en degenen wie absoluut geen schuld treft.

We zullen zien wat de komende uren ons zullen brengen, op politiek vlak: de goedkeuring of de verwerping van dat verslag.

02.22 Lode Vanoost (AGALEV-ECOLO): Mijnheer de voorzitter, ik stel met genoegen vast dat de heer Annemans voor een keer aanwezig is voor de werkzaamheden van de onderzoekscommissie.

(...)

02.23 Gerolf Annemans (VLAAMS BLOK): Mijnheer Vanoost, ik meen dat ik meer dan de helft van de 280 uur dat er werd vergaderd, heb bijgewoond. Wat dat betreft heb ik een gerust geweten. Wat ik moest weten, weet ik en wat ik moest doen, heb ik gedaan. (...)

De **voorzitter**: Mijnheer Annemans, laat de heer Vanoost u nu even onderbreken.

02.24 Lode Vanoost (AGALEV-ECOLO): Mijnheer de voorzitter, wij weten wel wat de heer Annemans bedoelt met vrije meningsuiting, met name dat hij alleen aan het woord is.

Laat mij aldus minstens even uitspreken, mijnheer Annemans!

Ik stel dus met genoegen vast dat u aanwezig bent en ik wens u de volgende informatieve vraag te stellen. Kunt u in het rapport aanduiden waar u ook maar de minste opmerking hebt gemaakt, een suggestie hebt gedaan of een amendement hebt ingediend? Kunt u in dit rapport aanduiden waar u ook maar de minste inbreng hebt gehad?

02.25 Gerolf Annemans (VLAAMS BLOK): Mijnheer Vanoost, ik ontken niet dat ik in dat rapport door de rapporteur nooit werd opgenomen. Om uit de losse pols, een voorbeeld te geven...

02.26 Lode Vanoost (AGALEV-ECOLO): Voor mij volstaat dat antwoord.

02.27 Gerolf Annemans (VLAAMS BLOK): Mijnheer Vanoost, laat mij uitspreken indien u het niet al te erg vindt dat ik uw vraag beantwoord.

Uit de losse pols kan ik het volgende voorbeeld geven.

Ergens in Wallonië, niet ver van de woonplaats van de heer Langendries, vergaderden wij gedurende drie dagen. Tijdens die drie

02.24 Lode Vanoost (AGALEV-ECOLO): Je me réjouis de ce que, pour une fois, M. Annemans soit à nouveau parmi nous. Peut-il nous indiquer l'endroit du rapport où il aurait fait ne fût-ce qu'une seule suggestion constructive?

02.27 Gerolf Annemans (VLAAMS BLOK): J'ai fait de telles suggestions. J'ai par exemple demandé quel rôle a joué la famille Saxe-Cobourg, une question qui a d'ailleurs également été posée par M. Van Campenhout, du VLD, mais qu'on

dagen was ik aanwezig was en heb ik aandachtig geluisterd. Ik heb in de loop van die dagen, om slechts een voorbeeld te geven, gevraagd hoever het stond met de voorstellen van de heer Van Campenhout in verband met de rol van het huis Coburg dat hier in dit land het koningschap waarneemt en of dat zou worden onderzocht. Immers, bij de aanvang van de onderzoekscommissie waren heel wat leden van oordeel dat dat grondig moest worden onderzocht. Die suggestie werd opgenomen.

Nadien diende de heer Van Hoorebeke in dezelfde zin een amendement in. Welnu, de rapporteur, de heer Vanoost, heeft dat toen tussen haakjes opgenomen. In drie documenten, mijnheer de rapporteur Vanoost, ik herhaal drie documenten, werd het amendement van de heer Van Hoorebeke opgenomen. Alle andere documenten na die drie, mijnheer Vanoost, veegde u onder tafel. Het amendement van de heer Van Hoorebeke is immers op miraculeuze wijze verdwenen!

Dat is een voorbeeld, uit de losse pols, mijnheer Vanoost, waarbij ik aantoon dat de rapporteurs, die zichzelf rapporteurs noemen, de manipulators waren van de commissie. Er is niets zo vunzig als de rol van die drie rapporteurs en van die zeven leden van het Bureau. In een commissie die zeventien leden telt, moesten er zeven leden van het Bureau worden aangesteld.

U, mijnheer Vanoost, was de klaverenzot die, buiten de drie grote klassieke politieke partijen die deel uitmaken van het Bureau, aan de commissie werd toegevoegd als zevende lid van het Bureau. Zeven leden van het Bureau moesten deel uitmaken van een commissie die zeventien leden telt!

In een commissie van 17 leden moesten er 7 bureauleden zijn. Waarom? Omdat u moest kunnen manipuleren, mijnheer Vanoost. Dat bureau moest apart kunnen vergaderen en twee heren van twee partijen – de Vlaams-nationale strekking – mochten niet in dat bureau van u zitten zodat u, met uw drie klassieke, traditionele partijen, verslagen kon manipuleren en amendementen – zoals datgene dat ik kom te vermelden – onder tafel kon vegen. Dat is uw verslag, mijnheer Vanoost. Daarom staat er over de heer Annemans in dat verslag geen woord. Omdat u een manipulator bent, mijnheer Vanoost. Nu zou ik graag aan mijn inleiding beginnen.

De **voorzitter**: Mijnheer Annemans, ik heb drie onderbrekingen. De heren Vanoost, Smets en Leterme willen u onderbreken.

02.28 Gerolf Annemans (VLAAMS BLOK): Mijnheer de voorzitter, ik heb tien bladzijden.

De **voorzitter**: U moet mij niet waarschuwen. Ik ben al gewaarschuwd.

02.29 Lode Vanoost (AGALEV-ECOLO): Mijnheer de voorzitter, ik wou maar één ding zeggen en dan zal ik Annemans de volledige vrijheid laten te zeggen wat hij zeggen wil. Hoe meer hij mij hier persoonlijk probeert aan te pakken, hoe meer hij de waarheid verdraait, hoe meer ik ervan overtuigd ben dat ik politiek goed bezig ben.

a ignorée. Les rapporteurs n'ont cependant pas trouvé d'endroit où insérer mon intervention. Les seuls à n'avoir pu faire partie du bureau de sept membres sont les nationalistes flamands. Le rapport a ainsi pu être aisément maquillé par les partis traditionnels et les verts.

02.29 Lode Vanoost (AGALEV-ECOLO): Plus M. Annemans travestit la vérité et s'abaisse à des attaques personnelles, plus je suis convaincu d'avoir ma place en politique.

02.30 Gerolf Annemans (VLAAMS BLOK): Mijnheer Vanoost, weet u dat er een amendement is geweest van de heer Van Hoorebeke in verband met de rol van het Koningshuis in de zaak Sabena?

02.31 Lode Vanoost (AGALEV-ECOLO): (...)

De **voorzitter**: De heer Van Hoorebeke spreekt straks.

02.32 Gerolf Annemans (VLAAMS BLOK): Ik heb dat toch op de laatste twee dagen aangekaart. Daarna heeft de heer Van Hoorebeke daarover een amendement ingediend. Waar is dat naartoe? Wat is de rol van het Hof in uw rapport, mijnheer Vanoost? U bent een bedrieger.

De **voorzitter**: Laat de heer Van Hoorebeke het straks zelf uitleggen.

02.33 André Smets (cdH): Monsieur le président, je suis présent depuis 10 minutes seulement et je peux déjà dire que ce qui est très frappant dans les questions posées à M. Annemans par des membres de la majorité, c'est que la notion de responsabilité n'apparaît nulle part, c'est aussi ce que la population ressent. Je trouve cela scandaleux. Sept mille personnes à la casse et un drame pour tant de familles! Mais aujourd'hui, on pose des questions en éludant les problèmes!

Monsieur le président, comme je suis venu en train ce matin, j'ai eu le temps de consulter les notes abondantes que j'avais collectionnées sur le sujet. Je fais référence à un article du 6 novembre 2002, dans lequel vous aviez le courage, vous, de dire, je cite le titre: "Nous avons été négligents et naïfs". C'est ce que vous avez dit dans une interview accordée au journal "Le Soir". Si certains ministres en tiraient la conclusion, il y a déjà longtemps qu'ils seraient partis, en tout cas le ministre Daems!

"Nous avons été négligents et naïfs". Je note que, parallèlement à votre interview, le journal "Le Figaro Economie", rappelle qu'il s'agit du plus gros séisme social jamais enregistré à l'échelle belge. Et moi j'entends qu'au travers des conclusions, il n'y a pas de responsable! Je trouve cela parfaitement scandaleux! A la limite, c'est la seule chose que l'on puisse dire aujourd'hui. La Sabena est morte, on a tué des familles et il n'y a pas de responsable! On va trouver un faux-fuyant formel pour essayer d'éluder le problème. Pour moi, c'est de l'indécence!

A l'époque, le ministre Daems me reprochait de citer des articles, d'avoir des références journalistiques. Je n'en suis pas gêné du tout. C'est le seul homme en Belgique capable de transformer de l'or en plomb. Soyons clairs, il faut avoir le courage de démissionner devant un tel séisme!

02.34 Yves Leterme (CD&V): Mijnheer de voorzitter, ik onderneem een poging om sereniteit in het debat te brengen.

Wat de regering en haar meerderheid stoort, maar vooral wat de VLD stoort is dat de heren Lano, Cortois en Van Campenhout een verslag hebben goedgekeurd waarin staat, ik citeer: "Over het doel van de aan het advocatenkantoor toevertrouwde opdracht heeft

02.33 André Smets (cdH): Wat opvalt in de vragen die de leden van de meerderheid aan de heer Annemans stellen, is dat zij daarin met geen woord reppen over het begrip "verantwoordelijkheid". Dat is een schande, vooral wanneer men weet dat 7000 mensen op straat werden gezet en dat die situatie voor heel wat gezinnen een echt drama is.

Vandaag gaat men de problemen uit de weg. In een interview dat in Le Soir van 6 november is verschenen, verklaarde onze Voorzitter echter dat men nalatig en naïef is geweest. Mochten de ministers daaruit hun conclusies hebben getrokken, dan zou de heer Daems ontslag hebben genomen! Het is niet correct dat men zich achter formele uitvluchten verschuilt om zijn verantwoordelijkheid te ontlopen. Als men met een drama van die omvang wordt geconfronteerd, moet men de moed hebben om ontslag te nemen.

02.34 Yves Leterme (CD&V): Le VLD est contrarié par l'adoption, par plusieurs de ses commissaires, d'un rapport contenant deux phrases de critiques non voilées à l'égard du ministre Daems. Voilà pourquoi le

minister Daems verklaringen afgelegd die niet stroken met de waarheid. Op verzoek van minister Daems heeft de VLD-fractie vertrouwelijke documenten bezorgd aan het advocatenkantoor en aan de minister zelf". Dit zijn de twee zinnen die storen. Het appel op de geschiedenis en de historiografie van de onderzoekscommissie kan men gerust weglaten. Dit is de kern van de zaak. Dit is de reden waarom allerlei manoeuvres worden uitgehaald, tot en met in sferen van het kernkabinet om de essentie van de parlementaire onderzoekscommissie te ondergraven. Het is een slechte dag voor onze parlementaire instellingen.

02.35 Gerolf Annemans (VLAAMS BLOK): Mijnheer de voorzitter, vooraleer ik mijn inleiding voortzet, kan ik de heer Leterme alleen maar bijtreden. Mijnheer Coveliers, ik hoop dat u nog eens grondig nadenkt over hetgeen men u probeert te doen doen. De realiteit is dat we maanden gewerkt hebben, regel per regel en soms meer dan een half uur gediscussieerd hebben over 2 woorden maar dat de belangrijke passages over vaststellingen en verantwoordelijkheden waarvoor u gedwongen wordt het rapport niet goed te keuren, op een paar uren werden afgehaspeld, helemaal aan het einde van onze opdracht. Ik wens hierop niet terug te komen omdat het voor mij van secundair belang is. Het dieptepunt waarin deze parlementaire onderzoekscommissie in de laatste weken en uren is terechtgekomen is voor de mensen waarvoor deze commissie werd opgericht, de fameuze sabéniens die het slachtoffer zijn geworden van heel de zaak, van totaal geen belang. Dat wil ik u voorhouden! Daarover wil ik het met u hebben.

Mijnheer de voorzitter, of u en de heer Vanoost het graag horen of niet, slechts na een voorstel van het Vlaams Blok – wij waren eerst met ons voorstel – heeft de Kamer in december 2001 beslist een parlementaire onderzoekscommissie op te richten. Het Vlaams Blok werd andermaal gevolgd met een afzonderlijk voorstel zoals dat altijd het geval is om de ondergang van onze nationale luchtvaarttrots, de Société anonyme Belge d'exploitation de la navigation aérienne, te achterhalen, de verantwoordelijken voor het débacle aan te wijzen en de aanbevelingen voor de toekomst te formuleren. Alle relevante factoren die gedurende de periode 1975-2001 een rol hebben gespeeld die uiteindelijk tot het faillissement hebben geleid, moesten aan bod komen om onder meer de politieke verantwoordelijkheden aan te duiden, verantwoordelijkheden die niet zullen worden goedgekeurd door deze Kamer! Dat was nochtans de kern van de Sabena-commissie.

Blijkbaar waren zelfs de paars-groene coalitieleden geschrokken van het impact van het faillissement. De commissie zou tot op het bot gaan en de werkelijke oorzaken ervan boven water halen. Dat bleek uit alle verklaringen die we in november 2001 te horen en te lezen kregen. Fons Borginon, op dat ogenblik zwevend tussen VU-ID en de VLD, pleitte ervoor dat alle verantwoordelijken afzonderlijk zouden worden uitgespit. De heer Coveliers ging nog een stap verder. Alle componenten van de verantwoordelijkheden moesten, zijns inziens, aan bod komen, die van de politiek, de raad van bestuur, de vakbonden en het personeel. Alle partijen waren het erover eens dat de commissie niet mocht hervallen in een historisch onderzoek maar relevante aanbevelingen moest formuleren voor andere overheidsbedrijven. Denken wij maar aan de steeds meer zieltogende en naar ons oordeel volgende palliatieve patiënt, de

rapport ne peut être adopté en séance plénière. L'essence même de la commission d'enquête parlementaire se voit ainsi minée. Pour notre institution parlementaire, cette journée sera marquée par un sentiment de honte.

02.35 Gerolf Annemans (VLAAMS BLOK): En effet, jamais, dans notre tradition de commissions parlementaires, nous n'avons connu pire situation; celle-ci constitue, par ailleurs, un camouflet pour les anciens travailleurs de la Sabena. La commission avait pourtant vu le jour sous les meilleurs auspices. En décembre 2000, le Vlaams Blok proposait la création d'une commission d'enquête, idée qui fut reprise par d'autres partis. Cette commission devait aller jusqu'au fond des choses et ne négliger aucune piste, sans aucun tabou. Les responsables politiques devaient être désignés, les alliances devaient être examinées en profondeur et même le rôle de la Cour devait être examiné. Les porte-parole des partis traditionnels se sont bousculés pour prononcer des discours musclés de ce type. Aucun de ces objectifs n'a toutefois été réalisé.

NMBS, en aan de op dat ogenblik nog op te richten nieuwe vliegtuigmaatschappij. De heer Letermé richtte zijn pijlen naar de huidige coalitie en stelde zich vooral vragen bij het hotelakkoord. De SP.A dacht dat vooral de overgang van een overheidsbedrijf naar een gemengd bedrijf een belangrijk gegeven was om de oorzaken van het faillissement te kunnen achterhalen. De commissie zou zich eveneens buigen over de mislukte allianties zoals KLM en British Airways en uiteindelijk uitsluitel geven over alle geruchten die hierover de revue waren gepasseerd. Dat er geen heilige huisjes overeind zouden blijven, bewees de Antwerpenaar Van Campenhout die zonder blozen op 11 november 2001 in De Zevende Dag verklaarde, ik citeer: "Iedereen vermoedt, misschien ten onrechte dat het Hof tussenbeide kwam. Laten we dat eens uitzoeken". Ik daag hem uit om te zeggen waar de commissie dat – al was het maar heel even – heeft uitgezocht in al die uren vergaderen.

Waarschijnlijk begon Koning Albert na het horen van die gedubde Franse verklaring een beetje te daveren en de koninklijke archieven naar de tuin van het kasteel in Laken te slepen om ze te verbranden, vooraleer de inquisitie van Van Campenhout in het paleis zou afstappen. Het Vlaams Blok was, tegen beter weten in, verheugd over die eensluidende verklaringen. Mijnheer Van Campenhout, u moet mij niet onderbreken, ik was verheugd over uw verklaringen.

02.36 Ludo Van Campenhout (VLD): Dat zal wel, collega Annemans. Zoals u zei dat wij drie dagen in Ittre zijn geweest, terwijl het er twee waren, zei u dat ik een amendement heb ingediend om de rol van het Hof te bekijken, hoewel het de heer Van Hoorebeke was.

02.37 Gerolf Annemans (VLAAMS BLOK): Ik heb gezegd dat het Van Hoorebeke was. (...)

De **voorzitter**: Mijnheer Annemans, laat de heer Van Campenhout uitspreken.

02.38 Ludo Van Campenhout (VLD): Mijnheer Annemans, ik geef collega Vanoost gelijk. U bent inderdaad nog nooit zo actief geweest in deze commissie. Dat moet ik absoluut bevestigen. Wat het amendement van de heer Van Hoorebeke betreft, dat hebben wij in Ittre besproken. Daarnaast is de rol van het koningshuis en het amendement van de heer Van Hoorebeke, dat ik trouwens ondersteund heb, nog twee of drie keer in de commissie ter sprake gekomen. Dan was u er echter niet, mijnheer Annemans. U herleidt het debat over het koningshuis tot minieme vormen, omdat u de drie keer dat dit is besproken niet aanwezig was in de commissie.

02.38 Ludo Van Campenhout (VLD): Vous êtes en effet plus actif maintenant que vous ne l'avez jamais été au cours des deux dernières années. Au sein de la commission Sabena, M. Annemans, comme un bon nounours, a hiberné tout l'hiver. Il était absent lorsqu'il a été question de l'amendement de M. Van Hoorebeke et du rôle de la Cour.

02.39 Gerolf Annemans (VLAAMS BLOK): (...)

02.40 Ludo Van Campenhout (VLD): Mijnheer Annemans, dat amendement van de heer Van Hoorebeke is drie keer ter sprake gekomen, is ondersteund door mijzelf en door de heer Bonte. U was niet aanwezig om het te ondersteunen, dat is zeer jammer. Voor de rest sluit ik mij aan bij collega Vanoost. U hebt in deze commissie een zeer lang uitgerekte winterslaap gehouden en u bent even wakker geworden in Ittre, toen het Hof ter sprake kwam. Voor de rest hebt u daar als een goedlachse beer een langgerekte winterslaap

gehouden, mijnheer Annemans.

02.41 Gerolf Annemans (VLAAMS BLOK): Mijnheer Van Campenhout, het doet natuurlijk pijn dat ik dat voorbeeld noem en u daarin betrek op basis van... Hij luistert nu niet, dat is jammer. Dit is geen goed parlementair debat. Het doet natuurlijk pijn dat ik u herinner aan die passage, want u kan nergens in uw rapport zelfs nog maar een spoor van welke vorm van discussie dan ook aanhalen. Mijn repliek was alleen maar gericht tegen de heer Vanoost, die zegt: "Toon mij eens waar in het rapport een initiatief staat". In dit rapport kon het niet geraken. Dit is het rapport van het regime. Dit is een rapport van de traditionele partijen, aangevuld door de groenen. Dit is niet het rapport van het Vlaams Blok. Dit kan ook nooit het rapport van het Vlaams Blok zijn.

Vergeet de idee en de illusie – die u trouwens altijd zelf hebt weggenomen – dat het Vlaams Blok een rol moest spelen in deze commissie. Het is namelijk de eerste parlementaire commissie waar vanaf het begin een bureau is samengesteld waar maar één partij niet inzit, en dat is het Vlaams Blok. Om apart te kunnen vergaderen hebben de traditionele partijen zelf de verantwoordelijkheid op zich genomen, door te zeggen: wij gaan het bureau van deze commissie vormen, wij gaan over amendementen beslissen, wij gaan Van Hoorebeke en Annemans onder de mat vegen. Dat is de rol van die commissie.

Ik heb een selectie gemaakt die iedereen in de parlementaire verslagen kan volgen. Ik heb Pahaut ondervraagd, ik heb al die Zwitsers ondervraagd en ik heb alle ministers ondervraagd. Ik heb inderdaad niet iedereen ondervraagd, zoals u dat hebt gedaan, maar ik heb wel mijn politieke conclusie getrokken. Ik heb dit rapport als een politiek rapport bekeken en als een politiek rapport afgekeurd.

Nu moet u niet doen alsof u het spijtig vindt dat het Vlaams Blok uw rapport heeft afgekeurd, en zeker niet doen alsof er in dat rapport welke zin of komma dan ook staat over datgene wat u zelf aan het begin van uw commissie in De Zevende Dag aankondigde als een ernstig onderzoek naar de rol van het Hof.

Mijnheer Van Campenhout, wat is volgens u de rol geweest van het Hof in de Sabena-zaak? Zeg daarover eens één zinnetje. Vooruit, mijnheer Van Campenhout, kom uit uw winterslaap. Wat is de rol geweest van Coburg in Sabena?

De **voorzitter**: Mijnheer Annemans, u bent de spreker.

02.42 Gerolf Annemans (VLAAMS BLOK): Voilà, nu mag ik weer niets meer zeggen...

Mijnheer de voorzitter, zo is het altijd gegaan in deze commissie. Vraag mij dus niet deze commissie al te ernstig te nemen. Ik ben nu aan het begin van mijn inleiding.

De **voorzitter**: U moet ook de gemaakte afspraken respecteren.

02.43 Gerolf Annemans (VLAAMS BLOK): Mijnheer de voorzitter, ik heb geen enkele afspraak met u.

02.41 Gerolf Annemans (VLAAMS BLOK): Le rapport ne mentionne nullement le rôle joué par la Cour. Ce rapport est le rapport du régime. Le PS, qui compte trois anciens ministres des Communications dans ses rangs, et le premier ministre, qui a parlé d'une "responsabilité politique partagée", ont immédiatement rogné les ailes à cette commission, qui avait été créée pour trouver les coupables de la faillite. Afin de pouvoir se réunir sans le Vlaams Blok et le N-VA, on a constitué un Bureau comptant sept membres, les mandats étant soigneusement répartis entre les partis traditionnels et les verts obtenant également un mandat, ce qui a permis de manipuler aisément les travaux et le rapport.

De **voorzitter**: Maximaal één uur per fractie.

02.44 Gerolf Annemans (VLAAMS BLOK): Mijnheer de voorzitter, ik ben nu vijfenvijftig...

De **voorzitter**: Ik weet dat men u heeft onderbroken. U bent nog geen half uur bezig, met de onderbrekingen. Dat weet ik, maar u hebt gisteren daartegen niet geprotesteerd.

02.45 Gerolf Annemans (VLAAMS BLOK): Mijnheer de voorzitter, ik ga niet in conflict met u. Ik zal wel proberen te zeggen wat ik te zeggen heb.

De **voorzitter**: Natuurlijk, het zou maar spijtig zijn.

02.46 Gerolf Annemans (VLAAMS BLOK): En ik heb nog lang niet gedaan.

De **voorzitter**: Dat vrees ik.

02.47 Gerolf Annemans (VLAAMS BLOK): Anders zal ik de tekst aan het beknopt verslag bezorgen. Zou men hem afdrucken als ik hem niet uitspreek, mijnheer de voorzitter?

De **voorzitter**: Neen.

02.48 Gerolf Annemans (VLAAMS BLOK): Ik ben dus verplicht hem uit te spreken.

De **voorzitter**: U kunt echter ook bondig zijn.

02.49 Gerolf Annemans (VLAAMS BLOK): De euforie was zelfs die van het Vlaams Blok, nadat wij de heer Van Campenhout hadden gehoord. Zoals achteraf bleek, waren wij zelfs tegen beter weten in verheugd over die eensluidende verklaringen. Mijnheer Van Campenhout, ik hoop dat u nu uw mond zult houden. De eerste minister heeft nu al drie keer gezegd dat u die Annemans niet moet onderbreken. Doe dat dan ook niet meer, dan kan ik gewoon voortlezen.

Voor het eerst in de Belgische geschiedenis zou er eindelijk een parlementaire onderzoekscommissie komen die de waarheid en niets dan de waarheid spreekt. Het verdwijnen van een van die laatste Belgische symbolen zou volledig worden onderzocht. De verantwoordelijken voor dat enorme faillissement zouden aan de schandpaal worden genageld en de duizenden sabéniens en hun gezinnen zouden eindelijk te weten komen wie die werkelijke schuldigen van het sociaal bloedbad waren. De euforie was natuurlijk van korte duur. Vooral de Parti Socialiste schoot wakker bij het horen van al die verklaringen. Zij heeft trouwens niet minder dan drie ministers van Verkeer geleverd die volledig betrokken zijn in die zaak: Guy Coëme, Elio Di Rupo en Michel Daerden, niet van de minsten. Het was dus niet verwonderlijk dat Claude Eerdekens in een interview met de VRT-radio erop wees dat de commissie het gerechtelijk onderzoek niet voor de voeten mocht lopen, en dies meer. Toen hij inzag dat die Sabena-commissie er ook werkelijk zou komen, haastte hij zich te verklaren dat de calamiteiten bij Sabena

02.49 Gerolf Annemans (VLAAMS BLOK): Madame Spiritus-Dassesse, la juge qui a prononcé la faillite de la Sabena, a même déclaré en commission qu'elle s'était sentie menacée par un membre du gouvernement dans le dossier du SIC, le centre de coordination de la Sabena. Cet élément figure dans le rapport mais n'a pas été examiné plus avant. Les pressions politiques exercées par le gouvernement actuel ont été soigneusement éludées dans le rapport.

Le personnel de la Sabena a attesté qu'une longue liste de "libres parcours" existait au sein de la Sabena. M. Godfroid a même parlé de quelque 100.000 billets gratuits par an, pour une valeur de 10 milliards de francs. Avant 1979, par exemple, plus de mille personnes disposaient d'un libre parcours. Voici un symbole

pas zijn begonnen na de ambtstermijn van Elio Di Rupo en Daerden, en dus met de Zwitsers.

Ook niemand minder dan onze eerste minister zag de bui natuurlijk hangen. Blijkbaar had Guy Verhofstadt, die altijd zeer visionaire ideeën ventileert, reeds ruim twee maanden voor de eerste zitting van de Sabena-commissie miraculeus het rapport gelezen. Hij stelde immers voor dat het falen van Sabena een collectieve politieke verantwoordelijkheid zou worden genoemd. Dat is het nadien ook genoemd – nietwaar, mijnheer Cortois? Het bevel was gegeven. Na een rondje opbieden over wie wat naar boven zou halen, waren de coalitieleden van aller kunne blijkbaar snel tot de orde geroepen. De premier had het land gered. De Koning kon zijn archieven – of wat er daarvan nog restte – opnieuw veilig opbergen in de kelders van zijn paleis.

Op bladzijde vier van het verslag dat wij nu hebben gemaakt, lezen wij dat de onderzoekscommissie voor het eerst samenkwam voor de samenstelling van haar bureau. Met de benoeming van Raymond Langendries van de cdH tot voorzitter, van Willy Cortois, Hans Bonte en Olivier Chastel tot ondervoorzitters, en de aanstelling van Jacques Chabot, Vanoost en Servais Verherstraeten tot verslaggevers, werd dat bureau samengesteld. Waarvoor dat bureau moest dienen, wist ik toen niet, tenzij voor wat ik toen reeds kon vermoeden: men wou er toen één partij uit houden om vervolgens apart te vergaderen en beslissingen te nemen zonder de aanwezigheid van alle commissieleden.

Dat gebeurde voor de eerste keer. De heer Coveliers is hier niet meer, maar misschien kan hij ook eens in het integraal verslag nakijken welke parlementaire commissies van vijftien leden ooit een bureau van zeven leden hebben gehad. De helft van de leden maken deel uit van het bureau, de anderen niet. Dat is ook weer een novum en andermaal een aankondiging van het dieptepunt dat die commissie is geworden. Het zou moeten zijn dat de enige bedoeling van al die constructies was om bepaalde pottenkijkers uit de werking van die commissie te houden. Dat is volgens mij de reden waarom men dat bureau zo heeft samengesteld. Het valt immers op dat, buiten een, al die politieke strekkingen aanwezig zijn: twee katholieken, twee liberalen en twee socialisten in een mooie pariteit. Dat alles wordt begeleid door de onvermijdelijke Vanoost, die overal bij mocht zijn omdat hij totaal onschadelijk is.

Voor één politieke strekking was er dus geen plaats: voor de Vlaams-nationalisten. In de commissie waren zij vertegenwoordigd door zowel de N-VA als het Vlaams Blok. Zij moesten geweerd worden, wat dan ook gebeurde, zodanig dat de kans op zware incidenten of zware, verrassende wendingen wel erg klein werd.

Nadat al die postjes verdeeld waren en de politieke belangen veilig gesteld waren, kon die commissie met haar werkzaamheden beginnen. Na enkele inleidende vergaderingen kwam op 20 februari mevrouw Spiritus-Dassesse, voorzitter van de Brusselse rechtbank van koophandel die het failliet besprak, aan de beurt. Voor de eerste maal werd al een tipje van de sluier opgelicht. De getuige verklaarde namelijk zich telefonisch bedreigd te hebben gevoeld door een lid van de regering in de behandeling van het dossier over het coördinatiecentrum van Sabena. Herinnert u zich nog? Iedereen is

typique du système belge, qui a incontestablement contribué au déclin de la Sabena.

La cause immédiate de la disparition de la Sabena était naturellement l'alliance avec Swissair. Le gouvernement – et notamment le ministre de l'époque, M. Di Rupo – était si content de son nouveau partenaire qu'il n'a jamais "vérifié ses pouvoirs" de manière approfondie. L'Etat belge n'a jamais soumis Swissair à un "*due diligence*". De ce fait, des accords de coopération défavorables à la Sabena ont été conclus et les Suisses ont obtenu trop de pouvoir.

Une analyse sérieuse aurait pourtant mis en lumière que, dès août 1995, la presse suisse faisait état des mauvais résultats de Swissair. Sepp Moer, le plus éminent journaliste suisse spécialisé dans les transports aériens, révélait dans *Weltwoche* que les pertes de Swissair dépassaient toutes les prévisions et que la direction de l'entreprise maquillait les chiffres officiels. Seules les activités secondaires permettaient à la compagnie de continuer à fonctionner. Voilà donc la situation au moment où le ministre Di Rupo accueillait Swissair à bras ouverts et sans la moindre enquête préalable.

Une personne qui à cette époque a pris des décisions impliquant des milliards, sans prendre la peine de s'informer correctement, est mal placée aujourd'hui pour imposer des amendements faisant accroire que le dossier a été dûment étudié.

Il est exact que les Suisses contrôlaient la Sabena et prenaient à la chaîne des participations dans des compagnies aériennes en difficulté. S'ils ont pu en arriver là, c'est toutefois en raison d'un facteur purement politique: le

het ondertussen vergeten. Dat staat in het verslag, weliswaar op bladzijde 282, in het hoofdstuk Vaststellingen. Het is een ontoelaatbare inmenging van de uitvoerende macht in de rechterlijke macht, maar ze werd niet verder onderzocht en er werden verder geen conclusies uit getrokken. Over de politieke druk van de regering vinden wij dan ook niets terug in het hoofdstuk Verantwoordelijkheden, zoals door mij toen, op dat moment, voorspeld werd, en zoals ook is uitgekomen. De toon was in ieder geval meteen gezet.

De volgende maanden kwamen alle personeelsvertegenwoordigers en een groot deel van de kaderleden getuigen. Iedereen had zo zijn eigen anekdotes en verhalen over de vele wantoestanden en verspillingen, die blijkbaar eigen aan het bedrijf waren. Een typisch en als het ware symbolisch voorbeeld daarvan blijft voor ons het veelvuldig gebruik van gratis tickets, de zogenaamde libre parcours. Daarom blijven wij aan dat fenomeen aandacht besteden. Mevrouw Franzi, hoofd van de commerciële dienst onder Pierre Godfroid, vertelde dat er inderdaad een lange lijst van vrijpassen bestond. Volgens haar waren het er vóór 1979 waarschijnlijk meer dan duizend. Baron Godfroid bevestigde dat verhaal en dikte het nog wat aan. Jaarlijks werden ongeveer 100.000 gratis tickets verdeeld, goed voor niet minder dan 10 miljard oude Belgische franken. Toch verklaarden de leden van de commissie vorige week nog aan De Nieuwe Gazet dat daarvan geen overmatig gebruik werd gemaakt en dat onze nationale luchtvaartmaatschappij zeker niet alleen aan voordeeltjes failliet ging. Dat heb ik ook niet beweerd. Ik zeg alleen dat de kern van het Belgische systeem uit dat symbooldossier naar voren komt. De republiek der kameraden, waar zij als het ware allemaal in zitten, zoals in het bureau van onze parlementaire onderzoekscommissie.

Natuurlijk valt niet te ontkennen dat de alliantie met Swissair – dat doet ook het Vlaams Blok niet – op bedrijfseconomisch gebied aan de basis ligt van het verdwijnen van Sabena. Toen die laatste voor de zoveelste keer in de financiële problemen geraakte, na de mislukking van de samenwerking met Air France, moest er zo snel mogelijk een nieuwe partner gevonden worden. Een eerste potentiële verloofde die zich aanbood, werd met veel enthousiasme onthaald, zonder de geloofsbrieven omtrent de bruidsschat te controleren. Minister Di Rupo was inderdaad zodanig in de wolken met de komst van Swissair, de zogenaamde vliegende bank, dat hij de Zwitserse maatschappij geen strobreed in de weg legde. Door het verzuimen van de nodige voorzichtigheid die volgens ons in acht moest worden genomen, werd er een voor Sabena nadelig contract onderhandeld en getekend. Di Rupo gaf de facto veel te veel macht aan de Zwitsers.

Daarenboven verzuimde de Belgische staat Swissair aan een due diligence te onderwerpen, terwijl Sabena omgekeerd wel grondig werd doorgelicht door de toekomstige onderneming. Dat schijnt niet abnormaal te zijn, maar wij zijn van oordeel dat een deftige en elementaire analyse van Swissair geen overbodige luxe zou zijn geweest. Reeds in augustus 1995 werd in het Zwitserse tijdschrift – ik heb dat een paar keer aangehaald, tot spijt van de heer Van Campenhout – Die Weltwoche gewaarschuwd voor slechte financiële resultaten van de maatschappij. Toen ik Jean-Luc Dehaene met dat feit confronteerde, probeerde hij er zich vanaf te maken – u hebt dat

système belge. Il ne fait aucun doute que le politique assume la responsabilité collective mais comme chacun a quelque chose à se reprocher, les partis traditionnels se sont mis à l'abri. A ce sujet, le rapport fait preuve de la plus grande réserve. Des marionnettes telles que M. Pahaut, téléguidé par le PS, sont venues faire des déclarations en commission dans le but de minimiser la politisation. Aucune nomination politique n'aurait eu lieu et les acquisitions n'auraient pas été influencées par les partis. Il ne fait toutefois aucun doute que les projets d'alliance avec la KLM ont été abandonnés sous la pression du PS. A notre estime, les déclarations de M. Pahaut sont totalement dépourvues de valeur.

Nul ne peut nier que tous les membres du conseil d'administration ont été nommés politiquement. Les critères de sélection étaient tout à fait imprécis. Ces mandats apparaissent avant tout comme des sortes de titres honorifiques, moyennant une rétribution de 12.500 euros par an et des billets gratuits à volonté. Le conseil d'administration porte une responsabilité écrasante : il représentait l'actionnaire majoritaire mais fermait les yeux. Lors de la création de la commission de la Sabena, les administrateurs se sont longuement réunis afin d'aligner leurs déclarations. Leurs témoignages en commission étaient dès lors interchangeables.

Parmi les ministres de tutelle, ce sont surtout les ministres Vande Lanotte et Verhofstadt, les architectes de l'accord de l'Astoria, qui ont beaucoup à se reprocher. Jean-Luc Dehaene a du reste déclaré que la culture d'entreprise de la Sabena avait une forte connotation politique. Les syndicats et le personnel participaient également à ce système. Tout le monde semblait

allemaal meegemaakt – met de melding dat hij niet verplicht was om de Zwitserse kranten te lezen. Nochtans komt die informatie niet uit een of andere duistere, onbetrouwbare bron, zomaar een of ander krantje van hier of ginder. Het ging over Sepp Moser, die als gespecialiseerd luchtvaartjournalist de achting van eenieder heeft gewonnen, ook met zijn boek, in 2001, over het faillissement van Swissair. Hij schreef toen dat artikel onder de titel: "De rode cijfers zijn nu dieprood geworden".

Op een moment dat alle regeringen hier Swissair als de ideale partner omschreven, zette hij onder de titel "De Rode cijfers zijn nu dieprood geworden", zinnen neer als: "Het nettoresultaat van Swissair AG. Voor de maanden januari tot juni 1995" – dat zijn de maanden die door Di Rupo worden aangehaald om aan te tonen hoe goed Swissair wel was – "vertoont het nettoresultaat een negatief resultaat van 90 miljoen Zwitserse frank bij gebudgetteerde verlies van slechts 50 miljoen Zwitserse frank". Het gaat mij niet om de verliescijfers. Zelfs die wil ik nog niet in rekening brengen. Het gaat mij wel om wat volgt. "Het budget werd dus met volle 80% vertekend. Als men het concern in zijn geheel bekijkt, dus met Crossair AG en Swissair, de participatiemaatschappijen, dan nog komt men niettemin altijd uit op 70 miljoen deficit voor de eerste helft van het jaar 1995, waarin Sabena in zee ging met Swissair". Ik citeer. "Alleen al de nevenactiviteiten hebben het bedrijf tot nu toe voor de totale ineenstorting, de totale Absturz, behoed." Ik citeer hier de heer Sepp Moser en niet een of andere Annemans of Vlaams Blokker in Zwitserland. De heer Moser is een autoriteit. "Swissair was daadwerkelijk steeds erg vaardig als het erop aankwam slechte resultaten te verbloemen en de aandeelhouders rustig te houden". Dat schrijft de heer Moser vooraleer Swissair er was. We stellen de VLD hier niet verantwoordelijk voor. U zou misschien kunnen doen alsof dat toch een of ander argument geweest had kunnen zijn. Dat was wat er in Zwitserland in de gespecialiseerde pers stond.

Ik citeer verder. "Verbazingwekkend is de passiviteit waarmee de raad van bestuur de neergang van haar onderneming heeft zitten aankijken". Het leek wel of het ging over Sabena zelf. Dat soort zinnen verscheen in 1995 in de gespecialiseerde Zwitserse pers. Inderdaad, men is niet verplicht om de Zwitserse pers te lezen. Het Vlaams Blok blijft echter het volgende beweren. Als men als politicus beslissingen moet nemen over dergelijke miljardenbedragen en men merkt in 2003 dat men die artikels niet heeft gelezen terwijl men toch deals heeft gesloten, dan moet men niet zoals de PS amendementen indienen, om te stellen dat men het bedrijf grondig heeft onderzocht.

Een elementaire persanalyse, zoals het Vlaams Blok heeft gedaan, kon u leren wat wij op dit moment als conclusie van het hele verhaal moeten vaststellen. Men had niet met Swissair in zee mogen gaan. Toen men het dan toch deed, had men het niet mogen voorstellen als een ideale oplossing. Rik Daems had dat niet mogen doen. Vier jaar later stond hij met champagne te klinken. Ook de heer Di Rupo, ook de PS en de toenmalige CVP hadden dat niet mogen doen. Dames en heren, jullie hadden dat niet mogen doen.

Ik heb het vervolgens over de daaropvolgende maanden. Mijnheer de voorzitter, ik ga verder met mijn verhaal. We vorderen langzaam maar zeker.

convaincu que la Sabena survivrait à la libéralisation. Une attitude compétitive était totalement absente. La seule possibilité était dès lors de se fondre dans un groupe étranger et la Sabena a manqué l'occasion de devenir elle-même le noyau d'un nouveau conglomerat. Cette déclaration infirme entièrement les témoignages selon lesquels la Sabena n'était pas politisée.

Le premier ministre a ultérieurement parlé en ces termes. La culture d'entreprise était bel et bien sujette à des influences politiques. Le rapport n'évoque nullement cet aspect de la question. Le Vlaams Blok est le seul parti qui n'a rien à se reprocher dans ce dossier.

Les "héros de l'accord de l'Astoria" ont été entendus par la commission au mois de novembre 2002. Nous dénonçons fermement la méthode de travail figurant dans l'accord. On nous a parlé d'acte héroïque mais grâce au report de paiement qui leur a été accordé, les Suisses ont eu le temps de régler leurs propres affaires et de mettre en oeuvre un scénario de redémarrage pour leur entreprise. En outre, des garanties bancaires n'ont même pas été demandées ! De vagues promesses suffisaient apparemment. D'un point de vue juridique, l'accord de l'Astoria était d'ailleurs absolument boiteux.

Le Premier ministre a déclaré qu'il y a une responsabilité collective au niveau politique. C'était une invitation à la commission de ne pas s'attarder sur son échec mais de rejeter la faute sur les Suisses. Le véritable travail de la commission – la rédaction du rapport – a commencé après les réunions publiques. Il est apparu d'emblée qu'une bataille politique allait être menée pour éviter autant que possible qu'il soit fait mention dans le rapport des responsabilités politiques. On a

Ik keer even terug naar de tijdlijn Swissair-Sabena. De Zwitsers hadden nu de feitelijke controle over Sabena, zonder Belgische tegenkanting. Het lot van de Belgische maatschappij was dus vanaf dan aan de Zwitserse willekeur overgeleverd. Swissair zette zijn ongebreidelde hunterstrategie voort. Het kocht aan de lopende band participaties in noodlijdende Europese luchtvaartmaatschappijen. Ook dat kon iedereen zien. Ook dat kon iedereen vaststellen.

De verdwijning van Sabena enkel verklaren aan de hand van die pure, bedrijfsgebonden, financiële, economische factoren is ruim ontoereikend. Andere, meer structurele factoren, eigen aan de typisch Belgische situatie, speelden naar het oordeel van het Vlaams Blok een veel grotere rol. Hoe is het zover kunnen komen? Waarom gaf de overheid als meerderheidsaandeelhouder de controle uit handen? Wegens welke motieven volgden de Belgische bestuurders slaafs de beslissingen die uit Zürich werden bevolen? Waarom werd Sabena steeds beschouwd als een overheidsbedrijf dat nooit failliet kon gaan? Het is duidelijk dat het antwoord op die vragen niet in de bedrijfseconomische sfeer en ook niet bij Swissair moeten worden gezocht. Het antwoord moet worden gezocht in de Belgische politieke wereld en mentaliteit. Die hebben Sabena kapotgemaakt.

Mijnheer Vanoost, net hierover is het verslag extreem terughoudend. U moet er mij inderdaad niet van overtuigen dat er veel zaken niet in uw verslag staan.

Besluiten dat de politiek collectief verantwoordelijk is, is natuurlijk de beste en de eenvoudigste oplossing. Alle partijen hebben ooit van ver of van dichtbij iets met Sabena en het beheer van de maatschappij te maken gehad. Ik herhaal dat het Vlaams Blok de enige partij is die er niets mee te maken heeft gehad. Aangezien al die partijen boter op hun hoofd hebben, is het nogal evident dat de onderzoekscommissie tot de conclusie zou komen dat er niemand schuldig was.

Hoewel de politiek dus wel degelijk een rol speelde, verklaarden de meeste getuigen uit het bedrijf geen directe invloed ervan te hebben ondervonden. Dat is goed mogelijk zolang het mensen waren die niet onmiddellijk aan de top stonden. Het wordt echter moeilijk te geloven als hogere kaderleden hetzelfde beweren.

De heer Pahaut was van juni 1978 tot 1995 lid van de raad van bestuur en ondervoorzitter van Sabena. Hij minimaliseerde voor onze commissie de politisering. Deze waakhond van de PS beweert dat er geen politisering was buiten de raad van bestuur. Deze werd natuurlijk politiek benoemd, dat kan hij moeilijk ontkennen. Volgens hem had het geen enkel effect op de lagere niveaus en de bedrijfscultuur in het algemeen.

Op bladzijde 12 van het commissieverslag van 2 oktober 2002 lezen we het volgende. Dit was de hoorzitting met de heer Pahaut.

"Il n'y a jamais eu de politisation des nominations".

Over negationisme gesproken.

"A ma connaissance, l'influence politique la plus grande et la plus louable jouait lorsque les politiques intervenaient notamment dans le

fait l'impasse sur le rôle joué par le Palais. Le PS s'est rendu coupable de révisionnisme. Il fallait minimiser la responsabilité de M. Di Rupo à coup d'amendements divers. Le SP.A et le VLD ont du reste souffert du même mal.

Finalement, la commission n'a abouti à rien. Le rapport comporte de nombreuses lacunes. La commission s'est focalisée sur la période Swissair alors qu'il était prévu d'étudier toute la période de 1975 à 2001. Elle n'a accordé aucune, ou guère, d'attention au rôle du Palais, à la caisse noire, à la politisation, à la culture d'entreprise dispendieuse et aux nombreux abus. Les conséquences fatales de la culture d'entreprise et de la politisation n'ont été évoquées qu'incidemment. On ne veut pas que les milliers de victimes de la débâcle de la Sabena sachent qui sont les vrais responsables. La commission n'a servi à rien car le premier ministre en avait rédigé les conclusions dès le mois de novembre.

Entre-temps, des avions volant sous pavillon belge desservent à nouveau tous les coins de l'Europe. En "bons vieux Belges", MM. Davignon et Lippens ont accompli leur devoir. Les services d'ami et les petits voyages aux frais de la princesse n'appartiennent pas nécessairement au passé.

choix du matériel volant, en attirant l'attention sur des aspects économiques".

Dus buiten wat compensatiedossiers was er van politieke invloed en van politieke tussenkomst nooit sprake. Dat was toch zo volgens een man die het nochtans allemaal zeer goed heeft kunnen meemaken. Pahaut benadrukt expliciet geen bevelen te hebben ontvangen van de PS inzake strategische beslissingen. Hij heeft die bijvoorbeeld niet ontvangen tijdens de gesprekken met KLM in 1988. Er bestaan nochtans sterke aanwijzingen dat de toenmalige voorzitter van de PS wel degelijk een belangrijke rol speelde.

Ik citeer hieromtrent enkele regels uit het verslag van mijzelf. "Mijnheer Pahaut, op 13 juni 1988 verzamelt het partijbureau van de PS. De heer Spitaels – dieu – legt daar een verklaring af en laat die over het volk nederdalen. In Het Laatste Nieuws van twee dagen later staat 'De Croo is ervan overtuigd dat Spitaels werd opgejut door de nummer 2 bij Sabena, de Franstalige socialist Pahaut, die de KLM-onderhandelingen van zijn baas, de heer Van Rafelghem, wil saboteren'. De heer De Croo die de eerste burger van het land is, moet een zekere geloofwaardigheid worden toegedicht.- dat laatste wordt door Annemans gezegd -. Ik ga er dus vanuit dat de heer Pahaut de bevelen van de heer Spitaels onmiddellijk uitvoert bij Sabena door KLM te saboteren. Dat is toch een politieke tussenkomst in de strategische beslissing door u, de nummer 2 bij Sabena, die toch iets te zeggen had over de verhoudingen met KLM en die goede redenen moet hebben gehad om buiten de politieke redenen te verantwoorden waarom men KLM vervolgens de rug toekeerde" Einde citaat. De heer Pahaut volhardt. Hij luistert naar mij. Hij ziet mijn citaten over Spitaels die een persconferentie geeft na het bureau van de Parti Socialiste waar hij zegt "KLM, ça jamais" en dergelijke. Hij luistert naar mij. Vervolgens legt hij zijn vertaling neer en zegt dat hij nooit van enige politieke inmenging weet heeft gehad. Het is gewoon simpelweg een ietwat ordinair negationisme.

U zal begrijpen dat die verklaringen in de ogen van het Vlaams Blok geen enkele geloofwaardigheid hebben. Dit is trouwens ook de reden waarom ze niet in uw rapport zijn voorgekomen, mijnheer Vanoost. Het staat inderdaad allemaal niet in uw rapport. U hoeft mij daarvan niet te overtuigen.

We zijn ondertussen aanbeland bij een volgende reeks getuigen die voor de commissie verschenen. Mijnheer de voorzitter, ik vorder. Het zijn de leden van de raad van bestuur, de raden van bestuur. Ze zijn allemaal politiek benoemd, niemand ontkent dit. U kan er een kleur op kleven. Ik heb het zelf moeten doen in de commissie. Wij ondervroegen ze. De ene zat daar socialist te wezen, de andere liberaal. Ze hadden allemaal hun eigen kleur, maar dit kwam niet ter sprake. Ik moest dat telkens vragen. Ik moest dat telkens doen met een zekere verlegenheid alsof ik een grote boer liet in de kathedraal of zo.

Het blijft voor mij een raadsel welke criteria bij de selectie van deze mensen van belang waren. Primeerde het partijbelang, of speelde competentie in sommige gevallen toch een rol? Ik heb het gevoel dat dit in sommige gevallen wel het geval was. Er waren echter geen heldere criteria. Ik heb alleszins de indruk dat het lidmaatschap van die exclusieve club veeleer gezien werd als een erefunctie met alles

erop en eraan. Ze hadden een gemiddelde vergoeding van 12.000 euro per jaar. Dat was niet erg veel, maar toch. Ze hadden onbeperkte vrijkaarten voor het hele gezin. Het was misschien een teken van erkenning van een politieke partij voor de bewezen diensten. Het waren toch juist deze mensen die een verpletterende verantwoordelijkheid droegen in dat debacle van Sabena. Ze hebben nooit het woord gevraagd in het beleid dat de facto door de Zwitsers werd gevoerd. Ze waren nochtans vertegenwoordigers van de meerderheidsaandeelhouders. En toch lieten ze gewoon begaan.

Ze stonden erbij en ze keken ernaar hoe het bedrijf werd geruïneerd. Blijkbaar beseften die bestuursleden dat maar al te goed. Er zijn minimum twee vergaderingen geweest waarbij de meesten aanwezig waren om de zittingen van de onderzoekscommissie voor te bereiden. Ik herinner mij dat wij in de Dutroux-commissie wekenlang incidenten hadden over een rijkswachter die met één van zijn meerderen een zitting van een onderzoekscommissie had voorbereid. O gruwel, dat was afschuwelijk. Hier zijn al de hoofdacteurs vooraf onze commissie de nek komen omwringen, reden ook waarom zij allemaal verschenen om allemaal hetzelfde te verklaren. Toen ik dat merkte, heb ik er inderdaad wel een paar overgeslagen. Dat was natuurlijk omdat zij onder leiding van Patrick Dubois, jarenlang secretaris-generaal, een verdedigingsnota hebben opgesteld die zij zeer grondig hadden voorbereid en die ervoor gezorgd heeft dat zij allemaal gelijklopende verklaringen hadden als het erop aankwam verantwoordelijkheden vast te leggen.

Zo komen we bij een laatste belangrijke groep getuigen, voorzitter, namelijk de opeenvolgende voogdijministers en natuurlijk de helden van het hotelakkoord, de huidige vice-premier Johan Vande Lanotte en natuurlijk de onvermijdelijke Guy Verhofstadt zelf. Het valt op dat er belangrijke contradicties bestaan tussen de verklaringen van de mensen uit het bedrijf zelf en die van deze politici. Zoals reeds uitvoerig vermeld beweerden deze laatsten weinig of geen invloed van de politiek ondervonden te hebben. Dit verschilt duidelijk van het standpunt van de politici. Jean-Luc Dehaene bijvoorbeeld – toch meer dan tien jaar betrokken bij het dossier, eerst als minister van Verkeer en later als eerste minister – antwoordde op een vraag over de politisering het volgende: “Dat was een politieke cultuur waaraan iedereen meegedaan heeft. U betreurt misschien dat u er vroeger niet betrokken was” – dat was tegen u, mijnheer Vanoost, u bent er eigenlijk pas nu bij betrokken, als rapporteur van de parlementaire onderzoekscommissie hebben ze u erbij gepakt – “maar dat was een algemene politieke cultuur. Het ging zelfs zover dat op een bepaald ogenblik men de tewerkstelling in de parastatalen regionaal kon meten naargelang van wie de minister geweest was”. Dat zal over Brakel gaan vermoed ik. “Ik hoef daar toch geen tekening bij te maken. Iedereen kent die verhalen”. Ik citeer nog altijd Dehaene. “Allez, zeker de klassieke politieke partijen hebben daaraan meegedaan”. Dat “allez” is van hem. “De vakbonden hebben daaraan meegedaan, het personeel heeft daaraan meegedaan. Dat creëerde inderdaad een bepaalde mentaliteit die standhoudt zolang er geen concurrentiële omgeving komt. Wat men lang gedacht heeft – en ik pleit daarvoor mee schuldig bij wijze van spreken al heb ik de ommekeer mee helpen teweegbrengen – is dat men het beleid van de liberalisering van al die sectoren op Europees vlak wel zou overleven en dat het wel zijn tijd zou duren. Het gevolg was dat wij in plaats van dat wij onze bedrijven tijdig omgevormd hebben zodat ze

desgevallend zelf het hart konden zijn van een hervorming wij vaak geen andere keuze hadden dan ze te integreren in één of andere groep". U kunt dit standpunt gerust nalezen, het staat in het verslag van 16 oktober op bladzijde 10 en 11. Nadien heb ik dezelfde bewoordingen voorgehouden aan Guy Verhofstadt die ze eigenlijk zonder punt of komma heeft bevestigd in zijn strategie van de politieke collectieve verantwoordelijkheid.

De bedrijfscultuur was dus wel degelijk onderhevig aan politieke invloeden en niet alleen aan de top maar op alle niveaus. Met één zinsnede uit bovenstaande verklaring kan ik het niet eens zijn, uiteraard. Ik herhaal het nog eens, volgens Dehaene hebben alle partijen eraan meegedaan maar daar hoort het Vlaams Blok dus niet bij. Het Vlaams Blok is de enige partij die haar handen nooit heeft gebrand aan dit dossier. Hoe dan ook, de politisering of de "lotizatione" – de term is Toscanofiel en komt uit het Italië van Andreotti en Craxi – was ontegensprekelijk een factor in het bedrijf Sabena. Aan die factor is heel het rapport en ons onderzoek volledig voorbijgegaan.

Mijnheer de voorzitter, collega's, de laatste week van de openbare vergaderingen van de onderzoekscommissie – we zijn dan bijna november 2002 – werd voorbehouden aan de hoofdrolspelers van de laatste kans, de helden van het hotelakkoord. Minister Daems komt als voogdijminister, niet als held van het hotelakkoord zoals iedereen weet. Zij kwamen allemaal vertellen hoe ze bij de aanvang van hun mandaat een niet meer te redden dossier van hun voorgangers hebben geërfd, dat hen zeker geen fouten kunnen verweten worden, hoe triestig het allemaal is voor de collega in de regering die aan de kant werd geschoven, hoe erg het allemaal is voor de slachtoffers van het faillissement et cetera et cetera.

Ik wil toch even kort spreken over de werkwijze van dat hotelakkoord. Die is volledig onaanvaardbaar wat ons betreft.

Ik herinner mij nog goed dat het zogenaamde hotelakkoord hier in de Kamer, in de publieke opinie en in de pers werd voorgesteld als een heldhaftige daad van een daadkrachtige eerste minister die weliswaar verplicht was om Daems opzij te schuiven die de eerstelijnsgetuige en de belangrijkste betrokkene was. Dit werd met veel "hoempa en poempa" aangekondigd als een daadkrachtige vorm van bestuur. Het hotelakkoord was dit niet! Door die Zwitsers al dat uitstel van betaling te geven op een moment dat wij nog bewarend beslag op hun vliegtuigen hadden kunnen leggen omdat ze hier nog landden, hadden zij de nodige tijd om hun zaakjes te regelen. Daarenboven werd geen enkele garantie, geen enkele bankgarantie gevraagd. Zij hadden deze bankgarantie trouwens niet meer kunnen krijgen. Een weigering om een bankgarantie te geven, had voor vaardige bestuurders op zichzelf al een aanduiding moeten zijn van het feit dat Swissair aan de grond zat en er niet meer vanaf zou komen. Twee topministers stellen zich blijkbaar tevreden met de belofte van een Zwitserse zakenman, nog maar enkele maanden aan de top van Swissair, om omgerekend meer dan 10,4 miljard Belgische frank te betalen zonder enige waarborg te eisen. Daarenboven was de slechte financiële situatie van de Zwitserse luchtvaartmaatschappij ondertussen door het grote publiek gekend en had de Belgische regering reeds meer staaltjes van Zwitserse onbetrouwbaarheid meegemaakt.

Zo kwamen we in de bizarre situatie dat, enerzijds, de bevoegde voogdijminister juridische stappen zet tegen de minderheidsaandeelhouder – de tijd van samen gezellig champagne drinken was toen duidelijk voorbij – en dat, anderzijds, zijn collega's op vage beloftes afgingen en daarmee genoeg namen, terwijl de maatschappij verder naar haar einde draaide. Ook op strikt juridisch vlak zijn er die bewuste nacht grove onregelmatigheden gebeurd. Met welke bevoegdheden stelden de onderhandelaars onmiskenbare daden van bestuur voor Sabena? Ik denk hier bijvoorbeeld aan de overname van de vliegtuigen door Swissair en de opschorting van de rechtszaak ingeleid door Sabena. Dergelijke zaken vallen nog steeds onder de bevoegdheid van de raad van bestuur en niet onder die van de aandeelhouders. Dergelijke zaken zijn nooit opgelost. Er werd nooit een antwoord op deze vragen gegeven. Het Astoria-akkoord was dus een slecht akkoord. Terwijl de hoofdrolspelers, de eerste minister op kop, rondbazuinden hoe de Zwitsers op de knieën waren gedwongen in Astoria en Sabena nog maar eens werd gered, werkte Swissair koortsachtig voort aan de doorstart van haar eigen maatschappij. Wij hebben ze daar alle tijd voor gegeven.

Voor een keer moet ik toegeven dat de eerste minister bij zijn oorspronkelijk standpunt is gebleven. Reeds kort na het faillissement verklaarde hij dat er op politiek vlak sprake was van een collectieve schuld. Op vrijdagavond 8 november 2002, in prime time voor televisiekijkend Vlaanderen, verklaarde hij voor de onderzoekscommissie het volgende: "Ik denk dat wij in deze als politici allemaal wel een stuk verantwoordelijkheid zullen dragen. Het lijkt me fout om het tegendeel te beweren. Als dat niet zo was toen we in de regering zaten, dan was het misschien omdat we onvoldoende kritisch waren toen wij in de oppositie zaten". Zoveel rechtlijnigheid ben ik niet gewend van Guy Verhofstadt. Het was echter wel met een serieuze wenk naar de commissie die toen aan haar eindverslag moest beginnen, in de zin van: leuter niet te veel over mijn falen, het hotelakkoord en mijn tegenwerking in de onderzoekscommissie en steek het vooral op de Zwitsers. Dit is toevallig ook zowat de samenvatting van de conclusies van ons rapport.

Na die publieke vergaderingen begon het echte werk van de commissie. Tot spijt van de heer Vanoost ben ik dan inderdaad opgedoken omdat ik wist dat dan het echte werk zou beginnen. Ik was benieuwd hoe men het onder de mat zou vegen en hoe men het verslag tot een visgraat van de essentie zou herleiden. Het was van bij het begin duidelijk welke richting het zou uitgaan. Ook al werden alle delicate onderwerpen uit de weg gegaan, bleef het Hof buiten schot en lag de verantwoordelijkheid reeds op voorhand vast, toch werd het nog een politiek gevecht om de eigen partijpolitieke verantwoordelijkheden en kopstukken zo veel mogelijk uit het verslag te weren. Na ongeveer een maand debatteren over politiek onschadelijke onderwerpen kwamen de hoofdstukken Vaststellingen en Verantwoordelijkheden aan bod. De zenuwachtigheid nam toe bij bepaalde commissieleden. Ik geef enkele voorbeelden ter illustratie.

Toen ik tijdens de vergadering in de Relais du Marquis in Ittre een passage wilde laten opnemen over de rol van het paleis, werd die door de commissie weggelachen, zonder discussie gewoon weggelachen. Toen collega Van Hoorebeke op 8 januari een

gelijkaardig amendement indiende, werd dit onder voorbehoud aanvaard. Onder andere de VLD'ers voelden daar niet erg veel voor, al zei Van Campenhout van wel. Was het, toch wel merkwaardig, niet juist onze vriend Van Campenhout, zoals ik reeds heb gesteld, die in die richting een groot onderzoek had aangekondigd? Blijkbaar werd op bevel – vermoedelijk was toen het congres van de liberale partij, van de VLD, al aan haar zwenking begonnen – wel degelijk een soort ommezwaai vastgesteld, want van het amendement Van Hoorebeke is niks meer overgebleven. Er is zelfs geen letter meer van in het verslag verschenen.

Ook de PS heeft heel wat vormen van revisionisme bedreven. Ik heb reeds gesproken over de flater van minister Di Rupo om geen due diligence te laten uitvoeren op Swissair in 1995. Toch heeft de PS verscheidene pogingen ondernomen om dit te ontkennen. Op 8 januari bijvoorbeeld dienden onze collega's Chabot en Eerdekens volgend amendement in, ik citeer: "En ce qui concerne l'accord de 1995, l'actionnaire belge a procédé à une analyse globale de la solvabilité et de la santé financière de Swissair."

Dit werd direct teruggefloten door de financiële experts van de commissie. Twee weken later, op 22 januari, hervallen zij met een nieuwe poging. Toen kwamen zij af met de tekst: "L'actionnaire n'a pas effectué de "due diligence. Néanmoins, avant la signature de l'accord avec Swissair, le choix du partenaire s'est basé sur une analyse de tous les indicateurs juridiques et des comptes consolidés du groupe suisse sur plusieurs années à dater de 1991".

Met de eerste zin ga ik akkoord: geen due diligence. De tweede is natuurlijk een leugen. De fameuze analyse waarvan sprake, werd door de heer Di Rupo zelf voorgesteld tijdens zijn getuigenis van 22 oktober voor onze commissie. We vinden die terug in de nota Interventie van Elio Di Rupo op de parlementaire onderzoekscommissie, gedateerd op 22 oktober, onder de titel:

La réputation de Swissair à l'époque.

Hier worden inderdaad vier grafiekjes weergegeven met betrekking tot de exploitatie-ontvangsten, de cash flow, het bedrijfskapitaal en de liquiditeit van zowel Sabena als Swissair voor de periode '92 tot '95. Als dit voor de PS een globale analyse is van Swissair, dan zou ik wel eens graag hun eigen boekhouding zien, eerlijk gezegd. Er is trouwens een veel fundamentele vraag: hoe kan Elio Di Rupo in 2003 komen beweren dat hij in '95 een onderzoek heeft gedaan naar de cijfers van '91-'95, terwijl het boekjaar '95 niet is afgesloten? Ik ben dus eerlijk gezegd niet sterk onder de indruk van de argumentatie van deze moderne Nostradamus, die half '95 al weet wat de eindresultaten van het jaar '95 zullen zijn. Allemaal maar om te zeggen, voorzitter, collega's, dat de keuze van een partner die gestoeld werd op een complete juridische analyse en op een beperkt financieel onderzoek, dat de zin die daarover nu in ons rapport staat, een hele strijd verbergt. Daar staat heel het rapport, mijnheer Vanoost, vol van. Eigenlijk is dit een vorm van newspeak om te verbergen dat de commissie grondig verdeeld is over de wijze waarop België in dat Swissairavontuur is gestapt. Het is een van de elementen die ik aanhaal en waar ik steeds maar aandacht voor bleef vragen, zonder resultaat.

Deze commissie is op niets uitgelopen, voorzitter. In het beste geval kunnen we dit verslag enkel bestempelen als een goede historische en financiële analyse van Sabena en dan nog enkel en vooral dankzij de inspanningen van twee professoren: professor Vanthemsche en professor De Lembre. Het verslag vertoont heel wat mankementen voor het overige. Praktisch alle aandacht gaat naar de periode Swissair, terwijl het toch de bedoeling was om de periode '75 tot 2001 te onderzoeken. Er wordt geen aandacht besteed aan de werkelijke oorzaken. Op vragen over de rol van het Koningshuis kwam geen antwoord. Er wordt geen aandacht besteed aan de fameuze zwarte kas die volgens bepaalde bronnen opliep tot 100 miljard Belgische frank. De vele wantoestanden en misbruiken worden volledig genegeerd. De fatale gevolgen van de nefaste bedrijfscultuur, de "lotizzazione" en de politisering worden slechts terzijde aangehaald. De grote strategische beslissingen die werden genomen door de politici en de verantwoordelijke ministers worden helemaal onder de mat geveegd.

Kortom, de stinkende politieke potten blijven gesloten. De duizenden slachtoffers van het debacle mogen officieel niet weten wie de werkelijke schuldigen zijn. De belastingbetaler zal nooit vernemen wie verantwoordelijk is voor de massale verkwisting van tientallen miljarden uit de schatkist. Deze commissie was gewoon overbodig. Verhofstadt had reeds in november de conclusies geschreven en ik vraag mij af waarom wij er dan niettemin toch nog een jaar lang over hebben vergaderd.

Welaan dus, kameraden, het paradepaardje van uw Belgisch regime is dood. Lang leve het nieuwe paradepaardje, want ondertussen vliegt de trotse Belgische driekleur weer naar alle uithoeken van Europa. Gelukkig voor het establishment, mijnheer Vanoost, zijn er nog altijd van die goede bons belges zoals de edelen Davignon en Lippens die hun prioriteiten kennen: de vriendendiensten en de gratis snoepreizen zijn niet noodzakelijk verleden tijd.

02.50 Claude Eerdekens (PS): Monsieur le président, monsieur le premier ministre, messieurs les ministres, chers collègues, le groupe socialiste constate que la faillite de la Sabena est la plus grande catastrophe sociale que notre pays ait jamais connue.

Quinze mois après ce drame, notre pays n'est toujours pas remis de cette émotion. En plus des milliers de personnes laissées sur le carreau, il faut bien avouer que la disparition de la Sabena a entraîné des effets dérivés extrêmement graves pour l'aéroport, pour toutes les entreprises sous-traitantes et pour tous les passagers qui pouvaient se rendre vers de nombreuses destinations sans devoir faire escale dans un autre aéroport.

Zaventem n'a pas retrouvé sa capacité antérieure de passagers. Bon nombre de sabéniens ne travaillent toujours pas et d'autres ont dû se reconverter dans des métiers totalement différents. La frustration et le sentiment de gâchis restent donc immenses. Il y avait, dans les semaines qui ont suivi ce crash social, une volonté de comprendre.

Le gouvernement a encouragé la mise sur pied d'une commission parlementaire d'enquête qui a été décidée par la Chambre des Représentants. Depuis une quinzaine d'années, le parlement a tendance à multiplier les commissions d'enquête parlementaires à

02.50 Claude Eerdekens (PS): De PS-fractie stelt vast dat het faillissement van Sabena, een van de grootste sociale rampen voor ons land, verscheidene duizenden werknemers werkloos heeft gemaakt en dat het niet zonder gevolgen is gebleven voor de luchthaven, de onderaannemers en de passagiers. Sindsdien heeft Zaventem niet meer dezelfde vervoerscapaciteit bereikt. Wat blijft, zijn de frustratie en het gevoel dat er een puinhoop werd geschapen. Er werd een parlementaire onderzoekscommissie opgericht om tegemoet te komen aan onze wil de oorzaken van dit faillissement te achterhalen.

Al snel is gebleken dat de werkzaamheden van de

propos d'événements majeurs qui ont secoué le pays. A priori, le raisonnement est correct. Les parlementaires sont les élus de la nation et la Constitution leur a réservé le droit d'enquête, confirmé par la loi d'application du 3 mai 1880, complétée le 30 juin 1996.

Dans le cas de la Sabena, il est très vite apparu que le travail de la commission allait être limité. En effet, la commission parlementaire d'enquête se déroule parallèlement à l'enquête judiciaire menée au pénal par le juge d'instruction Van Espen, sur plainte d'un ancien membre du personnel, M. Doyen. Ne faut-il d'ailleurs pas s'étonner, à ce stade, que la plainte au pénal émane d'un membre du personnel?

La commission, présidée par M. Langendries, fut assistée par un avocat général, M. Morlet, pour éviter que la commission ne mette en péril l'enquête au pénal. Il convient de noter que, de façon irresponsable, l'un ou l'autre membre de la commission a diffusé à l'extérieur des informations confidentielles. Vous m'excuserez, monsieur le président, mais à la fin de ces travaux, la commission parlementaire avait davantage besoin de plombiers que d'experts tant les fuites étaient sciemment organisées à des fins diverses. Elles étaient devenues monnaie courante.

Les deux premiers écueils rencontrés par la commission sont:

- 1° le concours avec l'enquête judiciaire de M. Van Espen;
- 2° la systématisation des fuites participant d'une véritable entreprise de déstabilisation de la commission;
- 3° le défaut ou le refus de collaborer ou de témoigner de la part des Suisses impliqués à des degrés divers. A l'exception de M. Reutlinger qui a accepté de déposer devant la commission et de M. Bruggisser qui a consigné certains éléments par écrit, les Suisses se sont dérobés. La commission d'enquête était dans l'impossibilité de les contraindre à témoigner ou à communiquer les éléments nécessaires à son information.

Ne disposant ni des moyens légaux ni des moyens matériels ni de la franche collaboration des acteurs suisses de Swissair ni de la collaboration des autorités helvétiques, la commission s'est donc limitée à l'examen des éléments dont elle disposait. Il s'agit d'une vue malheureusement incomplète et ce n'est qu'à quelques jours du dépôt de son rapport que la commission a découvert l'existence mais non point le contenu d'un rapport de 7.000 pages, tout à fait accablant pour Swissair Group réalisé en Suisse par le consultant Ernst & Young.

Le groupe socialiste est mal à l'aise devant cette situation, puisque la commission, même si ce n'est pas sa faute, n'a qu'une vue très partielle du dossier en ce qui concerne les Suisses. Dans ces conditions difficiles, il faut avouer que le travail mené par le président Langendries, les commissaires et les experts, fut ingrat.

Cela dit, il reste dans la gorge des socialistes que l'on n'ait pas épinglé plus précisément les responsabilités et les turpitudes de Swissair dans ce dossier. Nous formons de grands espoirs sur l'enquête judiciaire pour établir, à terme, la vérité, toute la vérité. Nous restons d'ailleurs extrêmement attentifs à la position que doit prendre le gouvernement quant aux actions judiciaires à entreprendre tant au pénal s'il échet, qu'au civil, essentiellement à l'égard de Swissair et de ses actionnaires. Les banquiers suisses

commissie beperkt zouden zijn omdat onderzoeksrechter Van Espen tegelijkertijd een strafrechtelijk onderzoek voerde. Advocaat-generaal Morlet stond de commissie bij om te voorkomen dat zij zich in het werk van het gerecht zou mengen.

De commissie werd nog met een andere moeilijkheid geconfronteerd: sommige van haar leden hebben immers vertrouwelijke informatie laten uitlekken, zodanig zelfs dat die praktijk schering en inslag werd.

Ten slotte stuitte zij ook op de weigering van de Zwitsers om te getuigen en informatie te verstrekken. Enkel de heer Reutlinger kwam getuigen en de heer Bruggisser reikte enkele schriftelijke elementen aan.

Aangezien de commissie over geen enkel middel beschikte om de Zwitsers ertoe te dwingen de gewenste informatie te verstrekken, heeft zij zich ertoe beperkt de gegevens waarover zij beschikte te onderzoeken. Haar visie van het dossier is dus onvolledig, temeer daar kort voordat haar mandaat verstreek in Zwitserland een verslag van Ernst&Young werd gepubliceerd dat bezwarend was voor Swissair, verslag dat zij bij gebrek aan tijd niet meer heeft kunnen lezen.

In die omstandigheden kan de commissie enkel maar een gedeeltelijk zicht hebben op de verantwoordelijkheden van bepaalde betrokkenen.

De PS-fractie stelt al haar hoop in het onderzoek door de heer Van Espen en in de acties die de regering tegen Swissair en de aandeelhouders van die maatschappij zal kunnen ondernemen. De Zwitserse bankiers hebben een verpletterende verantwoordelijkheid in de ondergang van Sabena. Zodra wij

portent en effet une responsabilité écrasante dans la faillite de la Sabena. Du gouvernement, monsieur le premier ministre, notre groupe entend qu'il puisse préciser les mesures qu'il prendra pour obtenir réparation en justice du préjudice subi par l'économie belge et ses travailleurs.

Je souhaiterais maintenant épingler certaines responsabilités successives de Swissair, celles qui nous sont connues, à partir des informations recueillies. En 1995, tout le monde s'accordait, les observateurs économiques, les représentants du personnel, le monde politique, tous avec une belle unanimité, pour considérer que Swissair était le partenaire unique et idéal de la Sabena. M. Daems n'a-t-il pas déclaré en novembre 2002, je le cite: "Vu les circonstances de marché difficile, l'accord de coopération avec Swissair était une bonne solution"? Toutes les autres tentatives de collaboration antérieures, la dernière en date était Air France, avaient échoué. La Belgique, petit pays, ne disposait pas, contrairement à la France ou à l'Allemagne, de moyens financiers comparables à ceux de nos grands voisins. Il est frappant de noter que de 1992 à 1995, l'Etat belge a injecté 19 milliards de francs, soit 450 millions d'euros, dans la Sabena. Sans cet effort de l'Etat et sans l'accord intervenu en 1995, la Sabena aurait sombré six ans plus tôt. A l'époque, l'examen des comptes consolidés de Swissair Group, de 1992 à 1995, révélait une santé hors du commun. Le patrimoine propre de la Sabena, lors de la conclusion de l'alliance avec Swissair en 1995, atteignait la moyenne des compagnies aériennes, à savoir 25% du total du bilan. Comme le dit la commission – je cite cet extrait du rapport –: "Le niveau de capitalisation de 1995 ne peut donc être considéré comme une des causes directes de la faillite". Le groupe socialiste est tout à fait d'accord avec ce constat de la commission.

La question qui se pose est celle-ci: comment Swissair, banque volante en 1995, dont l'actionnariat est composé de banquiers suisses réputés pour leur savoir-faire, en est-elle arrivée à la faillite en octobre 2001, entraînant dans sa chute la Sabena, dont Swissair était l'actionnaire minoritaire? La commission a effleuré ce dossier, faute d'avoir accès en Suisse à tous les éléments du dossier Swissair. Ce n'est pas la faute de la commission, je m'en suis expliqué précédemment. Nous n'avons pas pu prendre connaissance du volumineux rapport suisse qui, en 7.000 pages, analyse les causes de la déconfiture de Swissair. Selon la presse helvétique, une politique d'investissements excessive, à l'occasion de reprises d'une multitude d'autres compagnies que la Sabena, a fragilisé le groupe suisse. La stratégie du chasseur, initiée et encouragée par les banques suisses, a été fatale à Swissair. L'avenir nous apprendra, au travers de la lecture de ce rapport, dès qu'il nous sera accessible, et de l'évolution des enquêtes judiciaires belge et helvétique, comment l'état des comptes de Swissair s'est dégradé à partir de 1997, alors que la santé du groupe était florissante en 1995.

Quelle est la responsabilité des actionnaires suisses et notamment des banques concernées? Nous le saurons plus tard.

Y a-t-il eu d'importantes erreurs de gestion, au niveau du management suisse, des dissimulations et même des infractions pénales? Rien n'est à exclure.

Néanmoins, sur base des informations qu'elle a pu glaner, la

kennis van het verslag van Ernst&Young zullen hebben genomen, zullen gepaste maatregelen moeten worden genomen.

In 1995 was iedereen het erover eens dat Swissair voor Sabena een ideale partner was. Alle eerdere vormen van samenwerking die werden overwogen, waren op niets uitgelopen. België beschikte niet over evenveel financiële middelen als onze buurlanden.

Toch had de overheid tussen 1992 en 1995 19 miljard frank vers kapitaal in Sabena geïnvesteerd, zoniet zou de maatschappij zes jaar vroeger hebben opgehouden te bestaan.

Het kapitalisatieniveau van 1995 was dus niet een van de oorzaken van het faillissement.

Maar hoe is het mogelijk dat Swissair in 2001 failliet werd verklaard, terwijl zij ook bankiers onder haar aandeelhouders telde? Volgens recente Zwitserse persartikelen werd overdreven veel geïnvesteerd omdat een "jagersstrategie" werd gevolgd.

De verantwoordelijkheid van de Zwitserse bankiers in de verslechtering van de situatie waarmee de groep vanaf 1997 werd geconfronteerd, zal pas later bekend worden. Wij kunnen terzake niets uitsluiten, zelfs niet eventuele malversaties.

De commissie is de mening toegedaan dat Swissair verantwoordelijk is voor het faillissement van Sabena. Het volstaat na te gaan welke beslissingen de Zwitserse vertegenwoordigers in de raad van bestuur van Sabena hebben genomen. Eerst de heer Reutlinger en nadien de heer Müller hebben de Zwitserse belangen verdedigd en de heer Gysel heeft 34 Airbus-toestellen aangekocht terwijl Sabena die

commission a considéré que Swissair et le Swissair Group étaient responsables de la faillite de la Sabena.

Pour en être convaincu, il y a d'abord lieu d'examiner les décisions des représentants suisses qui ont œuvré pour la Sabena. M. Reutlinger a été incontestablement le défenseur des intérêts suisses. Dans son cas, la confusion d'intérêts est permanente. Comme le relève la commission, c'était aussi le cas de son successeur M. Müller. Un autre cadre de Swissair, M. Gysel, a joué un rôle essentiel dans l'épisode des Airbus. Cet achat ne se justifiait aucunement. Le délicat dossier des options est éclairant à ce sujet. M. Gysel, depuis engagé par Airbus, a poussé à l'achat de 34 Airbus. Il n'était pas nécessaire pour la Sabena d'investir dans un tel nombre d'appareils. J'ai l'intime conviction que ces achats ont été dictés par Swissair qui entendait se dégager des options d'achat qu'ils avaient souscrites en 1990. En faisant acheter par la Sabena qui n'en avait pas besoin les Airbus dont Swissair ne souhaitait pas avoir la disposition, Swissair empochait au passage une commission de 5,7 millions de dollars qui lui fut versée par la Sabena en février 1998. M. Gysel, cadre de Swissair chargé à la Sabena de l'examen des offres d'Airbus, est maintenant au service de l'avionneur français à Toulouse. N'est-ce pas troublant?

Les Suisses ont abusé les administrateurs belges comme le révèle le rapport, en page 303. Il apparaît que le 13 décembre 2002, après son audition par la police fédérale, un administrateur a écrit spontanément à la commission à ce sujet. Je le cite: "Je déclare formellement que nous, en tant qu'administrateurs belges, aurions examiné le dossier d'acquisition des Airbus sous un tout autre angle si nous avions eu connaissance de l'existence de ces options. Notre partenaire suisse aurait dû nous en informer. Malheureusement, cela n'a pas été le cas, ni au sein du conseil d'administration ni en dehors." On ne peut être plus clair quant à la duplicité de Swissair si cet administrateur belge dit bien la vérité.

La commission souligne également que, je cite, "l'actionnaire suisse a été de mauvaise foi à propos de cette opération de transfert des options de l'achat des Airbus". Page 304, la commission relève que "les données relatives aux options ajoutent encore à ce constat la présomption que la Swissair poursuivait son propre intérêt patrimonial". Tous les observateurs s'accordent à considérer, comme le relève le rapport, en page 304, que "l'investissement intensif, assorti d'un financement hors bilan, a finalement mené la Sabena à la faillite".

Ces paragraphes édifiants du rapport établissent la responsabilité des Suisses. La technique du financement hors bilan ne pouvait qu'aggraver la situation de l'entreprise vis-à-vis d'un investissement inutile quant à son coût et quant au nombre d'avions concernés, choix uniquement dicté par l'intérêt de Swissair.

De surcroît, Swissair a manœuvré de façon irrégulière pour ne pas s'engager formellement aux côtés de la Sabena dans le financement de ces achats d'avions. Le renouvellement de la flotte inspiré par Swissair, sans être dicté par l'intérêt de la compagnie belge, a sans le moindre doute jeté les bases de la faillite de la Sabena.

De plus, la succession d'événements qui allaient suivre cet achat

helemaal niet nodig had. Die aankopen, die gepaard gingen met een overheveling naar Sabena van opties die Swissair bij Airbus had genomen, werden enkel door Swissair opgelegd. Wij kunnen Swissair er enkel maar van verdenken een dubbele rol te hebben gespeeld. De commissie stelt terecht dat de Zwitserse aandeelhouder te kwader trouw was met betrekking tot de overheveling van die opties.

Zij onderstreepte eveneens dat de te forse investeringen samen met een financiering "buiten balans" uiteindelijk tot het faillissement van Sabena hebben geleid. De investering in de Airbus-toestellen waren voor Sabena van geen enkel nut en die beslissing werd dus enkel maar genomen om de belangen van Swissair te dienen. Die investering was een van de oorzaken van het faillissement van Sabena.

De opeenvolgende gebeurtenissen rond deze aankoop zijn tekenend voor de verantwoordelijkheid van de Zwitserse partner. Voorbeelden daarvan vinden we op de bladzijden 308 en 309 van het verslag, tot aan het AMP, dat nauwelijks een jaar voor het faillissement van Sabena werd afgesloten. In de loop van de maanden volgend op het formeel akkoord van 25 januari 2001 probeert Swissair zich op alle mogelijke manieren aan zijn verplichtingen te onttrekken. Zoals de commissie heeft vastgesteld, is de overeengekomen aankoop van vaste Sabena-activa door Swissair ten bedrage van 500 miljoen euro uitgebleven.

De eerste minister heeft dit dossier naar zich toe getrokken, wat heeft geleid tot het hotelakkoord in de nacht van 16 op 17 juli 2001. Swissair was er daarbij enkel op uit tijd te winnen, nadat het door de Belgische Staat voor de rechter was gedaagd. De

inconsidéré des Airbus est révélatrice de la responsabilité du partenaire suisse. Quelques exemples sont édifiants à ce propos, avant et après cette opération d'achat.

Le premier événement que je souhaite relever se situe précisément avant l'achat des Airbus. Le 25 octobre 1996, la Sabena a conclu un accord avec Virgin Express, à l'initiative de M. Reutlinger. Comme le révèle le rapport de la commission, en page 308, la Sabena n'a rien gagné dans cette opération mais a perdu au contraire en crédibilité. La façon dont le même M. Reutlinger a traité les "Heathrow slots" est pour le moins étrange comme le révèle de façon très nette la page 309 du rapport. En effet, le "wet lease" relatif à la ligne Bruxelles-Londres pour une durée d'un an a été conclu par M. Reutlinger et le vice-président de la Sabena. Or, le même jour, M. Reutlinger a signé seul un accord de coopération pour les lignes Bruxelles-Barcelone et Bruxelles-Rome, lequel accord porte également la durée de l'accord pour Bruxelles-Londres de un à huit ans.

Comme le révèle la commission, la Sabena est ainsi liée à un contrat d'une durée anormalement longue qui a lourdement pesé sur l'exploitation de la compagnie. M. Reutlinger n'avait pas de mandat du conseil d'administration, ni pour la prolongation de la durée du contrat relatif à la ligne vers Londres, ni pour l'extension vers Barcelone et Rome. Enfin, les événements de la dernière année de la vie de la Sabena sont démonstratifs de l'implication de Swissair dans la faillite de la Sabena.

L'épisode de l'AMP et la convention souscrite le 31 juillet 2000 entre la Sabena et Swissair révèlent la mauvaise foi de l'actionnaire suisse. La commission a constaté – je vous renvoie à la page 311 du rapport –, qu'à l'initiative du ministre Daems, une négociation surviendra pour aboutir à l'accord formel du 25 janvier 2001. Il apparaîtra très rapidement que Swissair ne souhaitait plus ultérieurement honorer les engagements souscrits le 25 janvier 2001. Les mois qui suivront révéleront une succession de manœuvres de Swissair pour se dérober à ses obligations. Par exemple, quand le plan Blue Sky est approuvé le 23 février 2001, les Suisses remettent immédiatement cet accord en question. Comme la commission le note à la page 313 du rapport, contrairement à ce qui avait été prévu, Swissair n'a pas acheté des actifs immobilisés de la Sabena à concurrence de 500 millions d'euros. Au même moment, Swissair laissait entendre qu'il ne souhaitait plus devenir actionnaire majoritaire de la Sabena.

Dès 2001, Swissair, qui tentait manifestement d'occulter ses propres difficultés financières, a uniquement cherché à gagner du temps. Lorsque le premier ministre prendra le dossier en mains, ce qui aboutira à l'accord de l'hôtel Astoria durant la nuit du 16 au 17 juillet 2001, il peut être constaté que Swissair a uniquement cherché à gagner du temps après que l'Etat belge ait assigné Swissair en justice. L'encre de l'accord Astoria était à peine séchée que Swissair savait qu'elle ne respecterait aucun de ses engagements, puisque, le 1er octobre 2001, M. Corti a fait savoir que Swissair ne les honorerait pas. En clair, l'actionnariat de Swissair, conscient des erreurs de gestion de l'ensemble du groupe suisse dans sa politique d'investissements, avait clairement décidé, plus d'un an avant la faillite de la Sabena, d'organiser la mise à mort de celle-ci et de tenter, par toutes sortes de subterfuges et de manœuvres, de

inkter van het hotelakkoord was nauwelijks droog toen de heer Corti op 1 oktober 2001 meedeelde dat Swissair zijn verbintenissen niet zou nakomen. De aandeelhouders van Swissair hadden overduidelijk beslist dat het doek over Sabena moest vallen, meer dan een jaar voor het faillissement.

Swissair heeft dus misbruik gemaakt van de goede trouw van de Belgische regering, van de Belgische leden van het managementcomité en van de raad van bestuur.

In feite wilden de aandeelhouders van Swissair grote schoonmaak houden en een aantal bedrijven afstoten. Ze hebben de financiële middelen gebruikt die beschikbaar waren om uit de as van Swissair een nieuwe vennootschap te laten herrijzen. De PS kan in dit opzicht alleen maar verwijzen naar de conclusies van de commissie en betreuren dat de verantwoordelijken van Swissair niet duidelijker met de vinger konden worden gewezen. Deze tekortkoming onderstreept de beperkingen van de werking van dergelijke commissies. Het is aan Justitie om de individuele verantwoordelijkheden te bepalen. De Belgische staat zal de nationale belangen die werden geschaad moeten verdedigen. Er zal moeten worden nagegaan hoe Swissair, dat tot 1996 een stevige reputatie genoot, in enkele jaren tijd zo ten onder kon gaan. De verpletterende verantwoordelijkheid van de aandeelhouders van Swissair en van de Zwitserse banken in het bijzonder, zal moeten worden bepaald.

De Belgische staat kon niet langer in Sabena investeren. De Europese constructie heeft een reeks privatiseringen op gang gebracht waardoor de lidstaten minder kunnen ingrijpen. Terwijl er voor de NMBS tot 2012

retarder le respect d'engagements que Swissair ne voulait pas ou plus honorer.

Swissair a donc abusé de la bonne foi du gouvernement belge et des membres belges du comité de direction et du conseil d'administration. En réalité, les actionnaires de Swissair Group souhaitaient faire le ménage, se débarrasser des compagnies dans lesquelles Swissair avait pris des participations. En 2001, les actionnaires de Swissair, notamment l'Union des banques suisses et d'autres, ont profité du temps et des moyens financiers disponibles pour mettre sur pied une nouvelle compagnie appelée Swiss, renaissant comme le phénix des cendres de Swissair. Tout avait été préparé minutieusement de façon machiavélique.

Monsieur le président, monsieur le premier ministre, messieurs les ministres, chers collègues, le groupe socialiste ne peut que se référer au rapport de la commission en ce qui concerne les responsabilités, tout en regrettant que la responsabilité des Suisses n'ait pu être épinglée de manière plus précise pour les raisons que j'ai exposées dans mon intervention.

Dans ce dossier, les limites de la commission d'enquête parlementaire sont apparues rapidement. A aucun prix, la commission ne pouvait se permettre d'entraver l'enquête au pénal menée par le juge Van Espen. D'autre part, il ne peut être question de léser les intérêts des créanciers de la Sabena et des créanciers de Swissair en empiétant sur les prérogatives du pouvoir judiciaire. Il appartiendra à la justice, au pénal et au civil, de déterminer les responsabilités individuelles des personnes morales et physiques qui ont, dans la gestion des dossiers Sabena et Swissair, commis des infractions pénales ou posé des actes fautifs ou imprudents qui ont concouru au désastre. L'Etat belge, dans le cadre d'une procédure judiciaire que l'on devine complexe, devra défendre les intérêts nationaux qui ont été lésés.

Enfin, il restera à comprendre comment, en Suisse, une compagnie qui, jusqu'en 1996, jouissait d'une telle réputation a pu, en quelques années, sombrer à un point tel qu'elle a entraîné la chute d'une série d'autres compagnies dont la Sabena.

Il conviendra d'établir la responsabilité écrasante des actionnaires de Swissair, plus particulièrement celle des banques suisses, qui dans ce dossier semblent avoir fait preuve du même cynisme qu'à l'égard des comptes dont étaient dépositaires, en Suisse, des victimes juives de l'holocauste, problème qui ne fut réglé qu'il y a peu de temps grâce à un arbitrage international.

Avant de conclure, je souhaiterais que l'on fasse bien la distinction entre la Sabena, qui était une société commerciale, et d'autres entreprises publiques comme La Poste ou la SNCB.

Vis-à-vis de la Sabena, l'Etat belge s'est trouvé, à un moment donné, dans l'impossibilité, sauf autorisation à titre exceptionnel accordée par la Commission européenne, de pouvoir encore investir dans la compagnie aérienne.

Il ne faut pas perdre de vue que la construction européenne a entraîné, de facto, une série de privatisations. Ce credo européen

investeringen ter waarde van 612 miljard frank op het programma staan, heeft Sabena nooit dergelijke steun kunnen genieten.

pour la libre concurrence entrave les Etats membres dans leur politique d'aide à des activités de service public. La SNCB, pour sa part, ne survivrait pas s'il n'y avait, chaque année, dans le budget de l'Etat fédéral, une dotation annuelle d'un montant frôlant les 90 milliards de francs. De surcroît, les investissements programmés pour la SNCB jusqu'en 2012 impliqueront, pour l'Etat, une addition de plus de 612 milliards de francs. Jamais, la Sabena n'a pu bénéficier d'une telle aide de l'Etat.

Notre crainte est donc que la construction de l'Europe, telle qu'elle se dessine avec l'ouverture vers l'Est, implique pour certains la volonté de délester l'Etat de ses missions de service public au profit d'une concurrence féroce, dont les citoyens seront les premières victimes et, préalablement, les membres du personnel de ce type d'entreprise.

02.51 Vincent Decroly (indépendant): Monsieur le président, j'entends les vives inquiétudes exprimées par monsieur Eerdekenis à propos de l'évolution européenne en matière de déréglementation, de libéralisation et de tout ce qui accompagne ce genre d'évolution.

Je pense que c'est probablement un diagnostic lucide mais je suis assez étonné de la capacité qu'ont des représentants socialistes à venir régulièrement parler à cette tribune de l'évolution européenne – en particulier de celle qui a mené à la déréglementation dans le secteur aéronautique –, comme si la Commission européenne, le Conseil des ministres européens ou même le Parlement européen, qui ont chacun à leur niveau présidé à cette évolution depuis le début des années 80, étaient aux yeux des socialistes et des responsables socialistes de ces différents niveaux quelque chose de totalement étranger.

Vous ne pouvez pas indéfiniment renvoyer à l'échelon européen des responsabilités qui vous seraient tout à fait étrangères, alors qu'à des moments-clés de l'évolution européenne, notamment entre le début des années 80 et les années 90, moments qui se sont avérés capitaux pour l'évolution lamentable qu'a connue le secteur aéronautique aujourd'hui – dont nous sommes en train de commenter les résultats –, au niveau de la Commission, au niveau du Conseil comme au parlement, le Parti socialiste avait un poids largement majoritaire ou au moins très déterminant. Vous ne pouvez pas simplement dire que tout cela est de la faute de l'Europe, c'est également celle du PS.

02.52 Claude Eerdekenis (PS): Monsieur le président, très brièvement, je signale à M. Decroly qu'on ne prête qu'aux riches! Imaginer que le PS, parti important en Communauté française de Belgique, pourrait avoir un tel poids au niveau de la Commission européenne et des 15 Etats membres, représentant près de 300 millions d'habitants, c'est prêter au principal parti de la Communauté française qui représente 1,40% des habitants de l'Europe, un poids que je voudrais bien que nous ayons! Si nous avions ce pouvoir, monsieur Decroly, nous ne serions pas allés dans la voie de la dérégulation de toute une série d'entreprises publiques, au nom de la libre concurrence. En ce qui nous concerne, très sincèrement, nous ne sommes pas d'accord avec la politique européenne telle qu'elle fut menée par M. Van Miert qui a exercé des responsabilités dans un autre parti socialiste.

02.51 Vincent Decroly (onafhankelijke): Uw diagnose is correct, maar wat me verbaast, is dat de socialistische kopstukken over de Europese constructie spreken alsof zij helemaal niets met de Europese Commissie, de Europese Ministerraad of zelfs het Europees Parlement te maken hebben. Als Europa schuld treft, geldt dat ook voor de PS!

02.52 Claude Eerdekenis (PS): Het lijkt me weinig waarschijnlijk dat onze PS zo zwaar doorweegt op het niveau van de Europese Commissie. Als we die macht inderdaad hadden, zouden we niet voor het middel van de deregulering hebben geopteerd. Samen met andere partijleden bestrijd ik die evolutie.

Nu kom ik tot de dag waarop Sabena failliet ging. De poging die men ondernomen heeft om te doen geloven dat dit een gevolg

Je conteste, avec d'autres membres de mon parti, cette évolution. Nous sommes convaincus que l'Europe fait fausse route et nous sommes particulièrement inquiets du fait que l'élargissement vers l'Est, qui est nécessaire politiquement sur le plan de la géopolitique, puisse avoir comme conséquence un créneau encore plus grand pour le marché libre, une économie de marché débridée, ce, sans régulation, sans contrainte dans le cadre de la mondialisation. Nous avons des combats à mener en commun et plutôt que de nous opposer et de nous délivrer de mauvaises notes, nous devrions œuvrer main dans la main pour des objectifs qui nous sont communs.

J'en arrive maintenant au jour de la faillite de la Sabena.

Ce jour-là, nous avons été ulcérés parce qu'on a tenté de justifier cette faillite par le fait qu'il s'agissait d'une entreprise à participation publique. Or, si tel n'était le cas, il n'y aurait plus de compagnie en Belgique. En effet, Brussels Airlines n'a pu naître des cendres de la Sabena que parce que toute une série de partenaires privés mais aussi publics ont accepté de jouer dans la pièce. Je pense notamment à la société régionale d'investissements pour la Wallonie et à la SMAP. Par conséquent, il est heureux que le secteur public soit là, à certains moments, pour boucher les vides que crée le secteur privé lorsqu'il ne sait pas assumer ses obligations sociales.

Lorsque l'on constate l'évolution de ce dossier durant ces dernières années, force est de constater que le secteur privé, auquel – je le disais – certains attribuent toutes les qualités, peut aussi dans certains cas – on l'a vu avec Swissair – être la source de toutes les bévues et turpitudes.

Nous, socialistes, aspirons, demain, non pas à plus d'Etat, mais à mieux d'Etat pour garantir un service public maximal pour les citoyens à un moindre coût tout en garantissant ce que nous appelons le service universel.

Pour conclure, monsieur le président, si j'ai voté ce rapport, cela ne signifie pas que j'en accepte chacune des lignes et chacun des paragraphes. Au nom du groupe socialiste, Mme Lalieux fera état de notre position quant au chapitre des recommandations. Elle exposera les raisons pour lesquelles nous avons, à propos de ce chapitre, plus que des réticences. Il est vrai que le temps a cruellement manqué à la commission lors de l'examen de ce chapitre particulièrement complexe.

Enfin, monsieur le président, une commission d'enquête parlementaire constitue a priori, pour le parlement comme pour la population, un outil exceptionnel. La commission Sabena a toutefois montré ses limites de façon criante. Il est impératif de revoir la loi sur les commissions d'enquête parlementaires. Cet outil doit servir principalement à assurer des recommandations au parlement dont la principale mission est de légiférer.

L'exercice de la détermination des responsabilités individuelles est problématique par nature dans la mesure où, ces dernières années, les commissions d'enquête concourent avec des enquêtes judiciaires.

was van het feit dat het om een onderneming met overheidsparticipatie ging, heeft ons bijzonder diep geraakt. Op bepaalde ogenblikken kan men alleen maar gelukkig zijn dat de openbare sector er is om de brokken te lijmen wanneer de privé-sector zijn verantwoordelijkheid niet op zich neemt. Swissair illustreert het feit dat de privé-sector niet terugschrikt voor schandelijk gedrag. Wij pleiten bijgevolg voor een maximale staatsinmenging.

Ik heb voor dit verslag gestemd, wat echter niet betekent dat ik het over de hele lijn goedkeur. Zo hebben we meer dan reserves bij het hoofdstuk met de aanbevelingen.

Daarenboven heeft de Sabena-commissie duidelijk gemaakt dat het systeem van parlementaire onderzoekscommissies zijn grenzen heeft. De wet in dat verband zou moeten worden herzien. Dergelijke commissies brengen de burger niet dichterbij de overheid, maar zorgen voor allerlei verdachtmakingen, wat nog in de hand wordt gewerkt door georganiseerde lekken. Daarnaast zou ook de deontologie van de commissarissen, die tijdelijk worden bekleed met gerechtelijke bevoegdheden, echter zonder de daarmee samenhangende verantwoordelijkheden, nader moeten worden onderzocht.

Met die bedenkingen in het achterhoofd heeft mijn fractie kennis genomen van dit verslag.

Dans la commission Dutroux, par exemple, le fait d'avoir épinglé un certain nombre de gendarmes responsables de négligences dans le cadre de l'enquête sur les enfants disparus a abouti à ce que les intéressés soient blanchis au disciplinaire. Pour la population, une telle situation est inacceptable et les commissions, au lieu de rapprocher le pouvoir des citoyens, aboutissent à susciter la méfiance de la population.

Enfin, le système des fuites sciemment organisées discrédite le parlement tout entier. Il serait excessif de jeter le bébé avec l'eau du bain et de dire qu'il ne doit plus, à l'avenir, y avoir de commissions d'enquêtes parlementaires. Il convient cependant, avant d'en décider de nouvelles, d'adapter non seulement la législation sur les enquêtes parlementaires mais aussi d'examiner la déontologie, le secret professionnel dont sont investis ceux qui, dans un parlement, se consacrent à une telle mission et qui, pour une durée limitée de leur mission législative, se voient investis temporairement des responsabilités du pouvoir judiciaire sans en avoir cependant les obligations et les responsabilités.

Monsieur le président, chers collègues, c'est dans cet état d'esprit, avec toutes les réserves qu'exprimera Mme Lalieux, que notre groupe a pris connaissance de ce rapport.

De **voorzitter**: Mijnheer Van Hoorebeke, ik geef u nog het woord, anders raken wij er niet uit. Ik zal aandachtig toehoren en ik hoop dat ik niet de enige zal zijn.

Collega's, na het betoog van de heer Van Hoorebeke sluit ik de ochtendvergadering en herbegin ik met de middagvergadering.

02.53 Eerste minister **Guy Verhofstadt**: (...)

De **voorzitter**: Mijnheer de eerste minister, ik wil wel doorgaan als u dat wenst. Er zijn 14 sprekers ingeschreven. Ik heb wel een oproep gedaan om de spreektijd te beperken.

(...)

02.54 **Karel Van Hoorebeke** (VU&ID): Mijnheer de voorzitter, mijnheer de eerste minister, heren ministers, collega's, ik ben blij dat ik nog voor de middag aan het woord kan komen en het ochtenddebat kan afsluiten, zeker na de goednieuwsboodschap die wij net van collega Eerdeken hebben gekregen, waarin hij de werkzaamheden van de commissie zeer veel lof heeft toegezwaid.

Mijnheer de voorzitter, ik had eigenlijk de bedoeling mij na de werkzaamheden in de commissie te onthouden bij de stemming over het eindrapport, al was het maar om hulde te brengen aan al de personeelsleden – toch zo'n 8.000 – en al de andere personen die mee de gevolgen van het faillissement dragen. Ik wil ook hulde brengen aan al die mensen die geconfronteerd zijn geworden met een van de zwaarste faillissementen die wij tot nu toe in ons land gekend hebben. Zij hebben eigenlijk vrij sereen en gelaten alles over zich heen laten gaan. Ik denk dat het vandaag het moment is dat te zeggen. Wij mogen toch niet vergeten dat ongeveer 8.000 mensen werkloos geworden zijn. Wij hebben de goednieuwscijfers wel gehoord waarbij gezegd werd hoeveel mensen er opnieuw aan het werk zijn kunnen raken. Maar wanneer men die cijfers goed bekijkt,

02.54 **Karel Van Hoorebeke** (VU&ID): Dans le cadre de la discussion du rapport final, il est important de rendre aussi hommage aux 8.000 ex-Sabéniens. Malgré les nombreux chiffres optimistes, beaucoup de pilotes – principalement des jeunes – restent sur la touche et seuls 45 pour cent des anciens travailleurs ont retrouvé du travail.

On peut lire dans "*Zin en onzin van parlementaire onderzoekscommissies*" de Sofie Staelraeve que les Belges n'auraient qu'une confiance limitée dans les institutions démocratiques. Le fossé entre le citoyen et la politique est plus

stelt men vast dat vele piloten vandaag nog niet opnieuw aan het vliegen zijn. Vooral de jonge piloten worden daarbij getroffen, mensen die niet voldoende vliegervaring hebben op de diverse toestellen. Van de personeelsleden heeft zowat 45% ander werk gevonden, de overigen staan nog steeds in de kou. Ik denk, collega's, dat bij de bespreking van het eindrapport wij daaraan toch aandacht mogen schenken.

Mijnheer de voorzitter, heren ministers, collega's, ik wil als inleiding citeren uit een heel interessant boekje dat mij onlangs werd toegestuurd. Het heet "Parlementaire onderzoekscommissies: zin en onzin" en werd geschreven door Sofie Staelraeve, die assistente is aan de Rijksuniversiteit Gent, maar die ook politieke bindingen heeft, nietwaar, mijnheer Coveliers?

Ik citeer dus uit een totaal onafhankelijke maar betrouwbare bron. De eerste minister, die met de heer Langendries aan het praten is, zou beter even luisteren. Ik citeer uit de inleiding, op bladzijde 7: "Recent onderzoek door Mark Elchardus heeft opnieuw aangetoond dat het vertrouwen van de Belgen in onze democratische instellingen van een teleurstellend laag peil is." Waar is de tijd, mijnheer de eerste minister, dat u uw burgermanifesten schreef met de bedoeling de politiek dichterbij de burger te brengen? Vandaag kunnen wij alleen maar vaststellen dat de kloof tussen de politiek en de burger steeds groter wordt. Het spel dat gespeeld is in deze parlementaire onderzoekscommissie is daar uiteindelijk de emanatie van gebleken.

Ik citeer voort uit dat belangrijke werkje: "De belangrijkste politieke instelling in een democratische staatsorganisatie is zonder meer het Parlement, de emanatie van de stem van de kiezer die zijn vertegenwoordigers afvaardigt in een wetgevende, kortom besluitvormende vergadering."

"Of toch ten minste" – zo schrijft zij – "zo behoort het in theorie te zijn". Een laatste citaat luidt: "Politologen, oplettende kiezers en parlementsleden zelfs, hebben echter al te vaak gewezen op de relativiteit van dit theoretisch verhaal ten opzichte van de realiteit. De echte politieke macht is al lang niet meer te situeren bij het Parlement, maar wel bij de politieke partijen en bij de regering. De breuklijn wetgevende versus uitvoerende macht is een staatsrechtelijke constructie. Deze oppositie versus meerderheid vormt de realiteit".

Dat is, collega's, wat zich voordeed in de parlementaire onderzoekscommissie. Met wat wij uiteindelijk werden geconfronteerd werd goed verwoord door de heer Annemans. Het feit dat er drie rapporteurs waren, een voorzitter en ook nog een uitgebreid bureau met leden van de meerderheid, heeft ertoe geleid dat wij werden geconfronteerd met een spel waarbij de oppositie – of liever een verkleinde oppositie, want ook de heer Verherstraeten zat in het spel van de meerderheid – slechts weerwerk kon bieden en daarin voor een belangrijk deel ook slaagde, mijnheer Annemans, om te vermijden dat alle schadeberokkende passages ten aanzien van de eerste minister en van ministers Daems en Di Rupo zouden worden weerhouden.

Alvorens de analyse van het rapport aan te vatten richt ik mij even tot de heer Coveliers omdat hij aankondigde dat er een motie zal

grand que jamais et le jeu qui s'est joué dans cette commission en est l'émanation. Cela fait longtemps que le pouvoir n'appartient plus au Parlement mais au gouvernement et aux partis de la majorité. On l'a vu aussi au moment de la désignation du président, des rapporteurs et du bureau de la commission. La majorité est parvenue à faire disparaître du rapport tous les passages qui auraient pu porter préjudice à ses ministres.

Les affirmations de M. Coveliers ne tiennent pas la route. Le rapport de la commission Dutroux a été approuvé par l'adoption d'une motion signée par tous les groupes. Je vais d'ailleurs également déposer deux motions.

worden ingediend, die eigenlijk gelijklopend is met alle andere moties die in de andere onderzoekscommissies werden ingediend.

Ik kan nu reeds aankondigen, mijnheer Coveliers, dat ik ook twee moties zal indienen, maar daarop kom ik later nog terug.

In het werk "Parlementair onderzoeksrecht" van Frank Meerschaut, Marc Van der Hulst en Stefaan Van Der Gucht lees ik het volgende in verband met de onderzoekscommissie-Dutroux: "In het geval van de onderzoekscommissie-Dutroux werd een door alle fractie ondertekende motie ingediend en aangenomen, waarbij de Kamer niet alleen instemde met de vaststellingen, de aanbevelingen en de besluiten van de onderzoekscommissie, maar tegelijk het mandaat van de onderzoekscommissie verlengde met het oog op het onderzoek van de eventuele beschermingen en dergelijke".

Uw verhaal gaat aldus niet op, mijnheer Coveliers. Immers, in de onderzoekscommissie-Dutroux zijn alle elementen van het rapport goedgekeurd op basis van een motie die mede werd ondertekend door alle fracties.

02.55 Hugo Coveliers (VLD): Mijnheer Van Hoorebeke, voor de onderzoekscommissie-Lumumba heb ik niet ...

02.56 Karel Van Hoorebeke (VU&ID): ...en niet voor de onderzoekscommissie in verband met het Heizel-drama en niet voor de onderzoekscommissie in verband met de dioxinecrisis...

02.57 Hugo Coveliers (VLD): ...niet voor de onderzoekscommissie in verband met het Heizel-drama, niet voor de onderzoekscommissie van 1999 over de Bende van Nijvel, niet voor de onderzoekscommissie inzake de mensenhandel van 1994...

02.57 Hugo Coveliers (VLD): La commission Dutroux constitue un mauvais exemple. Tel n'était pas le cas pour toutes les autres commissions d'enquête parlementaire importantes, telles que les commissions qui se sont penchées sur l'affaire Lumumba, les tueurs du Brabant, le drame du Heysel, la traite des êtres humains,...

02.58 Karel Van Hoorebeke (VU&ID): Mijnheer Coveliers, de belangrijkste onderzoekscommissie was de onderzoekscommissie-Dutroux.

Indien u voorbeelden aanhaalt, dan moet u ook deze aanhalen die spelen in het nadeel van uw stelling. Als advocaat zou u moeten weten dat u de informatie correct moet doorgeven.

02.59 Hugo Coveliers (VLD): (...)

02.60 Karel Van Hoorebeke (VU&ID): Mijnheer Coveliers, dat was tot op heden de belangrijkste onderzoekscommissie in ons land.

02.61 Gerolf Annemans (VLAAMS BLOK): Mijnheer de voorzitter, de commissie-Dutroux is niet degene die de regel bevestigt, maar het is de enige commissie die erin slaagde, zeker in haar eerste rapport, een parlementair onderzoek op poten te zetten, dat uit het

02.58 Karel Van Hoorebeke (VU&ID): Il faut citer tous les exemples. A ce jour, la commission Dutroux fut la plus importante de toutes.

02.61 Gerolf Annemans (VLAAMS BLOK): La commission Dutroux est la seule commission d'enquête qui est restée à l'écart

vaarwater is gebleven van de politieke tentakels, de politieke compromissen en de uiteindelijke politieke consensus. du jeu politique.

Alle andere commissies die de heer Coveliers aanhaalde, zijn commissies die daadwerkelijk het slachtoffer werden van politiek getouwtrek. In die zin is ook de Sabena-commissie daarvan een bewijs.

02.62 Karel Van Hoorebeke (VU&ID): Mijnheer Annemans, ik wil eraan toevoegen waarom dat in de commissie-Dutroux op basis van een unanieme meerderheid – de oppositie inclus – kon. Dat was omdat de commissie-Dutroux niet moest oordelen over verantwoordelijkheden van andere politici. Het was gemakkelijk om de zwartepiet door te schuiven naar politiemensen die nadien tuchtrechtelijk zijn vervolgd, maar hier hebben we een commissie, samengesteld uit politici, die moet oordelen over andere politici, fractiegenoten en ministers uit hun partij die men vakkundig heeft trachten af te schermen. U was er niet bij, maar collega Cortois en collega Van Campenhout zullen kunnen bevestigen welke intriges er zijn gespeeld om uiteindelijk de belangrijkste en gevaarlijkste passages uit dit rapport te houden.

02.63 Hugo Coveliers (VLD): (...)

02.64 Karel Van Hoorebeke (VU&ID): Ik zou veel liever hebben dat u het niet goedkeurt. Dat zou ten minste eerlijk zijn.

02.65 Hugo Coveliers (VLD): (...)

02.66 Karel Van Hoorebeke (VU&ID): Dat is zo. Mijnheer Coveliers, weet u wat we die laatste nacht hebben meegemaakt? Iedereen ging om 14.00 uur naar de commissie met het gedacht dat om 17.00 uur die commissie zou gedaan zijn en dat het eindrapport zou zijn gelezen. Het was immers een tweede lezing. Wij hebben vergaderd tot 04.00 uur 's nachts! Weet u wie daar nog tot 04.00 uur 's nachts aanwezig was? Dat was de fractiesecretaris van de PS en de fractiesecretaris van de VLD, de heer Hedwig De Koker, die op een bepaald ogenblik heeft gezegd dat de zin waarin de heer Verhofstadt wordt genoemd als zijnde in overtreding met de wet op de onderzoekscommissies, er zeker uit moest. Daarin bent u ook geslaagd, maar het gevolg is wel geweest dat u uw goede collega, minister Daems, hebt opgeofferd omdat het natuurlijk niet mogelijk was om én de eerste minister én minister Daems uit het rapport te krijgen. Dat, goede collega Daems, is niet gelukt. U bent vandaag het zoenoffer dat zal worden gegeven.

De Nieuw-Vlaamse Alliantie, collega's, zal dus tegen de goedkeuring van dit verslag stemmen. Gedurende meer dan één jaar heeft deze commissie haar werkzaamheden verricht, maar reeds van bij het begin werd de commissie in een bepaalde richting gestuurd. Dit zou de doofpotoperatie van de politieke verantwoordelijkheden worden. De VLD heeft één grote vergissing begaan door niet te eisen dat zij of iemand van de meerderheid het voorzitterschap van de commissie zou krijgen. De VLD heeft ook de grote vergissing begaan – mijnheer Cortois, u hebt er nog tegen gefulmineerd – dat zij ook geen rapporteurs had, want het sturen van de commissie is inderdaad gebeurd door de voorzitter en door de rapporteurs, daarna ook

02.62 Karel Van Hoorebeke (VU&ID): Les membres de la commission Dutroux n'avaient pas à se prononcer sur la responsabilité d'autres hommes politiques. Les intrigues et les manipulations auxquelles on s'est livré pour biffer certaines parties du rapport dépassent l'entendement.

02.66 Karel Van Hoorebeke (VU&ID): Le ministre Daems est le bouc émissaire qui doit payer pour les autres. La NV-A votera contre l'adoption du rapport. Le VLD a commis une grave erreur en n'exigeant pas qu'un des siens soit désigné comme président ou comme rapporteur de la commission. Le président et les rapporteurs ont orienté les travaux de la commission. En fait, le ministre Daems n'est pas responsable.

Le rapport traite presque exclusivement de la période de l'alliance avec Swissair alors que des problèmes se posaient manifestement avant. En son temps, M. Dehaene avait déclaré souhaiter être débarrassé de la Sabena. Il avait alors été appuyé par M. Schiltz.

Les premiers témoignages, ceux des organisations syndicales, ont été impeccablement répartis par

bijgetreden door het uitgebreid bureau.

Mijnheer Cortois, u moet toch toegeven dat het voor u zeer moeilijk is geweest. U en de heer Van Campenhout hebben al het mogelijke gedaan – en ik feliciteer u daarvoor – om alle slechte passages ten nadele van de VLD zoveel mogelijk uit het rapport te houden. Ik feliciteer u voor de inzet waarmee u uw werk hebt geleverd, maar, collega Daems, het heeft voor u niet mogen zijn. Ik zal daarop straks nog even terugkomen. Ik heb veel waardering voor het werk dat u hebt geleverd en eigenlijk bent u niet de verantwoordelijke voor het teloorgaan van Sabena. Dat zeg ik u eerlijk, in uw ogen kijkend. Straks zal het natuurlijk wat moeilijker worden als ik over uw verklaring ga spreken.

Hoewel de opdracht niet was beperkt tot één periode uit het Sabena-verhaal, hebben de onderzoekswerkzaamheden zich van bij het begin toegespitst op de periode met Swissair. Niemand zal nochtans ontkennen dat ook in de vroegere periodes met de regelmaat van de klok over een mogelijk faillissement van Sabena werd gesproken. Zelfs in de periode waarin Sabena zowel de Belgische Staat als Swissair als aandeelhouders kende, werd voornamelijk gezocht naar wanpraktijken bij Swissair. Ik vind dat dan ook jammer. We waren eigenlijk van plan om verder in de tijd terug te gaan. Dat zult u ook ondersteunen. Eerste minister Dehaene heeft op een bepaald ogenblik gezegd dat hij liever van Sabena af zou zijn. Daarna heeft hij dat afgezwakt en gezegd dat de maatschappij moest opgaan in een groter geheel, maar uiteindelijk bedoelde eerste minister Dehaene op dat ogenblik dat hij tabula rasa wou maken en Sabena wou laten verdwijnen.

Hij werd daarin trouwens ondersteund door de toenmalige Volksunie-minister Hugo Schiltz, die nu de éminence grise is van een andere partij. Wat de eerste getuigenissen betreft, de syndicale organisaties, is de commissie van bij het begin gestart in de oude politieke cultuur. De personen die als eersten verhoord werden, waren de syndicale vertegenwoordigers en vakbondssecretarissen, netjes verdeeld per taalrol en kleur: een vertegenwoordiger namens het ACV, namens de metaalcentrale van het ABVV, namens het vliegwezen van ABVV-ACOD, namens het ACLVB. Dat zijn allemaal mensen die in de algemene centrale hun verantwoordelijkheid als vakbondsman of -vrouw hadden, maar uiteindelijk van Sabena niets kenden.

Wij hebben twee personeelsleden en een vakbondsafgevaardigde van Sabena zelf gehoord. Die mensen hebben eigenlijk de vinger op de wonde gelegd. De andere vakbondsvertegenwoordigers zijn gewoon hun rolletje komen spelen. Ik vraag mij af of er voor de getuigenis van ABVV-secretaris Freddy Tack geen overleg is geweest met de collega's van de SP.A, om toch maar een verklaring af te leggen die in hun voordeel zou zijn. Moeten wij ons ook niet afvragen of ACV-vakbondssecretaris Inge Vervotte – op het ogenblik toen ze kwam getuigen, was ze nog vakbondssecretaris, nu loopt ze hier rond in de wandelgangen van het Parlement en schrijft ze zelfs een vrije tribune – niet gebriefd werd door de CD&V-fractie. Mijnheer Leterme, u zwijgt. Dat zal dus ook wel zo geweest zijn.

02.67 Yves Leterme (CD&V): (...)

02.68 Karel Van Hoorebeke (VU&ID): Mijnheer Leterme, tot uw

rôle linguistique et par tendance politique. La plupart des témoins étaient issus des centrales générales et ignoraient tout de la Sabena. La question est de savoir si la FGTVB n'a pas été approchée par le SP.A et si Inge Vervotte, de la CSC, n'a pas été briefée par le CD&V. Le porte-parole des pilotes, M. Filip Van Rossem, n'a jamais pu venir témoigner en dépit des nombreuses lettres des membres de la commission au président, M. Langendries.

02.68 Karel Van Hoorebeke

grote ergernis gaan wij ook de kiesdrempel halen, en zelfs veel meer dan dat.

Het was dan weer opvallend dat het gezicht van de piloten, met name piloot Filip Van Rossem, hier niet heeft mogen getuigen. Ik neem Servais Verherstraeten als getuige wat dat betreft. Hoeveel brieven hebben wij niet geschreven naar voorzitter Langendries om te vragen dat er nog een aantal mensen zouden worden gehoord? Mijnheer Annemans wellicht ook, maar u hebt mij nooit een kopie bezorgd van de brieven die u hebt gestuurd. Van Rossem wist wat er precies verkeerd is gegaan.

De partijpolitiek had dus reeds van bij de aanvang een invloed op de werking. Deze commissie is in haar beoordeling nooit losgekomen van actuele politieke belangen. De mildheid voor de geestesgenoten was dan ook opvallend, wanneer zij moesten worden gehoord door de commissie. De ene ondervraging verliep harder dan de andere, "selon la tête du client", zoals men in het mooi Nederlands zegt.

Ik kom tot de partijpolitieke samenstelling van de raad van bestuur. Er is een getuigenis die wij niet terugvinden in het eindrapport. Ik raad echter aan om nog eens de getuigenis te lezen van één van de leden van de raad van bestuur, de heer Vander Stichele. Hij was gedurende vele jaren lid van de raad van bestuur van Sabena. Hij heeft letterlijk verklaard, collega's, dat de raad van bestuur samengesteld was uit leden van de traditionele politieke families; liberalen, socialisten en christen-democraten, verdeeld per taalrol. Dit was altijd de samenstelling van de raad van bestuur. De raad van bestuur heeft eigenlijk zijn werk niet op correcte wijze kunnen doen, want om lid te kunnen worden van de raad van bestuur van Sabena werden over bedrijfs- of bestuurservaring klaarblijkelijk geen eisen gesteld. De loyaliteit met een traditionele partij was de enige voorwaarde om in deze raad van bestuur te kunnen zetelen.

Gewezen eerste minister Dehaene, collega's van de VLD, heeft onder eed verklaard dat hij dit onder zijn premierschap wenste te veranderen. De leden van de partijpolitieke raad van bestuur moesten niet gewoonweg partijpolitieke ja-knikkers zijn, maar moesten mensen met bedrijfservaring worden. Dat is gewezen eerste minister Dehaene komen verklaren. Hij wilde een einde maken aan de "kabinettards" in deze raad van bestuur, maar hier kreeg hij tegenwind. De Franstalige partijen en de liberalen hielden vast aan hun partijmensen in deze raad van bestuur. De uitspraak van toenmalig VLD-voorzitter De Croo daaromtrent is legendarisch, mijnheer de voorzitter: "Het wordt Clair Ysebaert als bestuurder of het wordt niemand". Indien u twijfelt aan de woorden van gewezen eerste minister Dehaene, dan zal ik even citeren uit zijn verklaring.

"Ik heb toen inderdaad – dat is een publiek geheim,- toen ik vanuit de VLD het voorstel kreeg de heer Ysebaert aan te duiden, contact gehad met de heren Verhofstadt en De Croo om iemand met meer bedrijfservaring aan te duiden. Men heeft toen vastgehouden aan de naam Ysebaert. De heer Ysebaert is benoemd geworden. De heer De Croo heeft dat toen doorgedrukt". Mijnheer de voorzitter, straks zal ik over u iets zeggen. Blijf aandachtig luisteren, want het wordt boeiend. Het is moeilijk te spreken over iemand die achter je zit en de Kamer voorzit. Hij zat ook in CityBird.

(VU&ID): Les commissaires se sont montrés étonnamment indulgents à l'égard de leurs alliés politiques. Le rapport est très succinct au sujet du témoignage de M. Van der Stichele, membre du conseil d'administration de la Sabena. Il a déclaré devant la commission que le conseil était composé de membres des familles politiques traditionnelles, répartis par rôle linguistique. Aucune expérience en matière de gestion d'entreprise ou de direction n'était requise. Le premier ministre de l'époque, M. Dehaene, a essayé de couper court à ces pratiques, mais il s'est heurté à l'opposition des francophones et des libéraux. M. De Croo, alors président de parti a exigé et obtenu la nomination de Clair Ysebaert.

Le PS et les autres partis francophones restent convaincus qu'une entreprise financée par les deniers publics doit être dirigée par des personnes inféodées au pouvoir. On a vu qu'ils avaient tort.

Le conseil d'administration a failli à sa tâche et ses membres peuvent être déclarés personnellement responsables. Ils se sont déjà renseignés pour savoir s'ils étaient suffisamment assurés. Bien que les Suisses aient été actionnaires minoritaires, ils ont obtenu le pouvoir et le conseil d'administration les a suivis aveuglément.

Il est déplacé de faire porter le chapeau au management et au personnel. Mais il ne faut pas charger uniquement Swissair.

De PS en de andere Franstalige partijen hebben nooit anders gedaan. Volgens hen kan een bedrijf met overheidsgeld alleen goed geleid worden als partijgetrouwen het bedrijf besturen en hiervoor verantwoording afleggen aan de partij. Het faillissement van Sabena en de huidige problemen van de NMBS bewijzen dat zij ongelijk hebben.

Over deze partijpolitieke raad van bestuur wil ik kort zijn. Hij heeft gefaald. Ik stel duidelijk dat de bestuurdersverantwoordelijkheid in het gedrang kan komen. In tegenstelling tot de oude faillissementswet, waar alles via de curator moest verlopen, kunnen schuldeisers sinds de nieuwe faillissementswet rechtstreeks een vorderingsrecht uitoefenen tegen gewezen leden van de raad van bestuur en tegen het management. De bestuurders zijn tweemaal bijeengewees om hun verklaringen voor de onderzoekscommissie voor te bereiden. Uitsluitel of zij al dan niet verzekerd waren tegen hun bestuurdersaansprakelijkheid zal – vermoed ik – in belangrijke mate aan bod zijn gekomen tijdens deze vergaderingen. De raad van bestuur heeft gefaald. Sinds de alliantie met Swissair heeft de partijpolitieke raad van bestuur stukje bij beetje zijn macht in handen gegeven van de Zwitsers die nota bene op dat ogenblik nog steeds een minderheidsaandeelhouder waren in Sabena. Na het verdwijnen van Godfroid werd Reutlinger de CEO van Sabena. Deze partijpolitieke raad van bestuur heeft blindelings het Zwitserse beleid gevolgd. Ik wil er eveneens op wijzen dat een van de laatste bestuurders niemand minder dan Jannie Haek was, beter bekend als de kabinetschef van minister Vande Lanotte. Ik hoop dat de heer Vanoost opnieuw in het halfrood zal zijn als ik het over minister Vande Lanotte zal hebben. De heer Vanoost heeft een boeiende analyse gemaakt van de verantwoordelijkheid van minister Vande Lanotte. Hij had dat beter gedaan op het ogenblik dat we de conclusies van het rapport aan het bespreken waren. Het is altijd gemakkelijk later verklaringen in de pers af te leggen als dat niet ter sprake werd gebracht tijdens de werkzaamheden van de commissie.

Wat het management en het personeel betreft, wil ik zeker niet meedoen aan het schuldig maken van deze groepen. Als het management te passief is geweest en uit mekaar tegenwerkende baronieën bestond, hadden de meerderheidsaandeelhouder en de raad van bestuur tijdig moeten ingrijpen. Dat is niet gebeurd. Het gaat niet op de schuld door te schuiven naar het management of het personeel, of alles af te wentelen op Swissair. Vaststelling is dat de raad van bestuur zijn werk niet heeft gedaan, geen controle heeft uitgevoerd. Het is, mijns inziens, ondermaats een deel van de verantwoordelijkheid naar het management en het personeel te willen doorschuiven.

Ik wil echter een kanttekening maken. Gewezen eerste minister Dehaene heeft voor de commissie onder ede verklaard dat in Sabena de bedrijfscultuur van een overheidsinstelling bestond. Dit was een verkeerde ingesteldheid. Sabena zat in een concurrentiele positie en kon zich niet veroorloven achterop te hinken ten aanzien van de concurrenten. Het is correct dat er een bedrijfssfeer heerste van een overheidsbedrijf waarvan men zeker was dat de Belgische Staat het nooit tot een faillissement zou laten komen. Ondertussen werd er gratis gevlogen door onder meer de leden van de raad van bestuur en het Hof. Het zou goed zijn de lijst op te vragen van al degenen die door de jaren heen gratis hebben gevlogen en op die

manier hebben meegeholpen aan het deficit van Sabena.

02.69 Gerolf Annemans (VLAAMS BLOK): (...)

02.70 Karel Van Hoorebeke (VU&ID): De heer Schiltz? Die vloog naar Amsterdam. Hij was met de auto.

02.71 Gerolf Annemans (VLAAMS BLOK): (...)

02.72 Karel Van Hoorebeke (VU&ID): Hij is begonnen als CVP'er.

02.73 Gerolf Annemans (VLAAMS BLOK): (...)

02.74 Karel Van Hoorebeke (VU&ID): Het was een amalgaam van verstandige mensen.

Het is toch verontrustend dat de heer Daerden, gewezen federaal minister en thans minister bij het Waals Gewest, op de vraag of hij kennis heeft van politieke beïnvloeding bij het personeel, heeft geantwoord: "Duizenden aanbevelingsbrieven heb ik geschreven". De toenmalige minister van Verkeer, die alleen maar kon lachen wanneer hij in de commissies werd ondervraagd over de NMBS en over Sabena, heeft dus duizenden aanbevelingsbrieven geschreven. Hij voegde er laconiek aan toe dat hij graag de statistieken zou zien van het personeel dat dankzij hem bij Sabena was binnengeraakt. Een dergelijke houding droeg er niet toe bij dat de juiste bedrijfscultuur bij Sabena zou hebben bestaan. Het bewijst dat de PS tot op heden niet beseft dat kwaliteit belangrijker is dan een partijkaart. Indien een dergelijke houding in het zuiden van land blijft bestaan, zal dit land verder in de economische afgrond terechtkomen.

Collega's, ik kom nu tot de passage van Swissair en de Belgische regeringen. Wij weten allemaal dat Swissair haar verplichtingen niet is nagekomen. Het lijkt mij echter te gemakkelijk – en dat zullen andere collega's nog wel doen – alle schuld op Swissair af te schuiven en het als de grote boeman voor te stellen. Zelfs op het ogenblik dat Swissair minderheidsaandeelhouder was en eventueel meerderheidsaandeelhouder zou worden, had Swissair beter moeten worden gecontroleerd, minister Daems. De raad van bestuur had zich als meerderheidsaandeelhouder moeten blijven gedragen. Men is te lichtzinnig in de val van Swissair gelopen. Zoals door enkele getuigen is gezegd, was het de vliegende bank waarin men het volste vertrouwen moest hebben en waaraan men zelfs geen lastige vragen mocht stellen. Dat is de reden waarom er zelfs nooit een due diligenceonderzoek is gebeurd.

Mijnheer de minister, hierbij wordt de opmerking dat de Belgische Staat altijd meerderheidsaandeelhouder is gebleven, eenvoudig weggeveegd door de stelling dat Swissair zich altijd heeft gedragen als meerderheidsaandeelhouder, en dat op termijn ook zou worden, hoewel het in het begin alleen maar een optie had op het verwerven van de meerderheid van de aandelen. Men heeft zich echter van in het begin gedragen alsof Swissair meerderheidsaandeelhouder zou worden. Daardoor is de controle verslapt en weggezakt, en hebben de raad van bestuur en de aandeelhouder uiteindelijk niet de nodige voorzichtigheid aan de dag gelegd.

02.74 Karel Van Hoorebeke (VU&ID): L'actionnaire majoritaire et le conseil d'administration auraient dû intervenir. Il ressort des déclarations de M. Dehaene que la Sabena pratiquait une culture d'entreprise publique. C'était une erreur car elle avait des concurrents. Entre-temps, on faisait voyager gratuitement le conseil d'administration, la Cour et d'autres encore. M. Daerden a lui-même déclaré avoir écrit des milliers de lettres de recommandation. Le PS ne se rend toujours pas compte que la qualité est plus importante qu'une carte de parti.

Swissair n'a pas respecté ses obligations mais le gouvernement belge aurait dû mieux la contrôler. Le gouvernement lui a accordé sa confiance à la légère. Alors que Swissair ne disposait que d'une option pour devenir actionnaire majoritaire, elle a d'emblée été traitée en tant que tel. On n'a pas pris les précautions qui s'imposaient.

M. Eerdekens a fait l'impossible pour que M. Di Rupo apparaisse sous son jour le plus favorable dans le rapport alors que c'est lui qui a fait entrer Swissair sans procéder à un examen minutieux de la situation financière. Tout ce dont il disposait, c'était quatre graphiques.

Het is belangrijk even stil te staan bij de verklaring en de rol van minister Di Rupo. Het is jammer dat de heer Eerdekens afwezig is. Hij heeft immers al het mogelijke gedaan om de heer Di Rupo zo goed mogelijk voor te stellen in het eindrapport en heeft erover gewaakt dat de naam van de heer Di Rupo niet zou worden geciteerd. De PS werd daarin bijgetreden door de SP: blijkbaar zaten zij toch in een soort alliantie. Nochtans had de heer Di Rupo, als bevoegd minister in 1995, Swissair binnengehaald. Hij had een blind vertrouwen in Swissair, dat als een vliegende bank werd aangezien. Nooit – en ik benadruk dit – is er een onderzoek geweest naar de financiële sterkte van Swissair. Ik herinner mij de debatten die wij hebben gevoerd over het aspect van de due diligence. De PS heeft daar gezegd dat een due diligence niet moest worden gevoerd, want een due diligence gebeurt alleen maar door de opslorpende partner tegenover de kleine partner die men opslorpt. Welnu, wij hebben de uiteenzettingen van collega De Lembre en expert Garny gehoord. Zij hebben gezegd dat het hier niet ging om een opslorping of een fusie, maar om een alliantie tussen Sabena en Swissair, en dat het daarom nuttig ware geweest een due diligenceonderzoek te laten uitvoeren. Mijnheer de minister, dat was toen in 1995 niet uw verantwoordelijkheid, maar die van de heer Di Rupo.

De heer Di Rupo heeft dat dan ook niet gedaan. Waarop heeft hij zich gebaseerd? Ik citeer uit de verklaring van de heer Di Rupo op bladzijde 23, waar hij zegt: "Monsieur le président, permettez-moi, en quatre graphiques, de vous donner l'état de santé de Swissair en 1995. Il faut m'excuser si j'utilise les comptes tels qu'ils sont publiés. Pour le reste, c'est un travail d'experts et je ne doute pas de leurs compétences mais j'agis avec ce que j'ai, c'est-à-dire les comptes et bilans de 1996 reprenant tous les chiffres de 1995".

Dat betekent dat de heer Di Rupo, die in 1995 de verantwoordelijke minister was, Swissair heeft binnengehaald, niet op basis van een due diligence onderzoek, maar op basis van vier grafieken. Die vier grafieken gingen over de liquiditeit, de cashflow en over le niveau de liquidité, zoals hij heeft vermeld. Vier grafieken heeft de heer Di Rupo in 1995 gebruikt om Swissair binnen te halen in een alliantie met Sabena. Wat vinden wij daarvan terug?

02.75 Gerolf Annemans (VLAAMS BLOK): Dat is nu net wat ik daarnet duidelijk heb gemaakt. Hij beweert in 2003 dat hij vier grafieken heeft op basis van die boekjaren, terwijl hij in 1995 onmogelijk de cijfers van het boekjaar 1995 kon hebben. Nu beweert hij dat hij zich daarop toch gebaseerd heeft. Over vervalsingen en over manipulaties gesproken! Wij hebben ontdekt dat hij ons met die vier grafieken ook nog eens heeft proberen te bedriegen in 2002.

02.76 Karel Van Hoorebeke (VU&ID): Mijnheer Annemans, dat is een correcte aanvulling.

Dat geeft alleen maar aan dat de verantwoordelijkheid van Di Rupo in het hele Sabena-dossier verpletterend is. Maar vinden wij één passage terug in het rapport waarin gesproken wordt over de verantwoordelijkheid van de heer Di Rupo? Vindt u de naam van de heer Di Rupo terug, tenzij in de goed-nieuws-passages? Daar vinden we wel namen terug, maar in de slecht-nieuws-passages vinden we geen enkele naam terug.

02.75 Gerolf Annemans (VLAAMS BLOK): En 1995, M. Di Rupo ne pouvait d'ailleurs évidemment pas disposer des chiffres de cette année-là. Il affirme malgré tout s'être fondé sur ces données.

02.76 Karel Van Hoorebeke (VU&ID): En effet. La responsabilité de M. Di Rupo est écrasante. Son nom n'est pourtant pas cité dans le rapport. Le PS a même tenté d'imposer un amendement stipulant que M. Di Rupo avait pris sa décision après avoir procédé à une analyse approfondie.

Ik herinner mij de manoeuvres van de PS nog. Mijnheer Annemans, ik denk dat u toen aanwezig was.

02.77 Gerolf Annemans (VLAAMS BLOK): (...)

02.78 Karel Van Hoorebeke (VU&ID): U was er altijd, op het juiste moment, dat geef ik toe.

Collega's, om maar te zeggen hoe subtiel de manoeuvres van de PS en andere fracties waren, wil ik het volgende voorbeeld geven. De PS heeft geprobeerd om een amendement in het rapport te krijgen waarin stond dat Di Rupo beslist had op grond van een grondige juridische analyse, gesteund door een grondige economische en financiële analyse. Dat amendement wilde de PS erin krijgen, maar wij hebben dat uiteindelijk kunnen verhinderen. Het zoenoffer was dat de naam van Di Rupo dan maar moest verdwijnen.

Ik zei dat de PS-commissieleden in de onderzoekscommissie verschillende manoeuvres en manipulaties hebben uitgevoerd. Zij hebben bij de opstelling van het verslag de andere regeringspartijen voortdurend onder druk gezet om een leugen in het verslag te krijgen. Ik verwijs naar het amendement dat zij wilden invoeren. De PS probeerde met een tekst het verslag in de richting te sturen dat er wel een onderzoek uitgevoerd zou zijn. Toen dat niet lukte, moest de naam Di Rupo sneuvelen en werden algemene termen gebruikt zoals "Belgische aandeelhouder", "de Belgische staat" of "de overheid", maar namen kwamen er niet. Vooraleer wordt opgemerkt dat Swissair haar verplichtingen inderdaad niet is nagekomen, moet dan ook worden gezegd dat Di Rupo als bevoegde minister zijn verplichtingen niet is nagekomen. De verantwoordelijkheid van Di Rupo is verpletterend. Het uitblijven van een onderzoek naar Swissair is een flagrante inbreuk op de voorzichtigheidsplicht. In vage bewoordingen is dat in het verslag onder PS-druk weggemoffeld.

De opvolger van minister Di Rupo in de federale regering was minister Daerden. Hij heeft een belangrijke aanvulling op de oorspronkelijke overeenkomst met Swissair ondertekend. Toen hij daarover in de onderzoekscommissie ondervraagd werd, wist hij niet meer waarover het ging. Hij kende nauwelijks nog de inhoud van de overeenkomsten die hij had ondertekend.

Ook deze bevoegde minister die zwaar in gebreke is gebleven, wordt echter in het rapport niet met name vermeld. Zoals de heer Annemans heeft gezegd – ik verwijs naar ons amendement terzake – wordt de verantwoordelijkheid van de heren Daerden en anderen onder het tapijt geveegd.

Ik kom dan bij de huidige regering, bij minister Daems en de eerste minister. Hoewel minister Daems zijn best heeft gedaan om dit dossier in de goede richting te sturen, heeft hij toch gedurende lange tijd Swissair laten begaan. Het duurde maanden vooraleer nieuwe afspraken met Swissair werden gemaakt. Het duurde opnieuw maanden vooraleer deze afspraken werden omgezet in juridisch afdwingbare overeenkomsten. Uiteindelijk zijn het deze overeenkomsten die Swissair niet heeft nageleefd. Bovendien heeft Swissair – ik verwijs naar de brief van de heer Corti op 3 april 2001

02.78 Karel Van Hoorebeke (VU&ID): Nous sommes parvenus à contrer cette velléité mais, en échange, son nom devait être biffé du rapport. Son successeur, M. Daerden, a signé un important avenant à la convention mais semblait ne pas plus guère se souvenir en quoi il consistait. Les ministres PS Daerden et Di Rupo portent une importante responsabilité mais le PS a exercé des pressions sur les autres membres de la coalition pour que le rapport soit adapté.

En ce qui concerne le gouvernement actuel, le ministre Daems a fait de son mieux mais il a trop longtemps laissé les coudées franche à Swissair. Il s'est écoulé trop de temps avant que des accords clairs soient conclus, qu'ils soient traduits ensuite sur le plan juridique et que des mesures soient prises à l'encontre de Swissair lorsque celle-ci a annoncé qu'elle ne respecterait pas ses engagements, ce qui ressortait déjà de la lettre du 3 avril 2001 dans laquelle M. Corti avait indiqué que les banques refusaient que de l'argent frais soit encore investi dans la Sabena.

M. Di Rupo a présenté l'état de santé de la société en quatre graphiques, renvoyant pour le reste au travail des experts.

Un bon père de famille aurait alors immédiatement lancé une citation. Le ministre a toutefois attendu le mois d'août pour s'adresser au tribunal de commerce. Par ses atermoiements, il a perdu un temps précieux et il a ouvert la voie vers l'accord de l'Astoria. Il a dénoncé la mauvaise communication des autres ministres dans une lettre au

gericht aan minister Daems – laten weten niet langer de bedoeling te hebben om nog vers geld in Sabena te stoppen, omdat het niet mocht van de banken.

Mijnheer de minister, ik citeer de belangrijkste passage uit de brief van 3 april 2001 aan u gericht: "However, it is becoming increasingly obvious that our banks will not allow us to invest additional money in Belgium."

Mijnheer de minister, dat is een brief die u op 3 april 2001 werd toegestuurd. Wat zou een goede pater familias, die een belangrijke vordering heeft, op dat ogenblik doen? Hij zal onmiddellijk een advocaat raadplegen. Dat was zeker voor u geen probleem. Hij zal die advocaat de brief voorleggen, die hij van de heer Corti, het hoofd van Swissair, kreeg. Met die brief zegt de heer Corti met zoveel woorden dat Swissair haar verplichtingen niet zal nakomen. Wat zou een goede pater familias dan doen? Hij zal onmiddellijk een dagvaarding lanceren. U hebt die dagvaarding pas begin juli uitgebracht, begin augustus voor de rechtbank van koophandel ingeleid. U hebt dus kostbare tijd verloren. U hebt daardoor ook de mogelijkheid opengelaten om het hotelakkoord te laten totstandkomen.

Mijnheer de minister, dit akkoord is niet door uw toedoen afgesloten. Dat zeg ik heel duidelijk. U hebt echter wel uw beklag gedaan bij de eerste minister over de werkwijze van een aantal andere ministers. U hebt een brief geschreven aan de eerste minister. In die brief zegt u letterlijk dat de gebrekkige coördinatie, die buiten u om gebeurde, in de weg zou staan van een optimale beheersing van het dossier. In het verslag werd dit afgezwakt met de opmerking dat de gebrekkige coördinatie maar zou hebben bestaan in de maanden september en oktober 2001, terwijl u ook het hotelakkoord bedoelde. De brief is immers kort na het hotelakkoord geschreven.

Het faillissement van Sabena in november 2001 was dan ook niet enkel te wijten aan de niet-naleving van de verplichtingen door Swissair. Sinds 1995 hebben de opeenvolgende regeringen zich niets aangetrokken van het beleid van Sabena, alhoewel zij aandeelhouder waren. De vliegende bank Swissair zou alles wel besturen. De partijpolitieke leden van de raad van bestuur hadden enkel tot taak om ja te knikken bij wat de Zwitsers deden.

Ten slotte hebben minister Daems en eerste minister Verhofstadt te lang gewacht toen zij wisten dat Swissair geen geld meer zou overmaken aan Sabena. Ik heb reeds op dit punt gewezen.

Mijnheer de minister, ik kom nog even terug op het hotelakkoord. Bij dit akkoord werd u inderdaad volledig buitenspel gezet, zoals ook de voorzitter van de raad van bestuur, de heer Chaffart, en andere bestuursleden. Zelfs CEO Müller wist niets van deze bijeenkomst. Eerste minister Verhofstadt heeft in overleg of misschien zelfs op aandringen van minister Vande Lanotte dit akkoord met Swissair gesloten.

Een topman van Sabena, met name het hoofd van Sabena Technics, de heer Deswert, heeft het volgende in de commissie verklaard, wat u alleen maar tot vreugde kan stemmen, mijnheer de minister: "Dit akkoord was een flater, want niemand in Sabena geloofde dat

premier ministre. A la lecture du rapport, on a le sentiment que cette plainte ne concerne que les mois de septembre et d'octobre alors qu'elle visait également la période au cours de laquelle l'accord de l'Astoria a été conclu.

Depuis 1995, les gouvernements successifs ne se sont pas souciés le moins du monde de la gestion de la Sabena, même s'ils avaient la qualité d'actionnaire, confiants que la banque volante Swissair gérerait tout correctement.

Le ministre Daems a été mis totalement hors-jeu des accords de l'Astoria, tout comme le président Chaffart et le CEO Müller. M. De Swert, à la tête de Sabena Technics, a qualifié cet accord – dont personne, à la Sabena, ne croyait que Swissair le respecterait effectivement – de bévée.

Aucune garantie bancaire n'a été négociée bien qu'un sursis de paiement ait été prévu. A en croire le premier ministre et le ministre du Budget, c'était impossible parce que les Suisses auraient considéré cela comme une manifestation d'agressivité à leur égard. En réalité, les Suisses ne pouvaient donner aucune garantie bancaire et cela aurait dû mettre la puce à l'oreille du gouvernement.

Swissair plots wel dit akkoord zou naleven.". Niettegenstaande dat gegeven is dat akkoord afgesloten.

Er is geen bankgarantie bedongen alhoewel er in een uitstel van betaling was voorzien. We hebben de bevoegde ministers daarover ondervraagd, met name minister Vande Lanotte en de eerste minister. Ze hebben allebei gezegd dat het niet mogelijk was om een bankgarantie te vragen. De Zwitsers zouden dat immers als een agressieve houding van onzentwege hebben beschouwd. De Zwitsers konden bovendien geen bankgarantie geven. Collega's, we weten dat een bankgarantie ook een onmiddellijke betaling vergt via een soort kaskrediet dat geblokkeerd wordt. Mijnheer de minister, men had dus voldoende moeten aanvoelen dat wanneer Swissair weigerde om een bankgarantie af te leveren in de mate dat het zou gevraagd zijn geweest er al voldoende twijfels waren over de solvabiliteit van Swissair.

02.79 Yves Leterme (CD&V): Mijnheer de voorzitter, ik wil de vaststellingen van collega Van Hoorebeke ondersteunen met een persoonlijke ervaring. Ik heb de minister ook de aandacht gevraagd voor het feit dat er geen waarborg was gevraagd. De heer Bodson wordt altijd algemeen geroemd voor zijn immense managementcapaciteiten. Men weet daar in mijn streek ondertussen van mee te spreken. Ik herinner mij dat hij mij zei dat hij zijn jonge vriend – dat is vanuit de hoogte gesproken – wilde zeggen dat het vragen van waarborgen op dat niveau niet gebeurt.

02.80 Karel Van Hoorebeke (VU&ID): Mijnheer Leterme, ik moet u danken voor die aanvulling.

Mijnheer de voorzitter, collega's, ik kom tot de afsluitende bedenkingen van mijn fractie. Ik wil toch nog even aanstippen dat vandaag ook nog moet worden vastgesteld dat, mijnheer de minister, nog niet alle Sabenamensen hun uitkering gekregen hebben van het Fonds voor Sluiting van Ondernemingen. Dit is niet gebeurd niettegenstaande dat er op sociaal gebied, voor het sociale luik aanbevelingen zijn geformuleerd. Dit is ook aangehaald door de rapporteurs. We zijn meer dan een jaar na het faillissement. Vandaag wachten nog heel wat personeelsleden op een uitkering van het Fonds voor Sluiting van Ondernemingen. We hebben hier in de Kamer een wet goedgekeurd waardoor de periode zou ingekort worden. We moeten vandaag echter vaststellen dat ook dit uiteindelijk niet wordt nageleefd.

Collega's, de heer De Croo, onze goede collega en voorzitter, zal straks in deze plenaire vergadering gehuldigd worden voor zijn 35-jarig parlementair mandaat. Hij heeft een bepaalde rol gespeeld die misschien niet fraai of fris is geweest. Hij was uiteindelijk bestuurder van City Bird, een vennootschap die nadien ook failliet gegaan is. Ik weet niet of de voorzitter van deze Kamer daar voldoende en tijdig op gelet heeft. Hij was bestuurder bij City Bird. Dat was weliswaar op een ogenblik dat hij gewoon parlamentslid was. Hij is het echter ook gebleven op het ogenblik dat hij voorzitter van deze Kamer geworden is. Mijnheer Cortois, mijnheer de voorzitter van deze Kamer, de vraag rijst of het wel deontologisch verantwoord was dat iemand van deze Kamer en de voorzitter van deze Kamer ook actief bleef als bestuurder in een concurrerend bedrijf van Sabena. Mijnheer de voorzitter, u zal daar wellicht straks op repliceren. U hebt

02.79 Yves Leterme (CD&V): Selon M. Bodson, aucune garantie n'est demandée à ce niveau-là.

02.80 Karel Van Hoorebeke (VU&ID): A l'heure qu'il est, tous les ex-Sabéniens n'ont toujours pas reçu leur indemnité du Fonds de fermeture des entreprises. Nous avons adopté une loi réduisant le délai dans lequel cette indemnité doit être versée mais elle n'est pas respectée.

Le rôle de l'actuel président de la Chambre est controversé. Lorsqu'il était simple parlementaire, il était administrateur de City Bird, société qui a également fait faillite. Était-ce bien raisonnable de sa part, du point de vue déontologique, de rester administrateur d'une société concurrente de la Sabena après avoir accédé au perchoir?

Les membres VLD de la commission ont été conviés par le ministre Daems à l'aider à construire sa stratégie de défense mais la présence d'un avocat aux côtés du ministre les a surpris.

La méthodologie observée au sein

ook gerepliceerd tijdens de hoorzitting. U zei toen dat u daaromtrent geen fout te verwijten valt.

Ik ga niet spreken over de wijze waarop de VLD-commissieleden bij minister Daems zijn uitgenodigd. Ze hebben daar de verdediging van minister Daems helpen ondersteunen. Mijnheer de minister, ze waren blijkbaar ook verrast dat er een advocaat aanwezig was. Ze voelen zich toch wel wat gepakt door de wijze waarop zij in uw verhaal zijn meegenomen.

Mijnheer de voorzitter, collega's, wij moeten vandaag vaststellen dat de wijze waarop deze onderzoekscommissie gewerkt heeft de begrafenis inhoudt van elk ernstig werk dat door een parlementaire onderzoekscommissie kan worden geleverd. Het is uiteindelijk een onderzoekscommissie die samengesteld is uit politici die moeten oordelen over andere politici. De loutere analyses werden voor een groot stuk gemaakt door onze experts, namelijk professor De Lembre, de heer Garny en professor Vanthemsche, daarin bijgestaan door advocaat-generaal Morlet. De uiteindelijk goede passages in dit rapport zijn van hun hand gekomen. Collega's Lano en Van Campenhout, wat wij er daarna van gemaakt hebben, is een politiek spel geweest.

Het is een afrekening geworden tussen de fracties, het afdekken van elkaar wanneer het ging over een bevoegde minister die tot die fractie behoorde, het helpen van de andere leden van de commissie wanneer het ging over een minister van hun partij. Ik zeg u vandaag, als er nog onderzoekscommissies op die manier worden opgericht, dan denk ik dat het systeem van de parlementaire onderzoekscommissie, dat eigenlijk het ultieme controlemiddel moet zijn dat het Parlement kan uitoefenen, geen zin meer heeft.

Ik kom dan nog tot het aspect van het Hof, mijnheer Annemans. Ik was het bijna vergeten maar het Hof komt bij mij altijd op het laatst, last but not least. Mijnheer Annemans, toen u daar drie dagen afgezonderd bent geweest in het mooie territorium van de voorzitter van de commissie hebt u een poging ondernomen om een amendement in te dienen om de verantwoordelijkheid van het Hof te laten onderzoeken, niet om die vast te laten leggen. Dat was niet meer dan normaal. Kijk eens naar wat er verschenen is in de kranten waar altijd gevraagd werd wat nu eigenlijk de rol van het Hof was. In het boek van professor Vantemsche wordt er verwezen naar de rol van het Hof, hoewel vaag en onduidelijk. In het boek van Paul Van Driessche waar hij spreekt over de kabinetschef van de Koning wordt daar ook over gesproken. Op een bepaald ogenblik staat er zelfs in een verslag van een interparlementaire werkgroep, mijnheer de eerste minister, dat men oog moest hebben voor de plaatselijke aspiraties en voor de reactie van het Hof. Dat stond daar met zoveel woorden in. Ik heb daarna een amendement ingediend, mijnheer Annemans. Hoogst verwonderlijk is het door de voorzitter van de commissie, dank zij de steun van Ludo Van Campenhout en de steun van Hans Bonte in het ontwerpverslag opgenomen, weliswaar zoals hij het noemde tussen brackets. Van Servais Verherstraeten heb ik op dat ogenblik geen steun gekregen. Waarschijnlijk wil hij binnenkort de eed afleggen bij de Koning om minister van Overheidsbedrijven te worden. Het is bestendig tussen brackets gebleven tot het plots verdwenen is. Ik vermoed dat u dit stoemelings hebt weggeveegd, mijnheer de voorzitter van de commissie. Dat is

de la commission d'enquête a porté une atteinte fatale à cet instrument de contrôle parlementaire qu'est toute commission d'enquête. Au sein de la commission Sabena ont siégé des hommes politiques qui ont été amenés à porter un jugement sur d'autres hommes politiques. Les passages du rapport rédigés par les experts sont valables mais ce que nous en avons fait ensuite, c'est un jeu politique, un règlement de comptes entre groupes politiques et un ensemble de manœuvres destinées à protéger les ministres appartenant au même parti que les parlementaires membres de la commission. Ce moyen de contrôle parlementaire par excellence perd ainsi sa raison d'être.

M. Annemans a tenté de faire examiner le rôle joué par la Cour, ce qui est au fond une démarche tout à fait normale. Plusieurs publications font en effet référence au rôle de la Cour. J'ai déposé un amendement allant dans ce sens qui a reçu le soutien de MM. Bonte et Van Campenhout et que le président a fait inclure dans le projet de rapport. Mais il a disparu tout à coup. C'est d'ailleurs la seule critique que je veux adresser au président de la commission.

de enige kritiek die ik op u wou leveren. Ik zag dat u daar niet achter stond. Voor de rest heb ik niets dan lof voor de wijze waarop u de commissie hebt voorgezeten. Ik heb u bewonderd in uw sereniteit, in de wijze waarop u sereen gereageerd hebt op de zware uitvallen naar u van de andere commissieleden. Ik feliciteer u. Het was heel aangenaam werken met u als voorzitter. Ik zeg u dit heel eerlijk.

De **voorzitter**: De heer Lano wenst u kort te onderbreken. Daarna zullen wij proberen te eindigen.

02.81 Karel Van Hoorebeke (VU&ID): Daarna sluit ik af, voorzitter.

02.82 Pierre Lano (VLD): Mijnheer Van Hoorebeke, ik wil niet meedoen aan het modderscenario noch aan de nestvervuiling van deze morgen. Ik tracht een evenwicht te vinden en het politieke spel te relativeren. Ik wil u op één ding wijzen. Ik acteer uw verklaring en die van de twee vorige sprekers dat de VLD-commissieleden terzake naïef zijn geweest, dat wij geen voorzitter hebben willen aanduiden en dat wij geen rapporteur hebben willen aanduiden. Met uitzondering van één zin uit de verklaring rond de premier hebben wij volgens u geen enkele invloed gehad op het rapport. Dat hebt u zelf gezegd.

02.83 Karel Van Hoorebeke (VU&ID): Neen, waarschijnlijk hebt u niet goed geluisterd.

02.84 Pierre Lano (VLD): Ik daag u uit.

02.85 Karel Van Hoorebeke (VU&ID): Daag mij maar uit. Pierre Lano, leg eens de eerste versie van het rapport naast de eindversie. Doe dat dit weekend thuis maar eens. Ik heb hier gezegd, ter verdediging van de VLD-fractie, dat Ludo Van Campenhout en Willy Cortois heel erg hard hun best gedaan hebben om het rapport bij te sturen. Zij hebben goed gewerkt. Ik weet niet wat u gedaan hebt.

Ik rond af, mijnheer de voorzitter.

De **voorzitter**: Laat de heer Lano toch even repliceren.

02.86 Pierre Lano (VLD): Ik wil terugkomen op de “benopen” toestand van de zagezegde VLD-commissieleden. Ik ben gelukkig dat de voorzitter daar nog zit. Ik ben zeker degene aan wie niets te verwijten valt. Klopt dat, voorzitter? Hebt u dat gezegd of niet? We zullen nu correct zijn.

02.87 Raymond Langendries (cdH): Monsieur le président, j'interviendrai d'une manière générale par rapport au véritable débat duquel, à mon sens, on est en train de dévier. Mon sentiment est que le débat ne doit pas porter sur les comportements des uns et des autres en tant que commissaires de la commission d'enquête parlementaire. Il faudrait peut-être revenir un peu plus sur le fond du débat lui-même, c'est-à-dire du rapport, de la problématique des constatations que nous avons faites, des responsabilités – malgré ce que l'on peut en penser – que nous avons indiquées et des quelques recommandations que nous avons émises. En tout cas, vous ne m'entendrez pas, moi, comme président de la commission d'enquête, commencer à décortiquer les comportements des uns et des autres

02.82 Pierre Lano (VLD): Vous dites donc que nous n'avons exercé aucune influence sur le rapport, abstraction faite d'une seule phrase de la déclaration concernant le premier ministre.

02.85 Karel Van Hoorebeke (VU&ID): Vous m'avez mal compris. Je vous suggère de comparer la première version du rapport et sa version définitive. MM. Van Campenhout et Cortois ont vraiment fait de leur mieux pour apporter des modifications au rapport.

02.86 Pierre Lano (VLD): En l'espèce, on ne peut rien me reprocher.

02.87 Raymond Langendries (cdH): Het debat zou zich opnieuw op het verslag, de vaststellingen, de verantwoordelijkheden – wat men daar ook over gezegd moge hebben – en de aanbevelingen moeten toespitsen. U zal mij als voorzitter van de commissie het gedrag van de enen of de anderen niet horen ontleden.

en ce qui concerne les commissaires de la commission d'enquête.

02.88 Karel Van Hoorebeke (VU&ID): ... dat u die houding aanneemt maar sta me toe om toch even te signaleren wat er de laatste dagen en weken in de commissie gebeurd is. Dit was geen fraai spel. Het was een politieke afrekening. Ik meen dat dit hier moet gezegd worden, voorzitter, al is het maar om de ernst van de toekomstige parlementaire onderzoekscommissies af te schermen.

Ik kom dan aan het einde, minister Daems. Ik richt mij speciaal tot u. Ik kijk u recht in de ogen omdat wat ik zeg voor uw bescherming is. Voor de eerste minister is de VLD-fractie erin geslaagd een belangrijke zin uit het rapport te halen, met name waarin werd gezegd dat de eerste minister door het niet-tijdig overmaken van de documenten – wat u wel onmiddellijk hebt gedaan en waarbij u in een open geest alle documenten ter beschikking hebt gesteld – in strijd heeft gehandeld met de wet op de onderzoekscommissies. Er is een directe tussenkomst geweest om die zin eruit te halen.

02.89 Minister Rik Daems: Wanneer straks een aantal politieke aanvallen tegen mij zullen komen, zal ik mij daarop reageren. Ik vind het wel belangrijk dat u zegt dat ik zonder enige gêne alle informatie ongezuiverd heb overgemaakt. Bovendien betreurt ik het recente incident. Ik zeg dit eerlijk aan de heren Verherstraeten en Letermé. Men heeft ten onrechte de indruk willen wekken dat ik dit ook met de laatste informatie terzake heb gedaan. Voorzitter, ik heb begrepen dat u dit ter beschikking heeft gesteld. Ik heb het nu over de laatste onkostenstaten van de advocaat waarin het alleen een procedurele aangelegenheid betreft.

Ik wil enkel dit zeggen. Ik zal er straks op terugkomen. Ik heb altijd gehandeld in het algemeen belang. Ik heb altijd gehandeld om de Belgische staatsbelangen te verdedigen en de belangen van de ex-Sabéniens. Als daarbij op bepaalde ogenblikken een aantal uitschuivers zijn gebeurd – ik denk dat dit het geval is – dan neem ik dat op mij. Dit is echter altijd gebeurd binnen het belang van de Belgische Staat en de ex-Sabéniens.

Dit wat betreft een passage uit het rapport die zeer raar wordt geïnterpreteerd met zeer zware woorden. Bovendien zijn de Franse en de Nederlandse tekst totaal verschillend. “Dire des choses concernant la réalité” is wel iets anders als “de waarheid niet vertellen”. Ik heb terzake het rapport volledig nagekeken. De enige verklaringen die ik terzake heb afgelegd, mijnheer de voorzitter van de Kamer, hebben betrekking op een verslag dat ik heb neergelegd en niets anders. Als ik mij terzake vergis, moet men mij daarop wijzen. Daarnaast zijn er een aantal handelingen die ik in alle openheid heb verklaard in een brief aan u. Ik denk dat we het daarstraks nog wel even over zullen hebben want ik heb terzake een aantal opmerkingen. Men hoeft hier niet aan voorbij te gaan. Dit moet hier besproken worden zodat ook ik de kans krijg om mijn versie van de feiten te geven. Quod non, tot nu toe.

Ten tweede, hoop ik dat men toch eens terug komt tot de essentie van de zaak, te weten: welke zijn de oorzaken van dit faillissement? Hoe kan men dit soort van problemen naar de toekomst toe vermijden? Hoe kunnen we in de toekomst tegemoet komen aan de schade die aangericht is, economisch, maar vooral voor die ex-

02.88 Karel Van Hoorebeke (VU&ID): Au cours des dernières semaines de fonctionnement de la commission, on a assisté à un règlement de comptes politique. En ce qui concerne le premier ministre, le VLD est parvenu à biffer une phrase importante du rapport, à savoir qu'il a enfreint la loi relative aux commissions d'enquête en ne transmettant pas à temps certains documents. Pour sa part, le ministre Daems a transmis l'ensemble de ses archives.

02.89 Rik Daems , ministre: Je n'ai pas craint de transmettre toutes les informations à l'état brut. Je regrette l'incident récent qui est intervenu à propos des dernières informations transmises.

Personnellement, j'ai toujours eu à cœur de servir les intérêts de l'Etat et ceux des anciens travailleurs. Si des erreurs ont été commises dans ce cadre, j'en assumerai la responsabilité. J'ai expliqué la situation dans une lettre adressée au président.

J'exposerai tout à l'heure ma version des faits mais il ne faut pas perdre de vue l'essentiel: la faillite elle-même et la façon dont on pourrait éviter à l'avenir de tels drames. Du reste, le texte français diverge quelque peu de la traduction en néerlandais.

sabéniens? Ik wil dat toch even nu gezegd hebben, omdat u dat nu op dit ogenblik aanhaalt. Ik neem aan dat ik straks daar nog wel uitgebreid op zal kunnen ingaan.

02.90 Yves Leterme (CD&V): Voorzitter, wij betreuren als fractie dat, door het gedrag van de minister zoals het geakteerd en vastgesteld is door de commissie, inclusief leden van de meerderheid, dat de grond van de zaak, het sociaal drama van het faillissement van Sabena, onderbelicht riskeert te worden. Het punt, mijnheer de minister, is dat een onderzoekscommissie vastgesteld heeft, ik citeer: "...dat onder ede de betrokken minister over het doel van de aan het advocatenkantoor toevertrouwde opdracht verklaringen heeft afgelegd die niet stroken met de waarheid". Het enige verschil met de Franse versie is dat men het heeft over waarheid en réalité. Het is réalité in plaats van vérité.

Ten tweede, op verzoek van minister Daems heeft de VLD-fractie vertrouwelijke documenten bezorgd aan het advocatenkantoor en aan de minister zelf. Dat is het probleem met betrekking tot het functioneren van de minister, niet in het Sabena-dossier, maar in de onderzoekscommissie waar hij onder ede werd ondervraagd.

02.90 Yves Leterme (CD&V): Nous déplorons nous aussi que l'attitude adoptée par le ministre Daems devant la commission d'enquête risque d'occulter le fond de l'affaire. Mais l'élément essentiel est toujours que le ministre a fait sous serment des déclarations mensongères concernant la mission dont il a chargé son bureau d'avocats. Sur ce point, les versions française et néerlandaise du rapport sont conformes. En outre, plusieurs commissaires VLD ont fourni au ministre des informations confidentielles détenues par la commission. La seule différence dans le texte est qu'il est question de *réalité*, non de *vérité*.

02.91 Minister Rik Daems: Voorzitter, kort. Alles wat u wil, maar hier wordt nu weer een zin herhaald die duidelijk verschillend is in het Frans en in het Nederlands. Daar wil ik aan voorbijgaan, maar ik zou dus nu uitdrukkelijk willen vragen – ik vraag een citaat – welke de verklaringen – meervoud – zijn waar ik de waarheid niet heb gesproken? Ik stel u die vraag. Ik stel de vraag aan de rapporteur, hier aanwezig. Dit is eigenlijk een zaak die wel niet op dit ogenblik wordt vertaald als zijnde zware taal zoals meeneed, maar ik vraag gewoon te citeren welke de verklaringen zijn. Ik heb ze nagelezen. Mijn verklaringen in de commissie slaan op het karakter van het rapport, waar men heeft gesteld dat dit een verdedigingsrapport is. Het rapport zelf zegt in zijn eigen vaststellingen, op pagina 269, dat het een studie over aansprakelijkheden is – eigen vaststelling van de onderzoekscommissie! – om daarna te besluiten dat ik de waarheid niet gesproken heb. Ik heb tot op vandaag geen enkel citaat gehoord – wel veel beschuldigingen, voorzitter – waar ik de waarheid niet gesproken heb. Ik vind dat spijtig. Het is omdat de heer Leterme het nu aanhaalt, dat ik daar nu even op doorga. Ik vraag dat citaat onder ede, omdat ik dan met kennis van zaken toch weet waar het over gaat.

02.91 Rik Daems, ministre: On porte à nouveau contre moi la même accusation. Dites-moi donc quelles sont ces déclarations mensongères? Je n'ai entendu aucune citation, seulement des accusations. Mes propos ont trait au caractère du rapport.

02.92 Raymond Langendries (cdH): Monsieur le président, monsieur le ministre, je suis tout prêt à citer vos déclarations à cet égard mais je les mettrai aussi en relation avec les déclarations du premier ministre.

02.92 Raymond Langendries (cdH): Ik ben bereid de uitspraken van minister Daems te citeren, maar ik zal ze vergelijken met de verklaringen van de eerste minister, waarmee ze in tegenspraak zijn.

02.93 Rik Daems, ministre: (...)

02.94 Raymond Langendries (cdH): Il y a des déclarations

contradictoires dans les auditions, monsieur le ministre, mais je voudrais vous rassurer en disant que l'on citera vos déclarations.

02.95 Yves Leterme (CD&V): Mijnheer de voorzitter, mijn excuses aan de heer Van Hoorebeke, maar omdat de minister mij bij herhaling genoemd heeft, wil ik even onderbreken. De heer Verherstraeten zal straks de gedachtegang uiteenzetten die het standpunt van onze fractie verduidelijkt, ook inzake het gebrek aan samenhang tussen de verklaringen van minister Daems en die van de eerste minister.

De minister zegt: "Geef mij een citaat". Wel, mijnheer de minister, dit is het verslag van een onderzoekscommissie aan de plenaire vergadering van de Kamer. Dat verslag is mee opgesteld en mee goedgekeurd door onder meer uw fractiegenoten, uw partijgenoten. Ik vraag dus: zeg eens op grond waarvan de heren Van Campenhout, Cortois, Lano zelf hebben vastgesteld – ik citeer: "Over het doel van de aan het advocatenkantoor toevertrouwde opdracht heeft minister Daems..." – u dus, ik veronderstel dat u dat niet ontkent – "...verklaringen afgelegd die niet stroken met de waarheid". Zij hebben dat toch goedgekeurd, niet?

De **voorzitter**: Mijnheer Leterme, u hebt dat reeds aangehaald. Ik laat heel kort nog de minister antwoorden, dan de heer Van Campenhout, en dan laat ik de heer Van Hoorebeke zijn betoog afsluiten.

02.96 Minister Rik Daems: Mijnheer de voorzitter, ik wil het kort en ook beschaafd houden. Als men al die vrij lage beschuldigingen wil herhalen, moet men dat maar doen. Maar men citeert hier opnieuw de zin "Over het doel van de aan het advocatenkantoor toevertrouwde opdracht heeft de minister verklaringen afgelegd die niet stroken met de waarheid". Dat is het punt waar men mij op vastpint. Ik vraag uitdrukkelijk opnieuw: noem mij zo'n verklaring, citeer ze. Want ik heb over het verslag dat neergelegd is gesproken en over niets anders, wanneer het gaat over het advocatenkantoor, onder ede, in de commissie. Ik stel vast dat niemand nu, in aanwezigheid van de rapporteur, mij zo'n citaat kan geven. Derhalve is dit incident wat mij betreft dus wel degelijk gesloten en op de juiste manier. Ik heb geen enkele verklaring afgelegd die niet strookt met de waarheid.

De **voorzitter**: Een ogenblikje, collega's. Eerst geef ik kort het woord aan de heer Van Campenhout, dan aan de heer Van Hoorebeke. Het is al 13.45 uur. De heer Verherstraeten spreekt straks in de middagvergadering.

(...)

02.97 Ludo Van Campenhout (VLD): Mijnheer Leterme, ik stel vast dat u hier verklaringen aflegt die niet stroken met de realiteit. Wat ik heb opgemerkt, is – en dat is geen nuance – het verschil tussen uw eerste lezing en uw tweede lezing. In het verslag staat niet dat de minister onder ede verklaringen heeft afgelegd, of in de commissie verklaringen heeft afgelegd die niet stroken met de realiteit. Dat is geen nuance. U zei bewust de eerste keer: de minister – en u deed alsof u het verslag las – dat de minister onder ede verklaringen heeft afgelegd die niet stroken met de waarheid. Dat staat niet in het verslag. U leest dus selectief en legt hier verklaringen af die niet stroken met het rapport. Dat strookt niet met de realiteit! Uw tweede

02.95 Yves Leterme (CD&V): Si le ministre veut des citations, il pourra également les obtenir auprès des membres de son parti qui ont aussi voté en faveur du rapport. Le texte précise que le ministre Daems a fait, à propos de l'objet de la mission qu'il a confiée au bureau d'avocats, des déclarations contraires à la vérité.

02.96 Rik Daems, ministre: On cherche chaque fois à m'épingler en évoquant cette phrase. Citez donc ces déclarations. Puisque personne n'en est capable, je considère que cet incident est clos.

(...)

02.97 Ludo Van Campenhout (VLD): C'est M. Leterme qui fait des déclarations contraires à la vérité. Sa première lecture du rapport diffère de la seconde. Celui-ci ne précise nullement que le ministre a fait des déclarations "sous serment" qui sont contraires à la vérité.

lezing was de juiste lezing. Maar over de omstandigheden waaronder die tekst tot stand gekomen is, zal de heer Cortois straks iets zeggen. Persoonlijk betreur ik dat ten zeerste. Het beste bewijs daarvan is het verschil tussen de Franse en de Nederlandse tekst, maar daar zullen wij straks op reageren. Wat u hier doet, is van het verslag een lezing geven die niet strookt met de realiteit.

De **voorzitter**: Mijnheer Leterme, u bent genoemd. U mag heel kort reageren en dan sluit de heer Van Hoorebeke zijn betoog af.

02.98 Yves Leterme (CD&V): Mijnheer de voorzitter, ten eerste, ik heb letterlijk uit het verslag voorgelezen. Ten tweede, ik betreur het ten zeerste dat wij in de plenaire vergadering van de Kamer blijkbaar aan de minister moeten vragen wanneer hij de waarheid gaat vertellen of niet, want afhankelijk van de omstandigheden vertelt hij de Kamer blijkbaar de waarheid of niet.

02.98 Yves Leterme (CD&V): J'ai cité le rapport littéralement. Il est regrettable que nous soyons contraints, en séance plénière, de demander au ministre de dire la vérité.

De **voorzitter**: Mijnheer Verherstraeten, u krijgt zeer kort het woord.

02.99 Servais Verherstraeten (CD&V): Mijnheer de voorzitter, blijkbaar kan deze betwisting niet zeer kort behandeld worden. Ik was van plan daar in de plenaire vergadering over te interveniëren wanneer ik op het spreekgestoelte zou staan. De minister nodigt mij terzake uit, dus wil ik wel op zijn uitnodiging ingaan.

02.99 Servais Verherstraeten (CD&V): Les déclarations du ministre posent différents problèmes. Le ministre a déclaré que le document du 15 avril n'avait, en principe, pas été rédigé pour la commission Sabena. La page 3 précise que le mémorandum a été rédigé "dans le cadre des travaux de la commission".

Ik denk, mijnheer de minister, dat met betrekking tot uw verklaring omtrent de opdracht van dat advocatenkantoor, omtrent de werkzaamheden van dat advocatenkantoor, er verschillende problemen rijzen.

Ten eerste, u hebt het volgende gezegd, over het document in boekvorm dat u aan ons hebt afgegeven – het boek van 15 april 2002.

Ik citeer: "Ce n'est pas en principe un document qui a été rédigé pour la commission." Als we dat document bekijken, lezen we op de derde bladzijde het volgende. Ik citeer: "Het memorandum werd opgesteld in het kader van het onderzoek van de parlementaire onderzoekscommissie." In uw verklaringen beweert u dat het daarvoor niet is opgesteld.

(...)

Mag ik even, mijnheer de minister? U mag uiteraard repliceren. Ik citeer een alinea uit dit rapport: "Het memorandum werd opgesteld in het kader van het onderzoek van de parlementaire onderzoekscommissie belast met het onderzoek van de omstandigheden die hebben geleid tot het faillissement van Sabena, de bepaling van eventuele verantwoordelijkheden en de formulering van aanbevelingen voor de toekomst, ingesteld bij wet van 17/12/2001." In uw citaat zegt u duidelijk: "Ce n'est pas en principe un document qui a été rédigé pour la commission".

De **voorzitter**: U komt daarop straks nog terug, hebt u mij gezegd.

02.100 Minister Rik Daems: Ik wil daarop onmiddellijk antwoorden.

De **voorzitter**: Ik laat de heer Van Hoorebeke afsluiten.

02.101 Minister **Rik Daems**: Ik wil die citaten kennen. Mijnheer de voorzitter, ik wens hierop te antwoorden.

U citeert het rapport van de Inspectie van Financiën dat ik aan de commissie heb overgezonden op het ogenblik dat ik mijn verklaring heb afgelegd. Ik heb daaruit geciteerd. Wat staat daarin? Ik citeer: "De Inspectie van Financiën kan zich zeker akkoord verklaren met de opportuniteit van de preventieve aanstelling van een raadsman, mede gelet op het voorspelbaar karakter van het ontstaan van een gerechtelijk contentieux en het opstarten van een parlementaire onderzoekscommissie." Ik kom tot het volgende citaat: "Gezien het uitzonderlijk belang van een coherente, preventieve en accurate voorbereiding en aanpak in dit dossier, uit de Inspectie van Financiën geen bezwaren."

Dit wil zeggen dat het verslag dat is opgemaakt, een aansprakelijkheidsverslag is. Ik kan uit het eigen verslag citeren. Mijnheer de voorzitter, laat mij dit argument even ontwikkelen, want men heeft mij van meened beschuldigd. Bovendien staat dat er niet in. In het verslag zelf heeft men vastgesteld – op pagina 269 – dat de studie die neerlag, een studie is... Ik citeer uit uw verslag, op pagina 269, onder de titel "Andere consultants" en het puntje "door de overheid": "het advocatenkantoor NautaDutilh in april 2002 voor een door minister Daems gevraagde feitenstudie over de eventuele aansprakelijkheid van de Belgische Staat." Als ik zeg "pas en principe pour la commission", dan betekent dit dat het in principe niet is gemaakt om in te dienen in de commissie. Daarover gaat het. Het gaat hier over interpretaties te kwader trouw aan mijn adres.

De **voorzitter**: Ik ga dat debat nu niet openen.

02.102 **Raymond Langendries** (cdH): Monsieur le président, je pense que ce point a son importance et qu'il mérite d'être développé. Je comptais le faire dans le courant de cet après-midi.

Le **président**: Nous le traiterons effectivement cet après-midi, ce sera plus raisonnable.

02.103 **Karel Van Hoorebeke** (VU&ID): Mijnheer de minister, ik wil eerst reageren op het eerste element van uw repliek. U zei dat u altijd de grootste openheid aan de dag hebt gelegd. Ik kan dat alleen maar beamen. U bent inderdaad de enige geweest die van in het begin voldoende openheid aan de dag hebt gelegd. Ik had die ervaring ook toen wij u ondervroegen in de commissievergaderingen. U hebt altijd heel open de informatie die er moest komen, verstrekt. Ik kan dat alleen maar bevestigen. Daarmee heb ik geen enkel probleem.

Ten tweede, u hebt gezegd dat wij beter over de aanbevelingen zouden spreken. Ik wil dat graag doen. Ze staan in het verslag. Alhoewel de aanbevelingen qua lengte misschien wat mager uitvallen, kan ik toch zeggen dat wij een belangrijk voorstel ontwikkeld hebben voor de overheidsbedrijven en de participaties

02.101 **Rik Daems**, ministre: L'Inspection des Finances n'a formulé aucune objection à la désignation d'un conseil. Deuxièmement, j'ai dit que l'étude n'était "en principe" pas destinée à être soumise à la commission. Il s'agissait d'un rapport relatif aux responsabilités.

02.102 **Raymond Langendries** (cdH): Dat is niet onbelangrijk en loont de moeite er verder op in te gaan.

De **voorzitter**: Ik stel voor dat u dat deze namiddag doet.

02.103 **Karel Van Hoorebeke** (VU&ID): Je confirme que le ministre a fait montre de la plus grande transparence possible au sein de la commission d'enquête.

Les recommandations de celle-ci ne sont pas longues mais contiennent une proposition importante concernant les entreprises publiques et les participations publiques dans d'autres entreprises, la création d'une cellule de coordination, sorte de centre de connaissance.

van de overheid in bedrijven. Het zou goed zijn dat er een coördinatiecel wordt opgericht, een soort van kenniscentrum, dat de informatie kan vergaren. Daarover moet die cel dan jaarlijks of zesmaandelijks een verslag uitbrengen, zodat wij onze parlementaire controle ook beter kunnen uitoefenen.

La confection semestrielle de rapports devrait accroître le contrôle.

De **voorzitter**: Wij hebben vannamiddag nog een debat. Wij hadden beslist om rond ongeveer 13.30 uur te eindigen. Daarvoor zijn er ook technische redenen. Ik wil u vragen om wat respect te hebben voor die afspraak.

02.104 Karel Van Hoorebeke (VU&ID): Mijnheer de voorzitter, u hebt mij verplicht om nog vanochtend te spreken.

De **voorzitter**: Zeker, dat weet ik, maar ik had niet verwacht dat er op die manier een debat zou ontstaan.

Mijnheer de minister, ik wil u toch nog het woord verlenen.

02.105 Minister Rik Daems: Mijnheer van Hoorebeke, ik ben blij dat wij daarop zullen terugkomen. Wanneer iemand nog andere dingen in het debat wilt inbrengen, heb ik daarmee geen moeite. Het is dan ten minste in tegenspraak dat het nu kan gebeuren.

02.105 Rik Daems, ministre: Ce que vient de dire M. Van Hoorebeke revêt une grande importance. La commission d'enquête choisit ainsi de suivre une piste que je privilégie moi-même. En la matière, j'ai préparé un avant-projet de loi. Ainsi, les travaux de la commission auront au moins débouché sur un résultat concret.

Wat u nu aanhaalt, vind ik uitzonderlijk belangrijk. Ik zal bij de voorzitter van de Kamer een voorontwerp van wet indienen, dat klaar is sinds oktober 2001, dat uitgerekend doet wat u vraagt. Ik ben blij dat de onderzoekscommissie op haar manier een piste volgt die ikzelf uiteindelijk reeds geruime tijd zowel in de parlementaire besprekingen als tijdens de besprekingen in de onderzoekscommissie heb aangehaald. Dat voorontwerp van wet is klaar. Ik hoop, door dat in het verslag te vermelden – de legislatuur is volgens mij te ver gevorderd om dat nog te kunnen afronden –, dat op een bepaald ogenblik parlementsleden of een volgende regering dat voorontwerp overnemen en snel tot uitvoering brengen. Dan zal er ten minste een zeer concreet resultaat zijn van de onderzoekscommissie, waardoor de problemen voor een bedrijf en vooral voor de ex-medewerkers van dat bedrijf, in de toekomst beter zullen kunnen worden behandeld.

De **voorzitter**: Mijnheer Van Hoorebeke, ik sta u nog toe te antwoorden. Daarna geef ik aan niemand anders nog het woord.

02.106 Karel Van Hoorebeke (VU&ID): Mijnheer de minister, ik vind dat goed nieuws. Ik denk dat het de verantwoordelijkheid is van dit of het volgende Parlement om daarvan zo spoedig mogelijk werk te maken.

02.106 Karel Van Hoorebeke (VU&ID): Il incombe au Parlement de faire progresser l'élaboration de ce texte législatif, que ce soit maintenant ou sous la prochaine législature.

Mijnheer de minister, ik wil toch met de volgende woorden afronden. U mag ze niet beschouwen als een heksenjacht op u. Ik zal u een vluchtweg aanbieden. Het gaat om uw verklaring in het verslag, dat door alle leden van de commissie is goedgekeurd. Daar kunnen we niet onderuit. U hebt die verklaring afgelegd in de commissie. Ik apprecieer weer de listigheid van de heer Van Campenhout om te proberen ze te beschouwen als een verklaring die niet in de commissievergadering is afgelegd. In het verslag staat: "Over het doel van de aan het advocatenkantoor toevertrouwde opdracht heeft minister Daems verklaringen afgelegd die niet stroken met de waarheid".

Il n'entre pas dans mes intentions de crier haro sur le ministre Daems mais nous ne pouvons fermer les yeux sur le passage du rapport qui est compromettant pour lui. Je déposerai une motion dans laquelle je demande au Parlement de faire parvenir au parquet aux fins d'un examen plus

Mijnheer de minister, ik besluit. Het is vandaag niet onze taak om u te confronteren met de tegenstrijdigheden die zouden zijn verklaard. Wij vormden een onderzoekscommissie, maar geen rechtbank die bewijzen moet aanbrengen. Ik citeer alleen het rapport, dat goedgekeurd is door de leden van de commissie.

approfondi les dossiers où ont été le cas échéant constatés des abus punissables pénalement. Je demande au ministre de soutenir cette motion. C'est le seul moyen dont il dispose pour être blanchi.

Mijnheer de minister, ik zal een motie indienen. Met die motie vraag ik aan het Parlement om de dossiers waarin eventueel strafrechtelijke inbreuken zijn vastgesteld – ik beschuldig u dus niet en ik beschuldig u ook niet van meeneed –, aan het parket voor verder onderzoek te bezorgen. Dat is de taak van het parket. Ik wil u vragen om die motie te aanvaarden. Maak aan uw collega's duidelijk dat zij die motie moeten ondersteunen. Dat is namelijk de enige manier om eruit te geraken en om u eventueel vrij te pleiten en eerherstel te krijgen. Als het parket dat onderzoek op een correcte manier uitvoert en tot de vaststelling komt dat u geen verkeerde verklaring aflegde, dan gaat u vrijuit en bent u ten volle in ere hersteld.

Als u zo zeker bent van uw stuk, steun dan mijn motie. Laten wij het dossier overmaken aan het parket voor onderzoek en om zich daarna uit te spreken over wie al dan niet gelijk heeft.

Ik richt mij tot alle aanwezige leden en ik hoop, collega's, dat u mijn motie zult steunen. Dat zal het beste geschenk zijn voor minister Daems die alzo, na een aantal maanden, zijn blazoen volledig zal kunnen witwassen.

De **voorzitter**: De vergadering is gesloten.
La séance est levée.

De vergadering wordt gesloten om 14.04 uur. Volgende vergadering woensdag 5 februari 2003 om 14.30 uur.

La séance est levée à 14.04 heures. Prochaine séance le mercredi 5 février 2003 à 14.30 heures.

BIJLAGE**ANNEXE****PLENUMVERGADERING****SÉANCE PLÉNIÈRE****WOENSDAG 05 FEBRUARI 2003****MERCREDI 05 FÉVRIER 2003****INTERNE BESLUITEN****DECISIONS INTERNES****PARLEMENTAIRE OVERLEGCOMMISSIE****COMMISSION PARLEMENTAIRE DE
CONCERTATION****Beslissingen****Décisions**

Overeenkomstig artikel 14, eerste lid, van de wet van 6 april 1995 houdende inrichting van de parlementaire overlegcommissie bedoeld in artikel 82 van de Grondwet en tot wijziging van de gecoördineerde wetten op de Raad van State, deel ik u mee dat de parlementaire overlegcommissie in haar vergadering van 30 januari 2003 volgende beslissingen heeft genomen:

- overeenkomstig artikel 12, § 2, van de vermelde wet en met toepassing van artikel 80 van de Grondwet, heeft de commissie de termijnen bepaald waarbinnen de Senaat zich moet uitspreken over de volgende wetsontwerpen, waarvoor de regering de spoedbehandeling heeft gevraagd:

a) voor het wetsontwerp tot wijziging van de wet van 8 augustus 1983 tot regeling van een Rijksregister van de natuurlijke personen en van de wet van 19 juli 1991 betreffende de bevolkingsregisters en de identiteitskaarten en tot wijziging van de wet van 8 augustus 1983 tot regeling van een Rijksregister van de natuurlijke personen (Doc. nr. 2226/1 – 2002/2003): de commissie heeft beslist de evocatietermijn op 5 dagen en de onderzoekstermijn op 30 dagen vast te stellen;

b) voor het wetsontwerp houdende wijziging van de wet van 11 januari 1993 tot voorkoming van het gebruik van het financiële stelsel voor het witwassen van geld (nr. 2230/1 – 2002/2003): de commissie heeft beslist de evocatietermijn op 5 dagen en de onderzoekstermijn op 45 dagen vast te stellen;

c) voor het wetsontwerp tot wijziging van het Wetboek van de belasting op de toegevoegde waarde (Doc. nr. 2234/1 – 2002/2003): de commissie heeft beslist de evocatietermijn op 5 dagen en de onderzoekstermijn op 30 dagen vast te stellen;

Conformément à l'article 14, alinéa 1er, de la loi du 6 avril 1995 organisant la commission parlementaire de concertation prévue à l'article 82 de la Constitution et modifiant les lois coordonnées sur le Conseil d'Etat, je vous communique que la commission parlementaire de concertation a pris les décisions suivantes en sa réunion du 30 janvier 2003:

- conformément à l'article 12, § 2, de la loi précitée et en application de l'article 80 de la Constitution, la commission a déterminé les délais dans lesquels le Sénat aura à se prononcer sur les projets de loi suivants, pour lesquels le gouvernement a demandé l'urgence:

a) pour le projet de loi modifiant la loi du 8 août 1983 organisant un Registre national des personnes physiques et la loi du 19 juillet 1991 relative aux registres de la population et aux cartes d'identité et modifiant la loi du 8 août 1983 organisant un Registre national des personnes physiques (doc. n° 2226/1 – 2002/2003): la commission a décidé de fixer le délai d'évocation à 5 jours et le délai d'examen à 30 jours;

b) pour le projet de loi modifiant la loi du 11 janvier 1993 relative à la prévention de l'utilisation du système financier aux fins du blanchiment de capitaux (n° 2230/1 – 2002/2003): la commission a décidé de fixer le délai d'évocation à 5 jours et le délai d'examen à 45 jours;

c) pour le projet de loi visant à modifier le Code de la taxe sur la valeur ajoutée (doc. n° 2234/1 – 2002/2003): la commission a décidé de fixer le délai d'évocation à 5 jours et le délai d'examen à 30 jours;

d) voor het wetsontwerp betreffende de financiering en betreffende bepaalde aspecten van de invoering van het programma tot vermindering van de digitale kloof bij zelfstandigen en bij bepaalde groepen van de bevolking met beperkt inkomen (Doc. nr. 2239/1 – 2002/2003): de commissie heeft beslist de evocatietermijn op 5 dagen en de onderzoekstermijn op 30 dagen vast te stellen;

- overeenkomstig de artikelen 2, 2°, en 12, § 1, van de vermelde wet en met toepassing van artikel 82 van de Grondwet, heeft de commissie de termijn verlengd waarbinnen de Senaat zich moet uitspreken over het wetsontwerp tot wijziging van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders, wat de personen betreft die activiteiten mogen verrichten in het kader van een plaatselijk werkgelegenheidsagentschap (Doc. nrs 722/1 tot 3 – 1999/2000): de commissie heeft beslist de onderzoekstermijn met 30 dagen te verlengen;

- overeenkomstig de artikelen 2, 4°, en 12, § 3, van de vermelde wet en met toepassing van artikel 81, vijfde lid, van de Grondwet, heeft de commissie de termijn bepaald waarbinnen de Kamer zich moet uitspreken over de volgende wetsontwerpen:

a) voor het wetsontwerp tot wijziging van artikel 10 van de wet van 24 december 1996 betreffende de vestiging en de invordering van de provincie- en gemeentebelastingen (Doc. nr. 1990/1 – 2001/2002): de commissie heeft beslist de onderzoekstermijn op 50 dagen vast te stellen;

b) voor het wetsontwerp tot wijziging van verschillende bepalingen over het recht van minderjarigen om door de rechter te worden gehoord (Doc. nr. 1991/1 – 2001/2002): de commissie heeft beslist de onderzoekstermijn op 50 dagen vast te stellen;

c) voor het wetsontwerp tot wijziging van de wet van 30 juni 1994 betreffende het auteursrecht en de naburige rechten (Doc. nr. 2118/1 – 2002/2003): de commissie heeft beslist de onderzoekstermijn op 50 dagen vast te stellen.

Ter kennisgeving

INTERPELLATIEVERZOEKEN

Ingekomen

1. de heer Willy Cortois tot de vice-eerste minister en minister van Mobiliteit en Vervoer over "de uitvoering van het akkoord van 24 januari 2003 tussen de federale, Vlaamse en Brusselse regering betreffende de spreiding van de nachtvluchten en de verdere evolutie van de dagvluchten".

(nr. 1565 – verzonden naar de commissie voor de Binnenlandse Zaken, de Algemene Zaken en het Openbaar Ambt)

d) pour le projet de loi relatif au financement et à certains aspects de la mise en œuvre du programme de réduction de la facture numérique en faveur des indépendants et de certains groupes de personnes à revenus limités (doc. n° 2239/1 – 2002/2003): la commission a décidé de fixer le délai d'évocation à 5 jours et le délai d'examen à 30 jours;

- conformément aux articles 2, 2°, et 12, § 1er, de la loi précitée et en application de l'article 82 de la Constitution, la commission a prolongé le délai dans lequel le Sénat aura à se prononcer sur le projet de loi modifiant l'arrêté-loi du 28 décembre 1944 concernant la sécurité sociale des travailleurs, en ce qui concerne les personnes autorisées à exercer des activités dans le cadre d'une agence locale pour l'emploi (doc. n°s 722/1 à 3 – 1999/2000): la commission a décidé de prolonger le délai d'examen de 30 jours;

- conformément aux articles 2, 4°, et 12, § 3, de la loi précitée et en application de l'article 81, alinéa 5, de la Constitution, la commission a déterminé le délai dans lequel la Chambre aura à se prononcer sur les projets de loi suivants:

a) pour le projet de loi modifiant l'article 10 de la loi du 24 décembre 1996 relative à l'établissement et au recouvrement des taxes provinciales et communales (doc. n° 1990/1 – 2001/2002): la commission a décidé de fixer le délai d'examen à 50 jours;

b) pour le projet de loi modifiant diverses dispositions relatives au droit des mineurs d'être entendus par le juge (doc. n° 1991/1 – 2001/2002): la commission a décidé de fixer le délai d'examen à 50 jours;

c) pour le projet de loi modifiant la loi du 30 juin 1994 relative au droit d'auteur et aux droits voisins (doc. n° 2118/1 – 2002/2003): la commission a décidé de fixer le délai d'examen à 50 jours.

Pour information

DEMANDES D'INTERPELLATION

Demandes

1. M. Willy Cortois à la vice-première ministre et ministre de la Mobilité et des Transports sur "l'exécution de l'accord conclu le 24 janvier 2003 entre les gouvernements fédéral, flamand et bruxellois concernant la répartition des vols de nuit et l'évolution future des vols de jour".

(n° 1565 – renvoi à la commission de l'Intérieur, des Affaires générales et de la Fonction publique)

2. mevrouw Els Van Weert tot de Staatssecretaris voor Energie en Duurzame Ontwikkeling, toegevoegd aan de minister van Mobiliteit en Vervoer over "de berging van vaten met laagradioactief afval".

(nr. 1566 – verzonden naar de commissie voor het Bedrijfsleven, het Wetenschapsbeleid, het Onderwijs, de nationale wetenschappelijke en culturele Instellingen, de Middenstand en de Landbouw)

3. mevrouw Simonne Creyf tot de minister van Binnenlandse Zaken over "de veiligheid in Brusselse spoorwegstations".

(nr. 1567 – verzonden naar de commissie voor de Binnenlandse Zaken, de Algemene Zaken en het Openbaar Ambt)

4. mevrouw Simonne Creyf tot de eerste minister over "het veiligheidsoverleg in Brussel".

(nr. 1568 – verzonden naar de commissie voor de Binnenlandse Zaken, de Algemene Zaken en het Openbaar Ambt)

2. Mme Els Van Weert au secrétaire d'Etat à l'Energie et au Développement durable, adjoint au ministre de la Mobilité et des Transports sur "le stockage des fûts de déchets radioactifs de faible activité".

(n° 1566 – renvoi à la commission de l'Economie, de la Politique scientifique, de l'Education, des Institutions scientifiques et culturelles nationales, des Classes moyennes et de l'Agriculture)

3. Mme Simonne Creyf au ministre de l'Intérieur sur "la sécurité dans les gares bruxelloises".

(n° 1567 – renvoi à la commission de l'Intérieur, des Affaires générales et de la Fonction publique)

4. Mme Simonne Creyf au premier ministre sur "la concertation de sécurité à Bruxelles".

(n° 1568 – renvoi à la commission de l'Intérieur, des Affaires générales et de la Fonction publique)

VOORSTELLEN

Verzoek om advies van Raad van State

Bij brieven van 31 januari 2003 heeft de voorzitter van de Kamer het advies van de Raad van State gevraagd over de volgende wetsvoorstellen:

- het wetsvoorstel van de dames Marie-Thérèse Coenen en Kristien Grauwels tot verruiming van de nationaliteits-voorwaarden inzake toegang tot de betrekkingen bij de federale overheidsdiensten (nr. 2246/1 – 2002/2003);
- het wetsvoorstel van de heer Frederik Erdman tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek inzake de benoemingsprocedure van magistraten (nr. 2248/1 – 2002/2003).

Ter kennisgeving

MEDEDELINGEN

SENAAT

Overgezonden wetsontwerpen

Bij brieven van 30 januari 2003, zendt de Senaat de volgende wetsontwerpen over, zoals hij ze in vergadering van die datum heeft aangenomen:

- Wetsontwerp tot wijziging van diverse bepalingen betreffende het rust- en overlevingspensioen voor werknemers en zelfstandigen met het oog op de uitvoering van het principe van de eenheid van loopbaan (nr. 2260/1).

Overeenkomstig artikel 81 van de Grondwet, neemt de Kamer een beslissing binnen een termijn die 60 dagen niet te boven mag gaan.

PROPOSITIONS

Demande d'avis au Conseil d'Etat

Par lettres du 31 janvier 2003, le président de la Chambre a demandé l'avis du Conseil d'Etat sur les propositions de loi suivantes:

- la proposition de loi de Mmes Marie-Thérèse Coenen et Kristien Grauwels élargissant les conditions de nationalité pour l'accès aux emplois de la fonction publique fédérale (n° 2246/1 – 2002/2003);
- la proposition de loi de M. Frederik Erdman modifiant le Code judiciaire en ce qui concerne la procédure de nomination des magistrats (n° 2248/1 – 2002/2003).

Pour information

COMMUNICATIONS

SENAT

Projets de loi transmis

Par messages du 30 janvier 2003, le Sénat transmet, tel qu'il les a adoptés en séance de cette date, les projets de loi suivants:

- Projet de loi modifiant diverses dispositions relatives à la pension de retraite des travailleurs salariés et des indépendants compte tenu du principe de l'unité (n° 2260/1).

Conformément à l'article 81 de la Constitution, la Chambre se prononce dans un délai ne pouvant dépasser 60 jours.

Verzonden naar de commissie voor de Sociale Zaken

- Wetsontwerp tot interpretatie van artikel 7, eerste lid, van de wet van 16 juni 1993 betreffende de bestraffing van ernstige schendingen van het internationaal humanitair recht (nr. 2261/1).

Overeenkomstig artikel 81 van de Grondwet, neemt de Kamer een beslissing binnen een termijn die 60 dagen niet te boven mag gaan.

Verzonden naar de commissie voor de Justitie

Bij brieven van 30 januari 2003, zendt de Senaat de volgende wetsontwerpen over, zoals hij ze in vergadering van die datum heeft aangenomen:

- Wetsontwerp houdende instemming met de volgende internationale akten:

1. Intern Akkoord tussen de vertegenwoordigers van de regeringen van de lidstaten, in het kader van de Raad bijeen, betreffende de financiering en het beheer van de steun van de Gemeenschap in het kader van het financieel protocol bij de partnerschapsovereenkomst tussen de Staten in Afrika, het Caribisch gebied en de Stille Oceaan en de Europese Gemeenschap en haar lidstaten, ondertekend te Cotonou (Benin) op 23 juni 2000, en de toewijzing van financiële bijstand ten behoeve van de landen en gebieden overzee waarop de bepalingen van het vierde deel van het EG-Verdrag van toepassing zijn, en Bijlage;

2. Intern Akkoord tussen de vertegenwoordigers van de regeringen van de lidstaten, in het kader van de Raad bijeen, inzake maatregelen en procedures voor de tenuitvoerlegging van de ACS-EG-Partnerschapsovereenkomst, en Bijlage, gedaan te Brussel op 18 september 2000 (nr. 2257/1).

Verzonden naar de commissie voor de Buitenlandse Betrekkingen

- Wetsontwerp tot wijziging van de wet van 16 juni 1993 betreffende de bestraffing van ernstige schendingen van het internationaal humanitair recht (nr. 2265/1).

Verzonden naar de commissie voor de Justitie

Bij brief van 30 januari 2003, zendt de Senaat, met het oog op de koninklijke bekrachtiging, het niet geamendeerde wetsontwerp over tot wijziging van het Wetboek van strafvordering wat het verstek betreft en tot opheffing van het artikel 421 van hetzelfde wetboek (nr. 651/6).

*Ter kennisgeving**Evocatie*

Bij brieven van 3 februari 2003 deelt de Senaat mee dat op 3 februari 2003, met toepassing van artikel 78 van de Grondwet, tot evocatie is overgegaan van de volgende wetsontwerpen:

- wetsontwerp tot hervorming van de adoptie (nr. 1366/14);

Renvoi à la commission des Affaires sociales

- Projet de loi interprétatif de l'article 7, alinéa 1er, de la loi du 16 juin 1993 relative à la répression des violations graves du droit international humanitaire (n° 2261/1).

Conformément à l'article 81 de la Constitution, la Chambre se prononce dans un délai ne pouvant dépasser 60 jours.

Renvoi à la commission de la Justice

Par messages du 30 janvier 2003, le Sénat transmet, tel qu'il les a adoptés en séance de cette date, les projets de loi suivants:

- Projet de loi portant assentiment aux actes internationaux suivants:

1. Accord interne entre les représentants des gouvernements des Etats membres, réunis au sein du Conseil, relatif au financement et à la gestion des aides de la Communauté dans le cadre du protocole financier de l'accord de partenariat entre les Etats d'Afrique, des Caraïbes et du Pacifique et la Communauté européenne et ses Etats membres, signé à Cotonou (Bénin) le 23 juin 2000, et à l'affectation des aides financières destinées aux pays et territoires d'outre-mer auxquels s'appliquent les dispositions de la quatrième partie du traité CE, et Annexe;

2. Accord interne entre les représentants des gouvernements des Etats-membres, réunis au sein du Conseil, relatif aux mesures à prendre et aux procédures à suivre pour la mise en œuvre de l'accord de partenariat ACP-CE, et Annexe, faits à Bruxelles le 18 septembre 2000, (n° 2257/1).

Renvoi à la commission des Relations extérieures

- Projet de loi modifiant la loi du 16 juin 1993 relative à la répression des violations graves du droit international humanitaire (n° 2265/1).

Renvoi à la commission de la Justice

Par message du 30 janvier 2003, le Sénat transmet, en vue de la sanction royale, le projet de loi modifiant le Code d'instruction criminelle en ce qui concerne le défaut et abrogeant l'article 421 du même code, le Sénat ne l'ayant pas amendé (n° 651/6).

*Pour information**Evocation*

Par messages du 3 février 2003, le Sénat informe de la mise en œuvre, en application de l'article 78 de la Constitution, le 3 février 2003, de l'évocation des projets de loi suivants:

- projet de loi réformant l'adoption (n° 1366/14);

- wetsontwerp tot wijziging van de wet van 22 maart 1995 tot instelling van federale ombudsmannen (nr. 2023/5);
 - wetsontwerp houdende wijziging van de wet van 5 augustus 1991 betreffende de in-, uit- en doorvoer van en de bestrijding van illegale handel in wapens, munitie en speciaal voor militair gebruik dienstig materieel en daaraan verbonden technologie (nr. 2083/8).

Ter kennisgeving

REGERING

Algemene uitgavenbegroting 2002 en 2003 –
 Herverdeling des basisallocaties

In uitvoering van artikel 15, tweede lid, van de gecoördineerde wetten op de Rijkscomptabiliteit zendt de vice-eerste minister en minister van Begroting, Maatschappelijke Integratie en Sociale Economie bij brieven van 28 januari 2003 twee lijsten over met herverdelingen van basisallocaties voor de begrotingsjaren 2002 en 2003 betreffende de FOD Kanselarij van de eerste minister.

Verzonden naar de commissie voor de Financiën en de Begroting

ARBITRAGEHOF

Arresten

Met toepassing van artikel 113 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, geeft de griffier van het Arbitragehof kennis van:

- het arrest nr. 14/2003 uitgesproken op 28 januari 2003 over de beroepen tot vernietiging van de artikelen 3, 5, 6 en 9 van de wet van 15 juni 2001 tot "wijziging van de artikelen 190, 194, 259bis-9, 259bis-10, 259octies en 371 van het Gerechtelijk Wetboek, tot invoeging van artikel 191bis in het Gerechtelijk Wetboek en tot wijziging van artikel 21 van de wet van 18 juli 1991 tot wijziging van de voorschriften van het Gerechtelijk Wetboek die betrekking hebben op de opleiding en werving van magistraten", ingesteld door O. Anciaux en andere en door P. Lefranc; het Hof vernietigt de artikelen 3, 5 en 6 van de wet van 15 juni 2001 "tot wijziging van de artikelen 190, 194, 259bis-10, 259octies en 371 van het Gerechtelijk Wetboek, tot invoeging van artikel 191bis in het Gerechtelijk Wetboek en tot wijziging van artikel 21 van de wet van 18 juli 1991 tot wijziging van de voorschriften van het Gerechtelijk Wetboek die betrekking hebben op de opleiding en werving van magistraten";
 (rolnummers: 2312 en 2325)

- projet de loi modifiant la loi du 22 mars 1995 instaurant des médiateurs fédéraux (n° 2023/5);

- projet de loi modifiant la loi du 5 août 1991 relative à l'importation, à l'exportation et au transit d'armes, de munitions et de matériel devant servir spécialement à un usage militaire et de la technologie y afférente (n° 2083/8).

Pour information

GOUVERNEMENT

Budget général des dépenses 2002 et 2003 –
 Redistribution des allocations de base

En exécution de l'article 15, 2ème alinéa, des lois coordonnées sur la comptabilité de l'Etat, le vice-premier ministre et ministre du Budget, de l'Intégration sociale et de l'Economie sociale transmet par lettres du 28 janvier 2003, deux bulletins de redistributions d'allocations de base concernant le SPF Chancellerie du premier ministre pour les années budgétaires 2002 et 2003.
Renvoi à la commission des Finances et du Budget

COUR D'ARBITRAGE

Arrêts

En application de l'article 113 de la loi spéciale du 6 janvier 1989 sur la Cour d'arbitrage, le greffier de la Cour d'arbitrage notifie:

- l'arrêt n° 14/2003 rendu le 28 janvier 2003 concernant les recours en annulation des articles 3, 5, 6 et 9 de la loi du 15 juin 2001 "modifiant les articles 190, 194, 259bis-9, 259bis-10, 259octies et 371 du Code judiciaire, insérant l'article 191bis dans le Code judiciaire et modifiant l'article 21 de la loi du 18 juillet 1991 modifiant les règles du Code judiciaire relatives à la formation et au recrutement des magistrats", introduits par O. Anciaux et autres et par P. Lefranc; la Cour annule les articles 3, 5 et 6 de la loi du 15 juin 2001 "modifiant les articles 190, 194, 259bis-9, 259bis-10, 259octies et 371 du Code judiciaire, insérant l'article 191bis dans le Code judiciaire et modifiant l'article 21 de la loi du 18 juillet 1991 modifiant les règles du Code judiciaire relatives à la formation et au recrutement des magistrats";

(n^{os} du rôle: 2312 et 2325)

- het arrest nr. 15/2003 uitgesproken op 28 januari 2003 over de prejudiciële vraag betreffende het nummer XXXI, § 1, 4° van tabel A als bijlage bij het koninklijk besluit nr. 20 van 20 juli 1970 tot vaststelling van de tarieven van de belasting over de toegevoegde waarde en tot indeling van de goederen en de diensten bij die tarieven, gesteld door de rechtbank van eerste aanleg te Charleroi bij vonnis van 10 oktober 2001 inzake F. Lambert tegen de Belgische Staat.

(rolnummer: 2275)

Ter kennisgeving

Beroepen tot vernietiging

Met toepassing van artikel 76 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, geeft de griffier van het Arbitragehof kennis van het beroep tot gedeeltelijke vernietiging en de vordering tot gedeeltelijke schorsing van de wet van 13 december 2002 tot wijziging van het Kieswetboek evenals zijn bijlage en van de wet van 13 december 2002 houdende verschillende wijzigingen van de kieswetgeving, ingesteld door de NV Nieuw-Vlaamse Alliantie en anderen; de beschikking tot bepaling van de dag van de terechtzitting voor het debat over de vordering tot schorsing en tot uitnodiging van de eventuele schriftelijke opmerkingen op de in artikel 76, § 4, van voormelde bijzondere wet bedoelde gezagsorganen in de gepaste termijn ter griffie te laten toekomen; de beschikking tot samenvoeging van deze zaak met de reeds samengevoegde zaken nrs. 2598, 2600, 2602, 2603 en 2605.

(rolnummer: 2617)

Ter kennisgeving

Prejudiciële vragen

Met toepassing van artikel 77 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, geeft de griffier van het Arbitragehof kennis van:

- de prejudiciële vragen over artikel 287 van de Nieuwe Gemeentewet en de artikelen 24 en 52 van de organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn, gesteld door de Raad van State inzake W. Lejeune tegen het Waalse Gewest, het OCMW te Herstal en de bestendige deputatie van de provincieraad van Luik;

(rolnummer: 2564)

- de prejudiciële vraag over artikel 211**bis** van het Wetboek van Strafvordering gesteld door het Hof van Cassatie bij arrest van 8 november 2002 inzake M. Thibeaux tegen N. Lambert en E. Pineux;

(rolnummer: 2572)

- l'arrêt n° 15/2003 rendu le 28 janvier 2003 concernant la question préjudicielle relative au numéro XXXI, § 1er, 4°, du tableau A annexé à l'arrêté royal n° 20 du 20 juillet 1970 fixant le taux de la taxe sur la valeur ajoutée et déterminant la répartition des biens et des services selon ces taux, posée par le tribunal de première instance de Charleroi par jugement du 10 octobre 2001 en cause de F. Lambert contre l'Etat belge.

(n° du rôle: 2275)

Pour information

Recours en annulation

En application de l'article 76 de la loi spéciale du 6 janvier 1989 sur la Cour d'arbitrage, le greffier de la Cour d'arbitrage notifie les recours en annulation partielle et les demandes de suspension partielle de la loi du 13 décembre 2002 modifiant le Code électoral ainsi que son annexe et de la loi du 13 décembre 2002 portant diverses modifications en matière de législation électorale, introduits par la SA "Nieuw-Vlaamse Alliantie" et autres; l'ordonnance fixant la date d'audience pour les débats sur la demande de suspension et l'ordonnance d'invitation à faire parvenir au greffe dans le délai imparti les observations écrites éventuelles des autorités visées à l'article 76, § 4, de la loi spéciale susdite; l'ordonnance de jonction de cette affaire avec les affaires déjà jointes n°s 2598, 2600, 2602, 2603 et 2605.

(n° du rôle: 2617)

Pour information

Questions préjudicielles

En application de l'article 77 de la loi spéciale du 6 janvier 1989 sur la Cour d'arbitrage, le greffier de la Cour d'arbitrage notifie:

- les questions préjudicielles relatives à l'article 287 de la Nouvelle loi communale et aux articles 24 et 52 de la loi du 8 juillet 1976 organique des centres publics d'aide sociale, posées par le Conseil d'Etat en cause de W. Lejeune contre la Région wallonne, le CPAS d'Herstal et la Députation permanente du conseil provincial de Liège;

(n° du rôle: 2564)

- la question préjudicielle relative à l'article 211**bis** du Code d'instruction criminelle, posée par la Cour de cassation par arrêt du 8 novembre 2002 en cause de M. Thibeaux contre N. Lambert et E. Pineux;

(n° du rôle: 2572)

- de prejudiciële vraag over artikel 11 van de wet van 27 december 1974 betreffende de taxidiensten, gesteld door de Raad van State inzake het Waalse Gewest en de Belgische Staat; (rolnummer: 2573)

- de prejudiciële vraag betreffende de wet van 7 augustus 1986 tot goedkeuring van de Europese Akte, ondertekend in Luxemburg op 17 februari 1986 en in Den Haag op 28 februari 1986, gesteld door de rechtbank van eerste aanleg te Brussel bij vonnis van 29 november 2002 inzake de NV Ziegler tegen de Belgische Staat;

(rolnummer: 2579)

- de prejudiciële vraag betreffende artikel 46 van de faillissementswet van 8 augustus 1997, gesteld door de handelsrechtbank te Brussel bij vonnis van 28 november 2002 inzake J.-P. Vander Borghet en R. Parijs en de BVBA Courtfield Belgium tegen de NV Interbrew Belgium en L. Segers;

(rolnummer: 2580)

- de prejudiciële vragen betreffende de artikelen 40, 1°, en 42, § 1, tweede en derde lid, 1°, van de gecoördineerde wetten betreffende de compensatie voor kinderbijslag voor loonarbeiders bij koninklijk besluit van 19 december 1939, gesteld door de arbeidsrechtbank te Verviers bij vonnis van 9 december 2002 inzake D. Loward tegen de VZW PARTENA-Kinderbijslagfonds;

(rolnummer: 2584)

- de prejudiciële vraag betreffende artikel 4, § 1ter van de ordonnantie van de Brusselse Hoofdstedelijke Raad van 23 juli 1992 betreffende de gewestbelasting ten laste van bezetters van bebouwde eigendommen en houders van een zakelijk recht op sommige onroerende goederen, zoals ingevoegd door ordonnantie van 21 februari 2002 tot hervorming van de gewestelijke belastingen, gesteld door de rechtbank van eerste aanleg te Brussel bij vonnis van 14 november 2002 inzake J.-M. Brocorens tegen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

(rolnummer: 2591)

Ter kennisgeving

- la question préjudicielle concernant l'article 11 de la loi du 27 décembre 1974 relative aux services de taxis, posée par le Conseil d'Etat en cause de la Région wallonne et de l'Etat belge;

(n° du rôle: 2573)

- la question préjudicielle relative à la loi du 7 août 1986 portant approbation de l'Acte unique européen, fait à Luxembourg le 17 février 1986 et à La Haye le 28 février 1986, posée par le tribunal de première instance de Bruxelles par jugement du 29 novembre 2002 en cause de la SA Ziegler contre l'Etat belge;

(n° du rôle: 2579)

- la question préjudicielle relative à l'article 46 de la loi du 8 août 1997 sur les faillites, posée par le tribunal de commerce de Bruxelles par jugement du 28 novembre 2002 en cause de J.-P. Vander Borghet et R. Parijs et la SPRL Courtfield Belgium contre la SA Interbrew Belgium et L. Segers;

(n° du rôle: 2580)

- les questions préjudicielles concernant les articles 40, 1°, et 42, § 1er, alinéas 2 et 3, 1°, des lois relatives aux allocations familiales pour travailleurs salariés, coordonnées par arrêté royal du 19 décembre 1939, posées par le tribunal du travail de Verviers par jugement du 9 décembre 2002 en cause de D. Loward contre l'ASBL Caisse de compensation pour allocations familiales PARTENA;

(n° du rôle: 2584)

- la question préjudicielle concernant l'article 4, § 1ter, de l'ordonnance de la Région de Bruxelles-Capitale du 23 juillet 1992 relative à la taxe régionale à charge des occupants d'immeubles bâtis et titulaires de droits réels sur certains immeubles, tel qu'il a été inséré par l'ordonnance du 21 février 2002 portant réforme des taxes régionales, posée par le tribunal de première instance de Bruxelles par jugement du 14 novembre 2002 en cause de J.-M. Brocorens contre la Région de Bruxelles-Capitale.

(n° du rôle: 2591)

Pour information

ADVIEZEN

Centrale Raad voor het Bedrijfsleven

Bij brief van 30 januari 2003 zendt de voorzitter van de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven, met toepassing van artikel 1 van de wet van 20 september 1948 houdende organisatie van het bedrijfsleven, de volgende adviezen over:

AVIS

Conseil central de l'Economie

Par lettre du 30 janvier 2003, le président du Conseil central de l'Economie transmet, en application de l'article 1er de la loi du 20 septembre 1948 portant organisation de l'économie, les avis suivants:

- advies betreffende het voorontwerp van Federaal Richtplan (2003-2005) Productiebeleid en Milieu, uitgebracht op verzoek van de minister van Consumentenzaken, Volksgezondheid en Leefmilieu;

- advies over de uitbreiding van de Europese Unie, uitgebracht op verzoek van de minister van Economie en Wetenschappelijk Onderzoek, belast met het Grootstedenbeleid;

- advies over het ontwerp van koninklijk besluit tot omzetting van richtlijn 2002/45/EG tot beperking van het op de markt brengen en het gebruik van sommige gevaarlijke stoffen en bereidingen (gechloreerde paraffines), uitgebracht op verzoek van de minister van Consumentenzaken, Volksgezondheid en Leefmilieu.

Verzonden naar de commissie voor het Bedrijfsleven, het Wetenschapsbeleid, het Onderwijs, de nationale wetenschappelijke en culturele Instellingen, de Middenstand en de Landbouw, naar de commissie voor de Volksgezondheid, het Leefmilieu en de Maatschappelijke Hernieuwing en naar het Adviescomité voor de Europese Aangelegenheden

- avis relatif à l'avant-projet de Plan directeur fédéral (2003-2005) politique de produits et environnement, émis à la demande du ministre de la Protection de la consommation, de la Santé publique et de l'Environnement;

- avis sur l'élargissement de l'Union européenne, émis à la demande du ministre de l'Economie et de la Recherche scientifique, chargé de la Politique des grandes villes;

- avis concernant le projet d'arrêté royal relatif à la transposition de la directive 2002/45/CE limitant la mise sur le marché et l'usage de certaines substances et préparations dangereuses (paraffines chlorées), émis à la demande du ministre de la Protection de la consommation, de la Santé publique et de l'Environnement.

Renvoi à la commission de l'Economie, de la Politique scientifique, de l'Education, des Institutions scientifiques et culturelles nationales, des Classes moyennes et de l'Agriculture, à la commission de la Santé publique, de l'Environnement et du Renouveau de la Société et au Comité d'avis chargé de questions européennes